

Siunauskappeli rakennustyyppinä

Evankelis-luterilaisten seurakuntien siunauskappelit 1917-2000

Terhi Lehtimäki
Hanna Lyytinen

Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy 2015

Siunauskappeli rakennustyyppinä.

Evankelis-luterilaisten seurakuntien siunauskappelit 1917 – 2000.

tutkimushanke ja tilaaja

LOHTU-teemahanke, Museovirasto

ohjausryhmä

Antti Pihkala, yliarkkitehti, Kirkkohallitus

Heikki Hanka, professori, Jyväskylän yliopiston taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos

Laura Tuominen, erikoistutkija, Museovirasto

Hilkka Högström, erikoistutkija, Museovirasto

Sirkkaliisa Jetsonen, yliarkkitehti, Museovirasto

tutkijat

Terhi Lehtimäki, arkkitehti, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy

Hanna Lyytinen, arkkitehti, Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy

valokuvat

Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy, ellei toisin mainita

etukannen kuva

Haminan Ristiniemen siunauskappeli, Timo ja Tuomo Suomalainen, 1965

kuva Arkkitehtuurimuseo / Tapani Leppälä

takakannen kuva

Vaasan siunauskappeli, Juhani Katainen, 1973

kuva Arkkitehtuurimuseo / Elina Katainen

tutkimusajankohta

elokuulta marraskuulle 2015

julkaisukanava

Rakennettu hyvinvointi –teeman verkkosivut, Museovirasto

Kulttuuriympäristön tutkimusraporttien tietokanta, Museovirasto

Sisällysluettelo

Lukijalle	5	III Henkilökunnan tilat	24
TUTKIMUKSEN TAUSTA	5	IV Vainajan tilat	25
EVANKELIS-LUTERILAISET SIUNAUSKAPPELIT KIRKOLLISINA RAKENNUKSINA	6	V Muut tilat	29
		Hautaansiunaamisen toiminnallisten tilatarpeiden ja logistiikan kehittyminen	32
Johdanto	7	HUUTIJÄRVEN KAPPELIN RAKENNUSVAIHEET	
SIUNAUSKAPPELIT PÄHKINÄNKUORESSA	7	-ESIMERKKI TOIMINNALLISTA MUUTOKSISTA	34
YKSILÖLLISTÄ ARKKITEHTUURIA	8	Laajennus 1972	35
SIUNAUSKAPPELIT SAKRAALIARKKITEHTUURISSA	9	Laajennus ja peruskorjaus 2014	37
KÄSITTEISTÄ	9	Siunauskappeli - rakennustyyppin kehitysvaiheita	39
TUTKIMUSTYÖN RAJAUS	9	RAKENNUSTYYPIN ALKUVAIHEET	39
KOHDEKÄYNNIT	10	Kirkon lattian alta kirkkotarhaan	39
TYÖN SISÄLTÖ	11	Tarve siunauskappeleille syntyy	39
		Ensimmäiset siunauskapelit	39
Siunaamisen ja hautaan saattamisen rituaali	13	1920- JA 1930-LUVUT – SIUNAUSKAPPELIT YLEISTYVÄT	41
SIUNAUSRITUAALIN NYKYKÄYTÄNTÖ SUOMESSA	13	Tilat ja toiminnallisuus	41
SIUNAUSKAPPELEIDEN KÄYTTÖ	14	Rakennustapa ja materiaalit	42
POLTTOHAUTAUS	14	Sisustus ja taide	42
		1920- ja 1930-luvun siunauskappelinesimerkkejä	43
Siunauskappelin toiminnallinen sisältö ja tilaohjelma	17	1940-LUKU - SIUNAUSKAPPELEIDEN RAKENTAMINEN KESKEYTYY	47
TOIMINNALLINEN SUUNNITTELU	17	Sodan jälkeistä niukkuutta	47
TOIMINNALLISUUS OSA ARKKITEHTUURIA	17	1940-luvun siunauskappelinesimerkkejä	47
TILAOHJELMA	17	1950-LUKU – TIIVIS RAKENTAMISEN KAUSI ALKAA	51
I Siunauskappeli hautausmaalla	17	Tilat ja toiminnot	51
II Saattoväki ja siunaaminen	18	1950-luvun rakennustapa ja materiaalit	52
		Sisustus ja taide	53

1950-luvun siunauskappellesimerkkejä	54	Lähteet ja kirjallisuus	94
1960-LUKU – SIUNAUSKAPPELEIDEN TIIVIS RAKENNUSAIKA JATKUU	59	Painetut lähteet	94
Tilat ja toiminnat	59	Lehdet ja pienpainatteet	95
1960-luvun rakennustapa ja materiaalit	61	Sähköiset lähteet	95
Sisustus ja taide	63		
1960-luvun siunauskappellesimerkkejä	65	Liitteet	97
1970-LUKU – SIUNAUSKAPPELEIDEN RAKENTAMINEN HARVINAISTUU	69	LIITE 1 SIUNAUSKAPPELILUETTELO	97
Tilat ja toiminnallisuus	69		
Rakennustapa ja materiaalit	70		
1970-luvun siunauskappellesimerkkejä	72		
1980- JA 1990-LUVUT – YKSITTÄISIÄ SIUNAUSKAPPELEITA	77		
Rakennustapa ja materiaalit	78		
Sisustus	79		
1980- ja 1990-luvun siunauskappellesimerkkejä	80		
Siunauskappeleiden suunnittelijat	85		
Siunauskappeli yksilöllisenä suunnittelukohteenä	85		
Suunnittelijavalinnan käytännöt	85		
Suunnittelukilpailut	86		
Siunauskappeleita koskevat arkkitehtuurikilpailut	87		
SUUNNITTELIJAT	88		
Mikael Nordenswan (1904-1986)	88		
Erik Bryggman (1891-1955)	88		
Ilmari Wirkkala (1980–1973)	88		
Unto Ojonen (1909–1997)	89		
Esko Toiviainen (1915–1999) ja Tarja Salmio-Toiviainen (1917–2001)	89		
Timo (1928-) ja Tuomo (1931–1988) Suomalainen	90		
Johtopäätökset	91		
Siunauskappelirakentaminen 1800-luvun lopulta 1990-luvulle	91		
Toiminnan sisällöstä	92		
Muutoksista	92		

Lukijalle

TUTKIMUKSEN TAUSTA

Siunauskappeli rakennustyyppinä. Evankelis-luterilaisten seurakuntien siunauskappelit 1917 – 2000 on ensimmäinen valtakunnallinen rakennustyyppitutkimus vainajan siunaamiseen, hyvästelemiseen sekä ruumiin säilyttämiseen ja tuhkaukseen liittyvistä tiloista. Sen ovat laatineet arkkitehdit Terhi Lehtimäki ja Hanna Lyytinen Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy:ssä.

Tutkimus on osa evankelis-luterilaisiin siunauskappeleihin paneutuvaa Museoviraston LOHTU-teemahanketta. Vuoden 2015 jälkipuolella tiiviissä aika-aulussa toteutettu tutkimus julkaistaan Museoviraston Rakennettu hyvinvointi –teeman verkkosivuilla ja kulttuuriympäristön tutkimusraporttien tietokannassa. Vaikka siunauskappeli rakennustyyppinä syntyi jo 1800-luvun puolella, on valtaosa siunauskappeleista 1900-luvun jälkipuolen rakennusperintöä. Tämän tutkimuksen perusteella nyky-Suomessa on noin 280 evankelis-luterilaista siunauskappelia. Ne on luetteloitu tutkimuksen liitteeseen.

Siunauskappeli rakennustyyppinä tarjoaa tietoa rakennustyyppin ominaisluonteesta sekä keskeisistä toiminnallisista piirteistä sekä siunauskappeleihin tehdyistä muutoksista. Se selvittää minne ja milloin evankelis-luterilaisia siunauskappeleita on rakennettu. Muutostilanteissa tulisi kyetä arvioimaan siunauskappelirakennuksia, rakennuskokonaisuuksia ja niiden lähiympäristöjä. Miten siunauskappeleiden toiminnalliset tilaohjelmat ja arkkitehtoniset ratkaisut suhteutuvat toisiinsa? Mitkä rakennusten ja niiden lähiympäristöjen ominaispiirteistä ovat olennaisia

kulttuurihistoriallisten arvojen kannalta? Siunauskappelirakentamisen taustoja ja rakennustyyppin ominaisluonnetta koskeva tutkimus luo vahvaa pohjaa näihin kysymyksiin vastaamiselle. Tutkimus auttaa suhteuttamaan yksittäistapaukset laajempaan kohdejoukkoon. Tutkimuksella tuetaan kulttuuriympäristöviranomaisia, suunnittelijoita, seurakuntia ja kirkon muuta hallintoa inventointien ja selvitysten sekä arvottamisen kysymyksissä ja korjausneuvonnassa.

LOHTU-ohjausryhmässä ovat asiantuntijajäseninä toimineet yliarkkitehti Antti Pihkala Kirkkohallituksesta ja professori Heikki Hanka Jyväskylän yliopiston taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksesta. Museovirastosta ohjausryhmään kuuluivat erikoistutkijat Laura Tuominen ja Hilikka Högström sekä yliarkkitehti Sirkkaliisa Jetsonen. Ohjausryhmä vastaa kappaleesta Evankelis-luterilaiset siunauskappelit kirkollisina rakennuksina.

EVANKELIS-LUTERILAISET SIUNAUSKAPPELIT KIRKOLLISINA RAKENNUKSINA

Hautausmaita sijoitettiin 1800-luvun lopulla etäälle kirkosta ja asutusta taajamasta. Tähän vaikutti muiden muassa vuoden 1879 terveydenhoitoasetus, joka määräsi luopumaan asutuksen keskellä olevista hautausmaista. Jos uudelle hautausmaalle oli pitkä matka kirkolta, tuli erillisen siunauskappelin rakentaminen hautausmaalle tai sen yhteyteen ajankohtaiseksi. Evankelis-luterilainen siunauskappeli on näin ollen rakennus, joka on nimenomaan rakennettu vainajan hautaan siunaamista varten.

Vaikka kirkkojen rakentamispäätökset on jo vuoden 1869 kirkkolain mukaan pitänyt vahvistaa kirkon keskushallinnossa, vahvistamisenettä ulotettiin koskemaan siunauskappeleita vasta kun niitä oli rakennettu jo pari sataa. Siunauskappelit mainitaan ensi kerran vuoden 1964 kirkkolain 342 §:ssä: ”Siunauskappeliin rakentamista koskeva kirkkovaltuuston päätös on alistettava kirkkohallituksen tutkittavaksi ja vahvistettavaksi.” Kirkkojen ja kellotapulien rakentamis- ja muutospäätökset tuli saman lain nojalla alistaa valtioneuvostolle vahvistettavaksi.

Voimassa olevan kirkkolain (895/2013) mukaan kirkollisia rakennuksia ovat kirkot ja kellotapulit, siunaus- ja hautakappelit sekä hautausmaalla olevat niihin rinnastettavat rakennukset. Lisäksi kirkkopihan sekä sen ja hautausmaan aitaan ja porttiin sekä sankarihautausmaahan sovelletaan, mitä kirkollisista rakennuksista määrätään.

Kirkollisen rakennuksen määritelmä on keskeinen silloin, kun on tarpeen tietää onko rakennus kirkkolain suojelema vai ei, eli pitääkö rakennuksen purkaa, käyttämättä jättämistä tai sen olennaista muuttamista koskevat suunnitelmat päättää kirkkovaltuustossa määränemmistöllä ja alistaa kirkkohallituksen vahvistettaviksi. Lisäksi määritelmää tarvitaan oikean merkinnän ja -määräyksen antamiseksi maankäyttö- ja rakennuslain mukaisessa kaavassa.

Kirkkolain muutoksessa (895/2013) lisättiin kirkkolakiin uusi lausuntovelvoite. Sen mukaan Museovirastolle on varattava tilaisuus antaa lausunto muutossuunnitelmista, kun kirkollisen rakennuksen käyttöön ottamisesta on kulunut vähintään 50 vuotta. Tämä lakimuutos tuo lausuntomenettelyn piiriin suurimman osan maamme siunauskappeleista. Se ei kuitenkaan muuta tosiasiaa, ettei yhtään vuoden 1917 jälkeen rakennettua siunauskappelia ole tähän mennessä kirkkolailta suojeltu.

On tärkeää huomata, etteivät kappeli ja ns. toimituskappeli ole kirkollisia rakennuksia, eikä niitä siunauskappelin ja hautausmaan lailla vihitä käyttöön, vaikka ne ovat evankelis-luterilaisen kirkon perinteeseen kuuluvia ja sakraalikäyttöön tarkoitettuja rakennuksia ja huonetiloja, joissa järjestetään jumalanpalveluksia, hartauksia ja toimituksia.

Evankelis-luterilaiset seurakunnat käyttävät vakiintuneita erisnimiä ja nimityksiä kirkoistaan, siunauskappeleistaan ja kappeleistaan. Nimitys voi kuitenkin poiketa rakennuksen virallisesta statuksesta. Näin on esimerkiksi silloin, kun vainajan hautaan siunaamista varten rakennettua ja siihen käyttöön vihittyä siunauskappelia kutsutaan lyhyesti vain kappeliksi.

Johdanto

Siunauskappelissa jätetään hyvästit. Vainaja siunataan ja saatetaan viimeiselle matkalleen. Siunauskappeli tarjoaa tilan kuolemisen siirtymäriitin seremonialle, jossa saattoväki kokoontuu yhteen. Vaikka suru luopumisesta on henkilökohtainen ja yksilöllinen, on siunauskappelirakennuksen rooli kuolemisen siirtymäriitissä yhteisöä kokoava. Yksityinen suru saa siunaustilaisuuden seremoniassa yhteisen ja julkisen muodon.

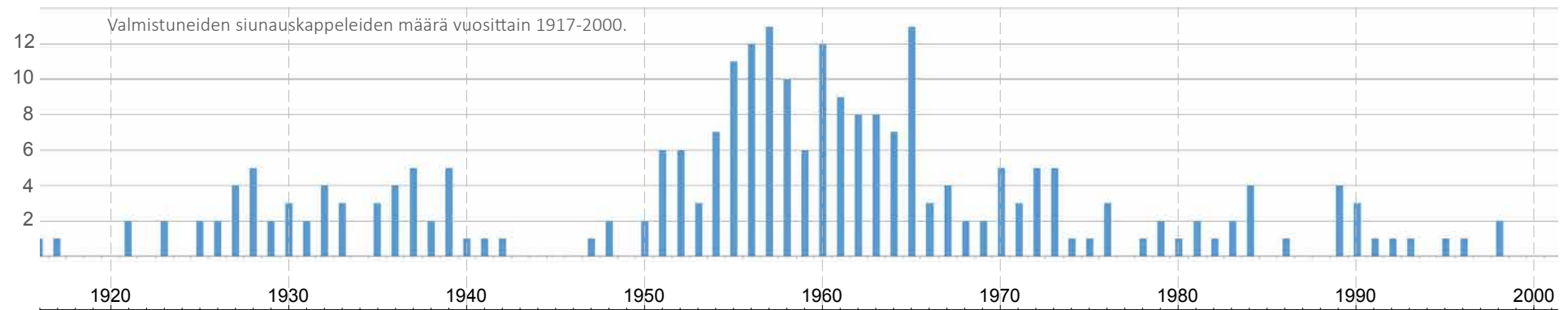
Kuolemisen siirtymäriitissä yhteisö siirtää vainajan pois tämänpuoleisesta elämästä. Kristillisessä perinteessä riitti voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen, jotka ovat kuoleminen ja vainajan säilyttäminen, siunaaminen ja haudaus ja vainajan muistaminen. Vainaja siirretään ruumishuoneeseen, josta saattomatka jatkuu siunaustoimituksen jälkeen haudaukseen. Muisto vainajasta säilyy haudalla hautakiveen kirjoitettuna. Vaikka kuolemisen siirtymäriitin sisältö on säilynyt vuosisadat pohjimiltaan samana, ovat sen paikat, seremonian sisällöt ja muodot muuttuneet.

SIUNAUSKAPPELIT PÄHKINÄNKUORESSA

Suomalainen siunauskappeli on rakennustyyppinä nuori. Vuosisadat haudataan siunaaminen on toimitettu joko kirkossa tai haudalla. Ruumishuoneita on rakennettu haudausmaiden ja sairaaloiden yhteyteen jo pitkään, mutta nimenomaisesti haudausmaiden siunaamisen seremoniaa varten suunniteltu kirkollinen rakennustyyppi on yleistynyt vasta uusien haudausmaiden perustamisen jälkeen 1900-luvulla.

Evankelis-luterilaisten seurakuntien rakennuttamia siunauskappeleita on Suomessa noin 280.¹ Siunauskappeleista yli puolet on valmistunut sotien jälkeisinä

1 Lukumäärät perustuvat liitteen siunauskappeliluetteloon, jota on täydennetty tämän tutkimuksen yhteydessä 2015. Siunauskappeleita ei ole inventoitu kattavasti eikä lukumäärästä ole varmaa tietoa.

vuosikymmeninä 1950- ja 1960-luvuilla. Seurakuntien laajan itsemääräämisoikeuden pohjalta seurakunnat ovat päätyneet toisistaan poikkeaviin ratkaisuihin siunaustoimituksien järjestämisessä. Jos kirkon yhteydessä olevaa hautausmaata on ollut mahdollisuus laajentaa, ei erilliselle siunauskappelille ole ollut tarvetta. Toisaalta kirkko on voitu kokea liian suureksi ja juhlalliseksi, ja siunaustilaisuuksia varten on haluttu rakentaa erityinen pienempi ja intiimimpi tila. Naapuriseurakunnassa on saatettu päätyä toisenlaiseen ratkaisuun. Monissa seurakunnissa siunaustoimitukset järjestetään edelleen pääsääntöisesti kirkossa.

YKSILÖLLISTÄ ARKKITEHTUURIA

Suomen evankelis-luterilaisten seurakuntien siunauskapelit on suunniteltu kristillistä hautaan siunaamista varten. Siunaustoimituksen käytännöt ja kappeleiden käyttötavat ovat seurakunnissa pääpiirteissään samankaltaiset. Myös kappeleiden tilaohjelmat ja toiminnalliset perusratkaisut toistuvat. Samankaltaisuudesta huolimatta siunauskappelien arkkitehtuuri on usein yksilöllistä.

Siunaustoimituksessa konkretisoituu kristillisen uskon sanoma ylösnousemuksen toivosta. Seurakunnat ovat usein asettaneet siunauskappelin rakennushankkeessa myös arkkitehtuurille erityiset tavoitteet. Siunauskappeleista 26:n tiedetään rakennetun arkkitehtikilpailulla valitun ehdotuksen pohjalta. Tutkimukseen sisältyvän luettelon siunauskappeleista, joiden suunnittelija tiedetään, kolme neljäsosaa on arkkitehdin suunnittelema.²

Monet siunauskappeleiden arkkitehdeista seurasivat aikansa modernin suomalaisen ja kansainvälisen arkkitehtuurin ilmiöitä. Tämän tarkastelun yhteydessä siunauskappeleiden arkkitehtuurissa ei ole juurikaan havaittu paikallisia tai

alueellisia erityispiirteitä. Päinvastoin, siunauskappelin suunnittelutehtävä on kannustanut arkkitehteja luomaan yksilöllistä arkkitehtuuria soveltaen rakennustyyppiin aikansa arkkitehtuuri-ihanteita. 1930-luvun loppua kohti ja viimeistään toisen maailmansodan jälkeen siunauskappelirakennustyyppi alkoi saada korkeatasoisia, omaa erityisluonnettaan ilmentäviä muotoja.³ Vaikuttavimmat siunauskapelit ovatkin kokonaistaideteoksia, joissa toiminnalliset tilaryhmät, luonnonvalo, rakenteet, rakennustavat ja –materiaalit, kiinteä sisustus ja toimituksen symboliikka muodostavat arkkitehtuurillaan puhuttelevan kokonaisuuden. Kirkollisten rakennusten arkkitehtuuri kuvastaa usein näkyvästi rakennusaikansa rakennustaiteellisia ihanteita, suunnittelufilosofiaa ja laadukasta rakentamistapaa.

Käytön samankaltaisuudesta huolimatta siunauskappeleiden joukko ei ole yhtenäinen. Seurakunnissa on rakennettu samanaikaisesti sekä tilaohjelmaltaan että arkkitehtuurin tavoitteiltaan erilaisia kappeleita. Vaatimattomimmillaan siunauskappelin tilaohjelma käsittää kokoontumistilan ja pienen sakastin, yleensä myös ruumishuoneen, kun kehittyneimmillään hautaan siunaamisen seremonian kaikille toimijoille ja tarpeille sekä vainajan säilyttämiselle on suunniteltu yksilölliset, toisistaan eriytyneet toimitilat. Tästä syystä kaksi salin paikkamäärältään samankokoista kappelia saattavat olla kokonaislaajuudeltaan hyvin eri kokoiset. Siunauskappeleiden rakentamiselle asetetut rakennustaiteelliset tavoitteet ovat myös vaihdelleet. Siunaamisen tilat on toteutettu seurakuntien yksilöllisten resurssien puitteissa. Siunauskappeleissa saattaakin näkyä rakennuttajaseurakunnan perinteet ja varallisuus sekä paikkakunnan väestömäärän muutokset. Vaikka tämä tutkimus keskittyy siunauskappelirakennustyyppin kehitystä havainnollistaviin kohteisiin, on muistettava, että samanaikaisesti on rakennettu myös suhteellisen vaatimattomia tiloja hautaan siunaamista varten.

2 Siunauskappeliluettelo, liite 1.

3 Niskanen ja Rekola 2014, 69.

SIUNAUSKAPPELIT SAKRAALIARKKITEHTUURISSA

Tutkimuksessa kuvataan suomalaisen siunauskappelirakennustyyppien kehitystä. Sen kehityksessä on yhtymäkohtia kirkkorakentamiseen. Molempien rakennustyyppien keskeinen toiminnallinen osa on juhlatila yhteen kokoontuvalle seurakunnalle. Rakennustaiteellisesti merkittävimmät siunauskapelit ovat vaikuttaneet laajemmin sakraaliarkkitehtuuriin Suomessa ja kansainvälisestikin. Jotkut kirkkorakennustyyppien toiminnallisista ilmiöistä, kuten esimerkiksi lähiökirkko ja kirkko monitoimintakeskuksen osana, eivät näy siunauskappelirakennustyyppissä lainkaan, ja vastaavasti esimerkiksi vainajiin liittyvien logististen ratkaisujen kehittyminen ei ole vaikuttanut kirkkosuunnittelun kehitykseen.

KÄSITTEISTÄ

Sana *kappeli* tarkoittaa Kielitoimiston sanakirjan mukaan pienehköä kirkkoa tai sen osaa tai huonetta kirkollisia toimituksia varten. *Siunauskappeli* taas on kappeli jossa toimitetaan vainajien hautaan siunaamisia. *Toimituskappeli* on seurakuntaviraston, kirkon tms. yhteydessä oleva pieni tila tai huone, jossa voidaan suorittaa kirkollisia toimituksia, kuten kasteita ja vihkimisiä.

Osa siunauskappeleista on vihitty myös kirkoiksi, ja ne palvelevat hautaan siunaamisten ohella myös seurakunnan muuta toimintaa. Näitä voidaan kutsua *kappelikirkoiksi*. Kappelikirkolla voidaan tarkoittaa myös kappeliseurakunnan kirkkoa, jota ei käytetä välttämättä lainkaan siunaustilaisuuksiin. Kappeliseurakunta on suuremman seurakunnan osa, jossa on oma kirkko ja pappi.⁴

Niin siunauskappeleita, toimituskappeleita kuin kappelikirkkojakin saatetaan kutsua arkikielessä lyhyesti vain kappeleiksi, kuten myös luontokirkkoja, *ekumeenisia*

tunturi-, taide ja hiljentymiskappeleita. Sanaa *kappeli* käytetään usein myös puhuttaessa siunaus- tai muun kappelin sakraalista salitilasta, *kappelisalista*, erotuksena rakennuksen muista tiloista.

Erityisesti ruotsinkielisillä paikkakunnilla on käytössä myös suomenkielinen sana *hautauskappeli* siunauskappelin synonyyminä. Sanaa ei löydy Kielitoimiston sanakirjasta, ja ilmeisesti se on ruotsinkielisen siunauskappelia tarkoittavan *begravningskapell*-sanan suora käännös. Tällöin ei ole kyse *hautakappelista*, joka on vainajan leposijaksi tarkoitettu hautarakennus ja muistomerkki.

Tämä tutkimus käsittelee siunauskappeleita, ei toimitus- tai muita kappeleita. Kirkoksi vihityt siunauskapelit ovat tarkastelussa mukana, jos ne selkeästi edustavat siunauskappelirakennustyyppiä, mutta mukana eivät ole alun perin kylä- tai talvikirkoiksi rakennetut kappelit niiden nykyisestä käyttötarkoituksesta riippumatta.

TUTKIMUSTYÖN RAJAUS

Tutkimuksessa tarkastellaan vain Suomen nykyisten rajojen sisällä olevia kappeleita. Myös Ahvenanmaa on rajattu tarkastelun ulkopuolelle. Tutkimus käsittelee vain alun perin siunauskappelikäyttöön suunniteltuja ja rakennettuja rakennuksia. Suomessa on myös muutamia siunauskappeleita, jotka on rakennettu alun perin muuhun käyttötarkoitukseen, kuten viljamakasiineiksi tai kellotapuleiksi, ja myöhemmin muutettu siunauskappeleiksi. Ne ovat mukana liitteessä olevassa siunauskappeli- taulukossa, mutta muuten ne on rajattu tutkimuksen tarkastelun ulkopuolelle.

4 Kielitoimiston sanakirja verkossa <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>.

KOHDEKÄYNNIT

Siunauskappelitutkimuksen alussa tutkija perehtyi kahteenkymmeneen siunauskappeliin. Tutustumiskohteiden valinnassa pyrittiin huomioimaan kohteiden alueellinen ja ajallinen edustavuus. Matkakohteiden valintaperusteena käytettiin seuraavia tekijöitä:

- kohteen suunnittelijana tuottelias siunauskappeliarkkitehti
- kohteen suunnittelijana muutoin tunnettu tai kiinnostava arkkitehti
- kohde on rakennustyyppin kehittymisen kannalta esikuvallinen kohde, esim. arkkitehtuurikilpailun tulos
- tyyppilliseltä vaikuttava rakennusaikansa tai jonkin siunauskappelyyppin edustaja
- kiinnostavaa sisäarkkitehtuuria
- kiinnostavia muutoksia, korjauksia tai laajennuksia tehty

Tutustumismatkojen tarkoituksena oli kartoittaa seuraavia teemoja ja kysymyksiä:

- käyttötapa ja toiminnallisuus: mitkä ovat siunauskappeleiden toiminnalliset ja logistiset perusratkaisut ja niiden muutokset
- onko siunauskappelirakentamisessa alueellisia erityispiirteitä?
- arkkitehtuurin ja toiminnallisuuden yhteydet: Ovatko ulkohahmoltaan samannäköiset siunauskappelit tilaratkaisuiltaan yhteneväisiä?
- arkkitehtuuri: löytyykö vähemmän tunnettuja kohteita tai arkkitehtejä joiden ansiot tai esikuvallisuus eivät ole laajemmin tunnettuja tai tutkittuja?

KÄYTETYT LÄHTEET

Suomen siunauskappeleita ei ole inventoitu eikä tutkittu kattavasti. Tämä tutkimus perustuu edellä mainittujen matkakohteiden lisäksi tutkijoiden omaan asiantuntemukseen ja siunauskappelisuunnittelutehtäviin, tunnettuihin ja julkaistuihin kohteisiin ja kirjallisiin lähteisiin. Yksittäisten siunauskappeleiden rakennuspiirustuksia on saatu seurakuntien omista arkistoista.

Tärkeänä lähteenä oli Johanna Pankakosken 2014 Museovirastossa kokoama luettelo Suomen evankelis-luterilaisen kirkon siunauskappeleista. Luettelon kokoamiseen oli käytetty Kirkkohallituksen rekisterilistaa, Museoviraston ja maakuntamuseoiden inventointeja ja rekistereitä, Helvi Blomqvistin kuvateoksia Suomen siunauskappelit osa 1 ja osa 2 ja evankelis-luterilaisten seurakuntien verkkosivuja. Luetteloa tarkennettiin ja täydennettiin tämän työn aikana Kirkkohallituksen vahvistuspäätöslistauksella ja työn aikana esiin tulleilla uusilla tiedoilla. Siunauskappeliluettelo on tämän työn liitteenä.

Siunaamisen ja hautaamisen rituaalin nykykäytäntöjen ja toiminnan kuvaus perustuu kirjoittajan seurakunnallisista suunnittelutoimeksiannoista saadun kokemuksen lisäksi seurakuntien työntekijöiden haastatteluihin tämän työn yhteydessä. Kirjallisena lähteenä on käytetty Pirjo Aaltosen, Harri Palon, Olavi Rimpiläisen, Ahto Rintalan, Pertti Ruotsalon ja Pekka Särkiön kirjoittamaa *Hautaus-toimen käsikirjaa*.

Ruotsalaisia siunauskappeleita on tutkinut Emilie Karlsmo väitöskirjassaan *Rum för avsked: begravningskappellets arkitektur och konstnärliga utsmyckning i 1900-talets Sverige*. Työ on ollut tausta-aineistona tälle tutkimukselle. Lähteinä käytettyjä suomalaisia siunauskappeleita koskevia opinnäytetöitä ovat olleet Marja Laineen taidehistorian pro gradu -työ *Siunauskappeli arkkitehtuurina ja tilakokemuksena* ja Jarmo Hohtarin *Heinolan siunauskappeli*. Helsingin seudun siunauskappeleita on tutkinut kirkkohistorian pro gradu -työssään Mari Toivanen. Siunauskappelirakennustyyppin kehityksen kuvailussa lähteinä on käytetty Ars

Suomen taide kirjasarjan Riitta Nikulan ja Asko Salokorven artikkeleita sakraalirakentamisen kehityksestä Suomessa. Simo Paavilaisen sakraalirakennusten arkkitehtikilpailuja käsittelevä artikkeli Arto Kuorikosken toimittamassa kokoomateoksessa *Uskon tilat ja kuvat* on ollut valaiseva. Timo Kohon kirjoituksia suomalaisesta modernismista sakraalirakentamisessa on hyödynnetty.

Yksittäisten siunauskappelikohteiden ominaisuuksia on kuvattu kohdekäyntien lisäksi *Arkkitehti*-lehden esittelyjen ja Egon Tempelin kirjan *Suomalaista rakennustaidetta tänään* vuodelta 1963 pohjalta.

Siunauskappelista ovat kirjoittaneet mm. Heikki Karvosenoja ja Kaarina Niskala Oulun siunauskappelista kirjassaan *Varjosta valoon*, Riitta Niskanen ja Tiina Rekola Lahden alueen siunauskappelista kirjassa *Pyhän ja hiljaisuuden mailla* ja Tuula Airio Lappeenrannan Lepolan siunauskappelista kirjassaan *Lappeen hautausmaa Lepola – Ilmari Wirkkalan 1930-luvun hautausmaaideali*.

TYÖN SISÄLTÖ

Ensimmäisessä luvussa *Siunaamisen ja hautaan saattamisen rituaali* kuvataan suomalaisen kristillisen hautaan siunaamisen rituaalia keskittyen siunauskappeliloissa tapahtuviin nykykäytäntöihin.

Siunauskappelin toiminnallinen sisältö ja tilaohjelma -luvussa käsitellään siunaamisen rituaalin toimintoja ja niiden toteuttamiseen tarvittavia tiloja ja rakenteita yleisesti. Rituaalin toiminnot yksilöidään ja niitä varten rakennetut konkreettiset tilat ja rakenteet nimetään. Samaan tapaan kuvataan yleisellä tasolla siunaamisen rituaalin eri toimijoiden käyttämät reitit. Siunausrituaalin toiminnoille annetaan symbolinen väri. Toimintakaavioissa samaa käyttäjää palvelevat toiminnot ja reitit esitetään samalla värillä.

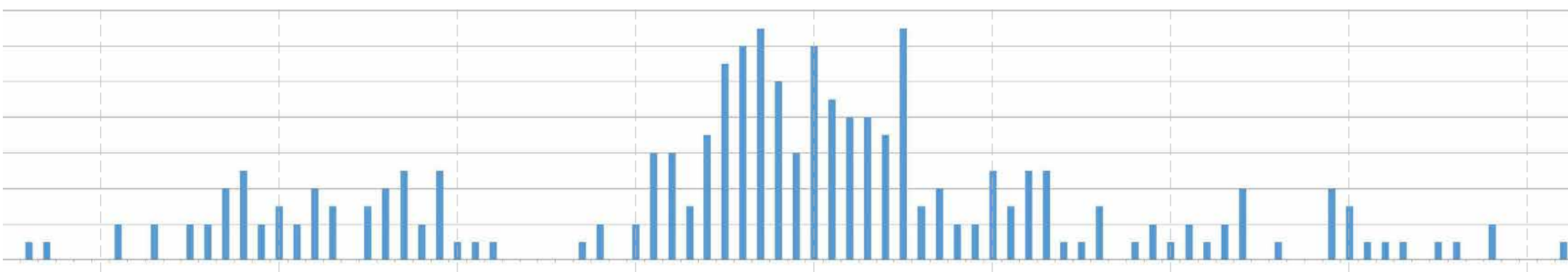
Toimintojen yhteyksiä ja rituaalin reittejä havainnollistetaan toimintakaavioilla.

Toimintakaaviot osoittavat, miten rakennustyyppin tilaohjelman monimuotoistuminen on vaikuttanut siunauskappelin logistiikkaan ja reitteihin. Toimintakaavioilla voidaan osoittaa yleisemmin, miten siunauskappelin käytön muutokset ovat vaikuttaneet tilaohjelman kehittymiseen.

Siunauskappelin tilaohjelman kehittymistä ja toimintojen monipuolistumista kuvataan rakennustyyppin arkkitehtuurikehityksen ohessa kronologisesti luvussa *Siunauskappelirakennustyyppin kehitysvaiheita*.

Luvussa *Suunnittelijat* valotetaan siunauskappeleiden suunnittelijavalintoja ja kerrotaan siunauskappeliarkkitehdeista, joiden työn voidaan nähdä vaikuttaneen rakennustyyppin kehittymiseen.

Tutkimuksen loppuun on koottu siunauskappeleita koskevan rakennustyyppitarkastelun johtopäätökset.

1920 1930 1940 1950 1960 1970 1980 1990 2000

sakraaliarkkit.
esikuvia

Skogskyrkogården 1915-1940 Hietaniemen krematoriumin kappeli 1928
Gunnar Asplund ja Sigurd Lewerentz Bertel Liljeqvist
Gunnar Asplund

Sallan kirkko 1950
Eero Eerikainen ja Osmo Sipari

Otaniemen kappeli kipaalu 1954, vaim. 1957
Heikki ja Kaija Siren

Huutoniemen kirkko kipaalu 1960, vaim. 1964
Aarno Ruusuvoori

Hyyrylän seurakuntakeskus kipaalu 1966
Kirmo Mäkelä ja Juhani Pallasmaa

Markuskirkkan, Björkshagen, kipaalu 1965, vaim. 1962
Sigurd Lewerentz

Pyhän Tuomaan kirkko, Puolivälikangas, Oulu kipaalu 1971 vaim. 1975
Juha Leviskä

Myrmyrnen kirkko kipaalu 1960 vaim. 1964
Juha Leviskä

Taidekappeli klp. 1996, vaim. 2005
Matti Saarakoski

Karsmäen paanukirkko klp. 1999, vaim. 2004
Anssi Lassila

siunauskappeli-
esimerkkejä

Ruoveden siunauskappeli 1928
Olva Kallio ja Heikki Tiitola

Paraisten siunauskappeli 1930
Erik Bryggman

Kokemäen Koomankankaan siunauskappeli 1933
Yrjö Vasikainen

Ylösnousemuskappeli 1941
Erik Bryggman

Petäjäveden siunauskappeli 1950
Elsi Borg

Horkanummen siunauskappeli Vantaa klp. 195x, vaim. 195x
Erik Bryggman

Rautalammin siunauskappeli 1956
Olli Kuusi

Vattilan siunauskappeli 1960, vaim. 1962
Viijo Rewell

Helsingin siunauskappeli Salo 1964
Eero Eerikainen

Lepolan siunauskappeli Kouvola klp. 1971 vaim. 1972
Sakari Aartelo

Seinäjoen siunauskappeli 1979
Heikki Taskinen

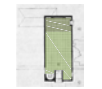

Hakapellon siunauskappeli Naantali 1984
Reino Lukander

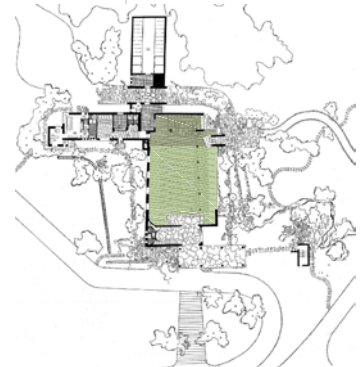

Leirikankaan siunauskappeli Hamina 1989
Timo ja Tuomo Suomalainen

pohjan
kehitys

Paraisten siunauskappeli 1930
Erik Bryggman

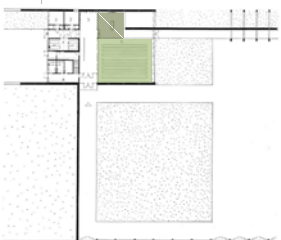
Ylösnousemuskappeli 1941
Erik Bryggman

Miekkaipetäjän siunauskappeli Jämsä 1954
Erkki Huttunen

Korpiälän siunauskappeli 1959
Erkki Kantonen

Paattilähdön siunauskappeli Kemi klp. 1958 vaim. 1960
Osmo Sipari

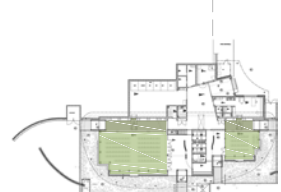
Hyvinkään Rauhanummen siunauskappeli 1972
Aarno Ruusuvoori

Seinäjoen siunauskappeli 1980
Heikki Taskinen

Tuusulan Pajalan siunauskappeli 1993
Timo Suomalainen

Tavivaaran siunauskappeli Rovaniemi 1998
Jorma Teppo

materi-
aalit

MUURAUUS
KIVI
TIILI

SILEÄ
RAPPAUS

PUU
HIRSI

KARKEA RAPPAUS
TIILIKATTO
LIUSKEKIVI

BETONI
KEVYTBETONIHARKKO
LASI

TERÄS
LASI

PUHTAAKSIMUURATTU
TIILI

PUU
KUPARI
LASI

Siunaamisen ja hautaan saattamisen rituaali

Vainajan siunaamisen rituaali, samoin kuin avioliittoon vihkiminen, alkoi 1800-luvulla erottua muusta jumalanpalveluselämästä.¹ Syynä oli tilaisuuksien luonteen muuttuminen yksityisemmäksi, yksilöä kunnioittavammaksi. Privatisoituminen liittyi vainajien ja saattajien tasa-arvoiseen kohteluun – aiemmin vain yhteisön huomattavimpien ja varakkaimpien jäsenten arkut pääsivät siunaamisen ajaksi sisälle kirkkoon tai sen alttarin ääreen.

SIUNAUSRITUAALIN NYKYKÄYTÄNTÖ SUOMESSA

Hautaustoimilaki määrittää hautaamisen ja hautausmaiden hoidon tehtävät seurakunnille ja seurakuntayhtymille. Lain mukaan jokaisella on oikeus tulla haudatuksi kotikuntansa seurakunnan hautausmaahan. Kirkkolaki ja kirkollisten toimitusten käsikirja ohjaa evankelis-luterilaisten seurakuntien siunauskappeleiden käyttöä ja siunaamisen käytäntöjä. Evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuolinhetkellään kuulleille toimitetaan kirkollinen siunaus. Myös kirkkoon kuulumaton vainaja voidaan siunata kirkollisesti omaisten sitä pyytäessä. Piispainkokouksen ohjeen mukaan seurakuntien tulee mahdollisuuksien mukaan pyrkiä palvelemaan siunauskappeleilään kaikkia myös silloin, kun hautausta ei toimiteta Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkollisten toimitusten kirjan ohjeiden mukaan.²

Evankelis-luterilaisessa kirkossa hautaan siunaamisen käytännöt noudattavat

seurakunnissa pääpiirteissään samoja tapoja. Vainaja siunataan yleensä 1-3 viikon kuluessa kuolinpäivästä. Vainajan arkkuun valmistamisesta ja kuljetuksista vastaa useimmiten hautaustoimisto. Hautaamisrituaalin käytännöissä on paikallisia erityispiirteitä. Vainaja asetetaan arkkuun yleensä sairaalassa tai terveyskeskuksessa ja siirretään siunauspaikan vainajakylmiöön odottamaan siunauspäivää. Toimituspäivänä suntio siirtää arkun kylmiöstä kappeliin kuoriin. Perinteisesti siunaustoimitus on alkanut arkun kantamisella saattueessa kappeliin. Tämä saattamisen perinne on edelleen mahdollinen, joskin nykyään useimmiten seurakunnan henkilökunta tuo arkun liikuteltavalla arkkukorokkeella eli katafalkilla kappelisaliin ennen toimitusta. Joissain kappeleissa on arkkuhissi, jolla arkku nostetaan alakerran kylmätiloista kappeliin.³

Pappi toimittaa hautaan siunaamisen kirkossa, siunauskappelissa, kotona tai haudalla. Musiikki ja kukat kuuluvat olennaisesti suomalaiseen hautauskulttuuriin. Musiikista vastaa yleensä seurakunnan kanttori. Kukkalaitteet saattoväki tuo mukanaan tai vaihtoehtoisesti kukkakauppa toimittaa ne kappeliin etukäteen. Saattoväki hyvästelee vainajan laskemalla kukat arkulle ja lukemalla viimeisen tervehdyksensä siunaustoimituksessa.⁴

Jos vainaja lasketaan toimituksen päätteeksi hautaan, omaiset kantavat arkun ulkona odottaville saattokärryille ja saattavat vainajan ruumissaatossa haudalle.

1 Kiiskinen 1992, 27.

2 Aaltonen et al. 2005, 84, 87, 90.

3 Aaltonen et al. 2005, 93, 122.

4 Aaltonen et al. 2005, 121–123.

Kun arkku on laskettu hautaan, peitetään hauta väliaikaisella suojalla, jonka päälle saattajat voivat jälleen laskea siunauskappelista mukanaan tuomansa kukat. Tuhkahautauksessa vainaja jää kappeliin omaisten siirtyessä muistotilaisuuteen. Suntio siirtää vainajan siunaustilaisuuden jälkeen kylmiöön odottamaan tuhkausta tai kuljetusta krematorioon. Suomessa ruumis tulee siunata ennen tuhkaamista.⁵

Hautaustoimisto kuljettaa vainajan tuhkattavaksi krematorioon, joka sijaitsee usein eri paikassa tai eri paikkakunnalla jossa siunaus toimitetaan. Tällöin tuhkauksen jälkeen hautaustoimisto tuo uurnan kotiseurakuntaan tai omaiset noutavat uurnan krematorion toimistosta. Uurna lasketaan hautaan tuhkauksen jälkeen vain läheisimpien saattajien läsnä ollessa. Uurna kannetaan saatossa haudalle. Vaihtoehtoisesti tuhka voidaan haudata seurakunnan henkilökunnan toimesta muistolehtoon ilman uurnaa.⁶

Hautaukseen liittyy kellojen soitto. Soittokäytännöt vaihtelevat paikkakunnittain. Yleisimmin soitetaan sanomakelloja ja saattokelloja. Sanomakellot eli sielunkellot soitetaan heti kuolemantapauksen tultua tietoon. Soiton pituudella ja tavalla saataan ilmoittaa vainajan ikä ja sukupuoli. Saattokelloja eli hautaussoittoa soitetaan ruumista hautaan kannettaessa tai laskettaessa. Joillakin paikkakunnilla soitetaan lisäksi tulokelloja vainajaa kappeliin tuotaessa tai ennen siunaustilaisuuden alkua niin kutsuttu yhteensoitto.⁷

5 Aaltonen et al. 2005, 92, Lahtinen 1989, 15.

6 Aaltonen et al. 2005, 130–131.

7 Aaltonen et al. 2005, 59–61 ja 118–120.

SIUNAUSKAPPELEIDEN KÄYTTÖ

Siunauskappelit palvelevat yhtä rajattua käyttötarkoitusta. Käyttöaste vaihtelee keskimäärin yhden viikoittaisen siunauksen kappeleista ruuhkasiin siunauskappeleihin, joissa siunauksia on viikoittain kymmeniä ja ne jakautuvat useille viikonpäiville. Siunaustilaisuuksien lisäksi kappeleissa järjestetään satunnaisesti hartaus-tilaisuuksia useimmiten pyhäinpäivän ja joulun aikoihin. Kylähautausmaiden siunauskappelit saattavat palvella muutakin jumalanpalveluselämää.

POLTTOHAUTAUS

Eurooppalaiseen tapaan Suomessa heräsi kiinnostus polttohautaukseen 1800-luvun lopulla. Yhteiskunnan silloisen eliitin keskuudessa syntyi ruumiin polttamista kannattava liike 1880-luvulla. Aatetta edistämään perustettiin ruumiinpolttoyhdistys (myöh. Krematorioliitto). Polttohautaus ei aluksi saanut Suomessa laajaa kannatusta. Evankelis-luterilainen kirkko vastusti pitkään vainajien tuhkausta. Polttohautauksen hitaaseen yleistymiseen vaikuttivat muun muassa harva asutus ja kaupunkien pienuus, vanhoillisen kristillisyyden yleisyys ja se, että yhdistys miellettiin kapean eliitin järjestöksi. Vastuksesta huolimatta ensimmäinen krematorio valmistui Hietaniemen hautausmaalle Helsinkiin vuonna 1926. Sen rakennuttajana toimi Polttohautausyhdistys.⁸

8 Lahtinen 1989, 63–64, 100.

1920- ja 1930-luvulla suomenkielisen papiston keskuudessa asennoituminen polttohautaukseen muuttui. Asennemuutos liittyi laajemmin suomalaisen yhteiskunnan modernisoitumiseen. Sodan jälkeinen kaupungistuminen loi suurimpien kaupunkien hautausmaita kohtaan laajentamispaineita. Polttohautauksen yleistyksen motiivina olivat taloudellisuus ja tilansäästö. 1960- ja 1970-luvuilla rakennettiin molemmilla kuusi uutta krematoriota.⁹

Krematorioiden perustamisvaiheessa harkittiin kunnan ja seurakunnan yhteistyötä. Kunnat katsoivat kuitenkin, että hautaustoimi kuului seurakunnille. Suomeen syntyi krematoriomalli, jossa paikalliset evankelis-luterilaiset seurakunnat toimivat yksin hankkeen rakennuttajina ja toteuttajina kaikissa muissa paitsi Lahden ja Kuopion krematorioissa. Lahden ja Kuopion siunauskappeleiden yhteyteen rakennettujen krematorioiden rakennuskustannukset jaettiin puoliksi kunnan ja seurakunnan kesken.¹⁰ 2000-luvulle asti krematoriot sijaitsivat poikkeuksetta siunauskappeli-rakennuksissa, mutta 2000-luvulla on alettu suunnittelemaan kappelista erillään olevia krematoriorakennuksia. Nykyaikaisten, polttamisen ympäristönsuojeluvaatimukset huomioivien tuhkauslaitosten valmistuminen johtaa siihen, että teknisen käyttöikänsä loppuun tulleiden vanhojen krematorioiden toiminta lopetetaan. Tampereen seurakuntayhtymän uusi krematorio Vatialaan valmistui 2013, Lahteen on rakenteilla 2015 uusi krematorio.

9 Lahtinen 1989, 100–101, Kiiskinen, 28.

10 Lahtinen 1989, 103–104, 109.

Kouvolan Välikankaan siunauskappeli (Esko Toiviainen ja Tarja Salmio-Toiviainen, 1965).

Siunauskappelin toiminnallinen sisältö ja tilaohjelma

TOIMINNALLINEN SUUNNITTELU

Siunauskappelin tilat on suunniteltu hautaan siunaamisen rituaalin toimittamista varten. Tilatarpeiden lisäksi tärkeitä toiminnallisen suunnittelun lähtökohtia ovat vainajan, saattoväen ja henkilökunnan reitit hautaan siunaamisen rituaalin eri vaiheissa sekä siunauskappelin tilojen ja reittien suhde hautausmaa-alueeseen.

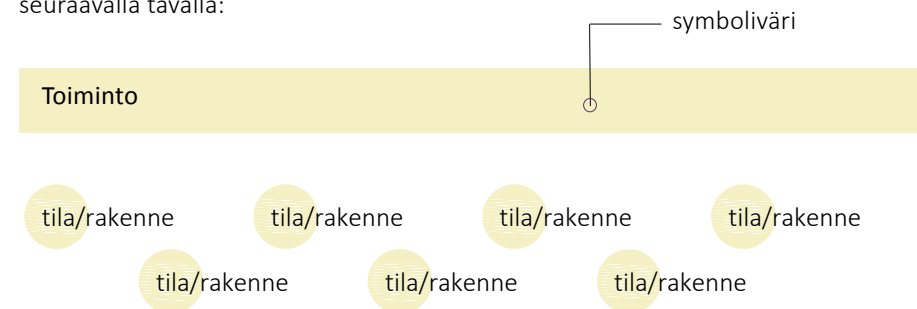
Tilaohjelman laajuus ja toimintojen monipuolisuus vaihtelee eri siunauskappeleissa. Vaativimmillaan tilaohjelma käsittää kokoontumistilan ja pienen sakastin, yleensä myös ruumishuoneen. Monipuolisimmillaan tilaohjelma sisältää toisistaan eriytyneet toimitilat hautaan siunaamisen seremonian kaikille eri vaiheille ja tarpeille. Tästä syystä eri kappelirakennukset, joiden salien paikkamäärä on sama, voivat kokonaisuutena olla hyvinkin erilaiset.

TOIMINNALLISUUS OSA ARKKITEHTUURIA

Siunauskappeli on suunnittelukohteena pieni ja yksilöllinen. Sen tilaohjelman hierarkia on selkeä ja käyttötarkoitus yksiselitteinen. Näistä syistä siunauskappelin toiminnallinen sisältö on muodostunut oleelliseksi osaksi sen arkkitehtonista ratkaisua. Mahdollisuus tukea ja lohduttaa surevaa ja antaa toivoa tuonpuoleisesta arkkitehtuurin keinoin on innostanut arkkitehteja suunnittelemaan puhuttelevia tilasarjoja saattopolulle ruumishuoneelta siunauskappeliin ja edelleen hautausmaalle.

TILAOhjelma

Seuraavassa esitetään siunaamisen rituaalin toimintoja ja niiden toteuttamiseen tarvittavia tiloja ja rakenteita. Rituaalin yksilöidyt toiminnot ja konkreettiset, tarvetta varten rakennetut tilat ja rakenteet nimetään ja esitetään symboliväreillä seuraavalla tavalla:

I Siunauskappeli hautausmaalla

Siunauskapelit sijaitsevat hautausmaalla. Uusia hautausmaita on perustettu taajaman ulkopuolelle maapohjaltaan hautaamiseen sopivaan rakentamattomaan paikkaan. Monen hautausmaan perusmaa on haudan kaivamiseen sopivaa hiekkaa tai soraa.

Siunauskappelin sijoittuminen hautausmaalle on vaihdellut. Viimeistään autoistumisen myötä kappeli on pyritty sijoittamaan hautausmaan reunalle siten, että vieraspaikoitus sekä huolto- ja saattoliikenne ei häiritse hautausmaan muuta

käyttöä. Hautausmaan laajentumisen myötä kappeli, joka alun perin rakennettiin alueen reunalle, on saattanut jäädä hautojen keskelle.

Siunauskappelille johtaa autotie ruumis- ja kukkakuljetuksia sekä huoltoa varten. Saattoväki saapuu siunauskappeliin yleensä kävellen. Etenkin suuremmilla hautausmailla suunnittelutavoitteena on ollut hautajaisiin saapuvien, hautausmaalle lähtevien hautasaattueiden ja ruumisauto- ja seppeliikenteen erottaminen toisistaan.

II Saattoväki ja siunaaminen

Saattoväen sisääntulo

tulopiha

muuri

katos

ulko-portaat

tuulikaappi

ulko-ovi

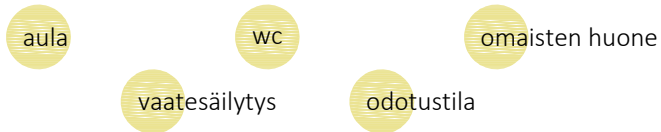
luiska

Lähestyminen hautausmaan portilta kohti siunauskappelia ja sisäänkäynti siunauskappeliin on suunniteltu usein tietoisesti. Saapumisreitti on toteutettu hyödyntäen sekä maisema- että kappeliarkkitehtuurin tarjoamia mahdollisuuksia. Siunauskappeli on sijoitettu yleensä keskeisesti hautausmaan pääkulkureittien päätteeksi tai varrelle. Kaavallisen sijainnin lisäksi johdatukseen on käytetty puuriivejä tai hoidettua metsää. Kellotapulien sijoittumisella, ulkoportailta, kulkua ohjaavilla ulkomuureilla, katoksilla ja pylväillä on rakennettu polkua siunaustoimitukseen. Siunaustoimituksen yksityisyyttä on saatettu korostaa muusta hautausmaasta erotetulla tulopihalla. Perinteisesti kappeliin saavuttiin ruumisfaatossa vainajaa kantaen tai ruumisvaunussa työntäen samaa reittiä saattoväen kanssa. Nykyään useimmiten vainaja on jo valmiina siunauskappelissa saattoväen saapuessa paikalle.

Lähestyminen Hyvinkään Rauhannummen siunauskappeliin.

Saattoväen valmistautuminen

Kappelin aulassa saattoväki kokoontuu ennen siunausta ja valmistautuu toimitukseen. Aulan lisäksi siunauskappeleihin on suunniteltu yksityisempiä omaisten huoneita odottamiseen, läheisten kohtaamiseen ja käytännön järjestelyistä sopi miseen. Aulatilojen yhteydessä ovat WC- ja vaatesäilytystilat. Vaatetiloja ei tarvita, jos hautasaatto poistuu kappelista haudalle erillisen saatto-oven kautta. Kahden tai useamman salin tilasuunnittelun lähtökohtana on ollut kappelisalien samanaikainen käyttö. Toimitusten samanaikaisuus edellyttää salien erottamista toisistaan toiminnallisesti ja akustisesti, vaikka niitä palvelevat aputilat ovatkin yhteiset. Ruuhka-aikoina peräkkäisten siunaustoimitusten väliajan ollessa lyhyt tarvitaan kappelisalista ääneneristetty odotustila, jossa vuoroaan odottavan siunaustoimituksen saattoväki voi kokoontua yhteen häiritsemättä edellistä toimitusta.

Omaisten huone Kouvolan Lepolan siunauskappelissa.

Saattoväen odotusaula Lahden Levon siunauskappelissa.

Saattoväen osallistuminen siunaustilaisuuteen

sali

kukkien/seppeleiden säilytys tilaisuuden aikana

penkit

Kappelisalien koko vaihtelee muutamasta kymmenestä muutamaan sataan istumapaikkaan. Jos rakennuksessa on useampia saleja, ovat ne useimmiten keskenään erikokoiset, esimerkiksi Kouvolan Lepolan iso sali on mitoitettu 80–110 henkilölle, pieni sali 20–30:lle. Turun Pyhän Ristin kappelin kolme salia ovat erikokoiset: suurimmassa salissa on istumapaikkoja 160, keskikokoisessa 50 ja pienessä 12. Jos hautauksen saattoväen määrä on poikkeuksellisen suuri, voidaan siunaus toimittaa kirkossa.

Salin kiinteään sisustukseen kuuluvat penkit tai irtotuolit. Siunaustoimituksessa arkulle laskettaville kukille saatetaan varata kiinteät tai siirrettävät kukkalaitetelineet. Usein kukkalaitteet tuodaan penkkiin, josta ne on helppo ottaa mukaan jäähyväisten jättämistä varten arkun ääreen. Mikäli hautasaattue poistuu salista suoraan hautausmaalle, saatetaan saliin varata säilytyskoukkuja takeille.

Kuva ylhäällä: Saattoväki osallistuu siunaustilaisuuteen Rautalammin siunauskappelissa.
Kuva Hannu Suomela.

Kuva alhaalla:
Kolmen vainajan yhteinen hautaaminen siunaaminen Riihimäen siunauskappelissa.
Kuva Raimo Virekunnas.

Vainajan siunaaminen ja hyvästeleminen

kuori

alttaripiha

alttari

vainajan näyttötila

Siunaustoimituksessa vainaja on alttarin edessä kuorissa. Arkku lepää sitä varten rakennetulla kiinteällä tai siirrettävällä katafalkilla, ryijyllä tai kuorin lattialla. Monissa kappeleissa vainajaa on tuotu esiin korottamalla kuori muusta kappelista pari askelmaa korkeammalle. Koska koroke muodostaa esteen liikuntarajoitteisille, on uudemmissa kappeleissa kuori pääsääntöisesti samalla tasolla salin kanssa. Hyvästeltävä vainaja on näin kaikkien saavutettavissa kukkien laskemista varten.

Altтарin rooli siunaustoimituksessa on lähinnä symbolinen. Siunaava pappi saattaa polvistua alttarilla siunaustoimituksen alussa ja lopussa, ja tilan mahdollistaessa toimittaa siunauksen seisten alttarin ja arkun välissä. Altтарipöytä on yleensä pieni ja kiinni seinässä. Altтарipöydällä saattaa olla tila Raamatulle ja kynttilöille, mahdollisesti myös krusifiksille. Altтарipöydän symbolinen luonne siunauskappelissa on innostanut arkkitehteja. Timo ja Tuomo Suomalaisen suunnittelemassa Paijalan kappelissa Tuusulassa alttari on sijoitettu alttaripihalle alttariseinän suuren ikkunan ulkopuolelle.

Siunaustoimitus Rautalammin siunauskappelissa. Kuva Hannu Suomela.

Vainajan näyttötila Lahden Levon siunauskappelissa.

Ruumissaatto

saatto-ovi

muuri

kuljetusvaunujen säilytys

saattopiha

kellotorni/tapuli

Ruumissaatto poistuu kappelista siunauksen jälkeen hautausmaalle arkkua kantaen. Siunaustoimituksen logistiikan kehittyessä on kappeleihin suunniteltu erilliset saatto-ovet, joista saattue voi poistua toimituksesta suoraan hautausmaalle. Saatto-ovi sijaitsee yleensä kuorissa. Saatto-ovi on usein toteutettu osana ikkunaseinä-rakennetta, joskus seinillä rajattuna omana pienenä tilana, jolloin se voidaan nähdä symbolistisena porttina iäisyteen. Mikäli vainaja tuhkataan, jää arkku toimituksen jälkeen alttarille, ja siunausrituaalin päätyminen hautaan laskemiseen siirtyä myöhempään ajankohtaan. Tällöin saatto-oven käyttö jää pois. Saatto-ovien käyttö on saattanut muuttua ja jäädä pois myös käytännöllisistä syistä: oven aukaiseminen tai aukipitäminen toimituksen aikana lisää suntion kiireitä ja saattaa aiheuttaa vetoa ja kylmää kappelin käyttäjille. Siunauskappelin yhteydessä on yleensä kellotorni tai tapuli ruumissaattoon liittyvää saattokellojen soittoa varten. Kellonsoitto voidaan korvata myös ääninauhalta tulevalla soitolla.

Ruumissaatto poistumassa Rautalammin siunauskappelista. Kuva Hannu Suomela.

Järvenpään siunauskappelin kellotorni.

Musiikki

urut/harmoni

kuoron tila

urkuparvi

Siunauskappeleissa on urut virrensäestystä ja saattomusiikkia varten. Urkujen koko sovitetaan saliin sopivaksi. Urut ovat yleensä pienet. Urkusoittimeen kuuluu sormion ja jalkion lisäksi koneisto ja urkupillistö. Vaatimattomammissa kappeleissa on urkuharmoni tai nykyään sähköurut. Säestyssoittimen lähelle varataan tilaa musiikin esittämiseen toimituksessa. Esittäjiä on useimmiten yksi tai kaksi. Joissain kappeleissa on varattu tilaa suuremmallekin kuorolle.

Pieksämäen Vangasniemen siunauskappelin urkuparvi.

Kukat

seppelihalli/kukkahuone

muut kukkien/seppeleiden säilyttämisen tilat ennen tilaisuutta

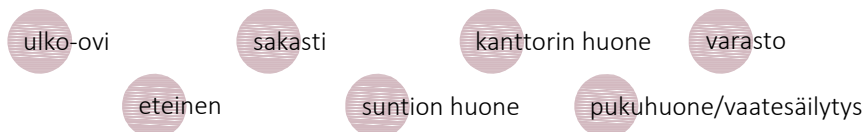
Osa kukkalaitteista tuodaan kappeliin hautausurakoitsijan tai kukkakaupan toimesta ennen toimitusta. Kukkien säilytystä varten varataan tilaa aulatiloihin tai kappelisaliin. Toiminnoiltaan eriytyneissä siunauskappeleissa on suunniteltu erillisiä seppelihalleja ja kukkahuoneita kukkien säilytystä varten. Seppelille ja kukkalaitteille tarkoitetut telineet ja kalusteet voivat olla osa siunauskappeliin suunniteltua kiinteää tai irtainta sisustusta. Nykyään kukkalaitteet ovat suosittumia kuin seppeleet.

Yhdistetty seppeli- ja kynttiläteline Lopen siunauskappelissa.

III Henkilökunnan tilat

Henkilökunnan valmistautuminen

Toiminnoiltaan monipuolisissa siunauskappeleissa kunkin käyttäjäryhmän liikenne ja sisäänkäynnit on eriytetty. Toimitushenkilökunta, pappi, kanttori ja suntio, tulevat sisään sakastiin johtavasta, saattoväen tiloista erillään olevasta henkilökunnan ovesta. Sakastin yhteydessä on tilaa vaatteiden vaihtamiseen, toimitukseen valmistautumiseen, toimistotöille, joita on mm. toimitustietojen kirjaaminen paperille tai sähköisesti, toiminnan valvomiseen ja virkistytymiseen. Henkilökunnalle on erillinen WC sekä pieni sosiaalitila, jossa on vesipiste ja mahdollisesti mahdollisuus kahvin keittoon ja ruuan lämmitykseen. Tilaohjelmassa saattaa olla erilliset huoneet sakastitoiminnoille, suntioille, kanttorille ja hautausmaatoimistolle. Suurissa kappeleissa saattaa lisäksi olla erilliset hautausmaan kiinteistöhuollon työntekijöille suunnitellut tilat. Yleensä hautausmaatyöntekijöiden sosiaalitilat eivät kuitenkaan sijaitse siunauskappelissa. Kameravalvontajärjestelmiä toiminnan sisäiseen seurantaan on asennettu suuriin kappeleihin jo 1960-luvulta alkaen.¹

Kuhmoisten siunauskappelin sakasti.

¹ Pyhän Ristin kappeli, Turku: sisäinen "televisiojärjestelmä" eli vahtimestarien käytössä oleva kameravalvontajärjestelmä, jonka avulla voidaan seurata tilaisuuksien etenemistä eri kappeleissa. ARK 2/1969, 53.

IV Vainajan tilat

Vainajan sisääntulo

Hautausurakoitsija mahdollisesti yhdessä omaisten kanssa tuo vainajan siunauskappeliin vainajasäilytystilaan ennen siunaustoimitusta. 1960-luvulta lähtien vainajat on useimmiten valmisteltu hautausta varten kunnan terveyskeskuksessa tai sairaalassa, jossa monet ovat myös kuolleet. Aikaisemmin ruumiin valmistelu suoritettiin joko kotona tai hautausmaan yhteydessä olevassa ruumishuoneessa. Osassa varhaisia siunauskappeleita oli myös obduktiohuone ruumiinavauksien tekemistä varten. Obduktiohuoneiden käytöstä siunauskappelissa luovuttiin sairaalaverkon kehittymisen myötä 1950- ja 1960-luvuilla.²

Kulku kellarissa sijaitseviin ruumishuoneisiin oli varhaisimmissa siunauskappeleissa portaiden kautta. Melko nopeasti alettiin rakentaa luiskia helpottamaan vainajan siirtämistä. Käsikäyttöisiä vinssinostimia ruumiskellarin ja kappelisalun välille tiedetään rakennetun jo 1920-luvulla.³ 1960-luvulla käytettiin hydraulista katafalkkihissää mm. Pyhän ristin kappelissa.⁴ Vainajan kantaminen ylös kappeliin siunaustilaisuuteen jyrkkiä kellarin portaita pitkin on raskasta. Vainajakuljetuksen työturvallisuus ja ergonomia ovat tärkeimpiä syitä sille, että vainajasäilytystiloja on alettu rakentamaan tai siirtämään ylös kellarista kappelin muiden tilojen tasoon.

² Airio 2010, 37.

³ Ruoveden kappelin 1922 päivätyt suunnitelmapiiirustukset, Ruoveden seurakunnan arkisto.

⁴ ARK 2/1969, 53.

Ruumishuoneen luiska ja katos, Kouvolan Välikankaan siunauskappeli.

Akaan Toijalan siunauskappelissa vainaja nostetaan arkkuhissillä kellarin kylmätiloista pääkerroksen kappelisaloon.

Hautausurakoitsija siirtää arkun ruumisautosta kuljetusvaunuun, jolla vainaja siirretään kylmiöön. Kuljetusvaunusta arkku nostetaan hydraulisen nostimen avulla kylmiöön. Vainajasäilytystilojen ulko-ovi on leveä. Vanhastaan ovet olivat puurakenteisia pariovia. Nykyisin suositaan sähkötoimisia nosto-ovia. Vainajaa siirrettäessä pyritään estämään arkun kastuminen. Tästä syystä ulko-oven eteen toivotaan suurta katosta, johon voidaan ajaa ruumisautolla.

Vainajasäilytys

kylmätila

varasto

jäähuone (poistunut käytöstä)

valmisteluhuone

obduktiohuone (poistunut käytöstä)

Vainajasäilytyksen tilat on suunniteltu rakentamisajan kylmälaitetekniikan mahdollisuudet huomioiden. Vainajasäilytyksen siirryttyä hautausmaiden yhteyteen seurakuntien tehtäväksi, pyrittiin ruumishuone sijoittamaan maan alle rinteeseen tai kellariin. Lämpimänä vuodenaikana kylmäsäilytykseen käytettiin jäätä, ja vanhojen kappeleiden tilaohjelmassa saattaa olla mukana jään säilytys huone. Vielä 1950-luvulla vainajasäilytystilat sijoitettiin useimmiten kellariin, vaikka kylmälaitetekniikka olikin jo kehittyvässä. Aluksi suosittiin yhtenäisiä kylmähuoneita, mutta myöhemmin alettiin käyttää arkuille mitoitettuja kylmäkaappeja. Pidempiin säilytysaikoihin varaudutaan pakastustoiminnolla. Kylmälaitteet koostuvat kompressorista, höyrystimestä ja lauhduttimesta sekä näitä yhdistävästä putkistosta. Höyrystin sijoitetaan kylmiötilaan, kompressorin tähän lähelle sisätilaan ja lauhdutin yleensä ulkotilaan. Kylmälaitteen toimintaa ohjataan termostaattilla.

Ennen nykyaikaista vainajasäilytystekniikkaa arkkuja siirrettiin miesvoimin. Ruumishuoneen seinille varattiin vaakakonsoleita, joiden varaan saatettiin nostaa

Vainajakylmiötiloja Lahden Levon siunauskappelissa.

arkkuja kolmeenkin kerrokseen. Nykyään vainajat säilytetään arkussa joko yhteisessä kylmähuoneessa tai erillisissä 2-6 arkun kylmäkaapeissa. Arkut ovat päällekkäin yleensä kahdessa, mahdollisesti kolmessa kerroksessa. Arkkuja siirretään nostolaitteiden avulla. Vainajien ja arkujen koko on viime vuosina kasvanut. Työturvallisuus ja –ergonomiavaatimusten sekä kylmäsäilytystekniikan kehittymisen myötä vainajasäilytystilojen tilatarve on kasvanut merkittävästi.

Vainajan tuhkaus

krematorion etuhuone

tuhkan käsittely

(poltto-)uunihuone

polttoainevarasto

Krematoriot rakennettiin aiemmin aina siunauskappelin yhteyteen. Nykyään kappelikrematorioiden rinnalle rakennetaan kappelista erillisiä polttolaitoksia hautausmaan ulkopuolelle (katso luku polttohautaus). Krematorio sisältää säilytysuhuoneen, polttouunihuoneen, tuhkan käsittelytilat ja polttoainevaraston. Krematoriuunien käyttöikä on rajallinen. Krematorion tilojen suunnittelussa ja talotekniikassa on varauduttu usein kahteen erilliseen uuniin, vaikka laitteisto hankittaisiinkin yhteen uuniin kerrallaan.

Krematoriossa arkku siirretään polttouuniin arkkukuljettimen avulla. Lahden Levon siunauskappelin krematorio.

Tuhkan säilytys ja luovutus

uurnien säilytystila

uurnien luovutushuone

Krematoriossa tuhka lasketaan uurnaan, joka luovutetaan myöhemmin haudattavaksi vainajan omaisille. Useimmiten seurakunta toimittaa uurnan hautausmaalle haudattavaksi. Uurna luovutetaan omaisille useimmiten vainajan hautausmaan siunauskappelissa, jonka jälkeen uurna lasketaan hautaan. Joissain tilanteissa uurna luovutetaan krematoriossa. Uurnan säilytystä ja luovutusta varten tarvitaan siunauskappeliin tila tai paikka.

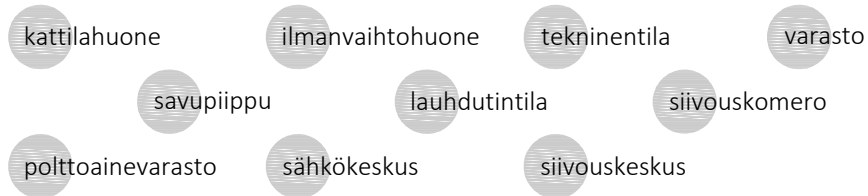
Uurnien säilytys, Lahden Levon siunauskappeli.

Uurnien luovutustila Kangasalan Vatialan krematoriossa.

V Muut tilat

Lämmitys, jäähdytys, ilmanvaihto, valaistus, äänentoisto, valvonta, siivous

Siunauskappelin talotekniset järjestelmät sisältävät yleisötilojen lämmitys- ja ilmanvaihtojärjestelmät, sähkö- ja valvontajärjestelmät, vesi- ja viemärihuoltojärjestelmät sekä vainajasäilytystilan kylmälaitteiden ja ilmanvaihdon järjestelmät. Moderneissa kappeleissa lämmitys- ja ilmanvaihtojärjestelmien kanavat ja putket on usein asennettu katseilta piiloon rakenteisiin. Teknisten järjestelmien ikääntyminen ja uusimistarve sekä energiansäästö tavoitteet ovat oleellisia syitä kappeleiden peruskorjaushankkeiden käynnistämiseen.

Siunauskappeleiden taloteknisten järjestelmien teknisiä tiloja ovat mm. kattilahuone, savupiippu, polttoainevarasto, ilmanvaihtokonehuone ja sähkökeskus. Hautausmaiden ja kappeleiden valvonta- ja turvajärjestelmien tarpeet ja tilavaatimukset kasvavat jatkuvasti.

Siunauskappeleiden lämmitysjärjestelmien valinnassa on suosittu tekniikkaa, jolla kappelin lämpötilaa on mahdollista muuttaa nopeasti käyttötarpeen mukaan. Siunauskappelin tilojen lämpötilaa on nostettu tilaisuuksia varten. Tästä syystä ilmalämmitysjärjestelmät ovat olleet suosittuja siunauskappeleissa.

Varhaisimmat lämmityslaitteet olivat kiinteällä polttoaineella lämmitettäviä

Iitin kirkonkylän siunauskappelin savupiippu.

kamiinoita. 1923 valmistuneessa Oulun Intiössä oli lämmityskamiinat.⁵ Lappeen Lepolaan rakennettiin 1938 matalapaineinen höyrylämmitysjärjestelmä.⁶ Lopen siunauskappeliin rakennettiin vuonna 1966 ilmalämmitys. Ilmakanavat sijoitettiin kivirakenteisiin lattiaan ja seiniin. Myös Kouvolan Lepolan kappelisaleissa on ilmalämmitys.⁷

Siivoustoimia varten on siunauskappeleihin rakennettu siivouskomo tai siivouskeskus. Usein siivoustarvikkeet säilytetään komerossa vessassa tai sakastin eteisessä. Siunauskappelin siivoustarvikkeet saatetaan säilyttää myös rakennuksen ulkopuolella.

Hyvinkään Rauhannummen siunauskappelin tekninen tila.

5 Karvosenoja ja Niskala 2003, 41

6 Airio 2010, 35

7 ARK 7/1973, 18

Hautausmaan huolto ja kunnossapito

työkaluvarasto

verstas

hautahiekan varasto

traktorivarasto

hautasuojarasto

Hautausmaan hoidon ja kunnossapidon toimintoja ja hautaamisen tarpeita varten tarvitaan varastoja ja verstaita, kuten työkalu- ja traktorivarastoja, verstastiloja sekä hautasuojien- ja hautahiekan varastoja. Joillakin hautausmailla huollon vaatimat tilat on sijoitettu siunauskappelin yhteyteen jo uudisrakennusvaiheessa tai myöhemmissä muutosvaiheissa, joskus ne sijaitsevat hautausmaan huoltoalueella. Siunauskappelin yhteydessä saattaa sijaita seurakunnan hautausmaatoimisto, jossa asioidaan mm. haudanhoitoon liittyvissä asioissa.

Hautausmaan huollon tiloja Jämsän Miekkainpetäjän siunauskappelissa.

Hautaansiunaamisen toiminnallisten tilatarpeiden ja logistiikan kehittyminen

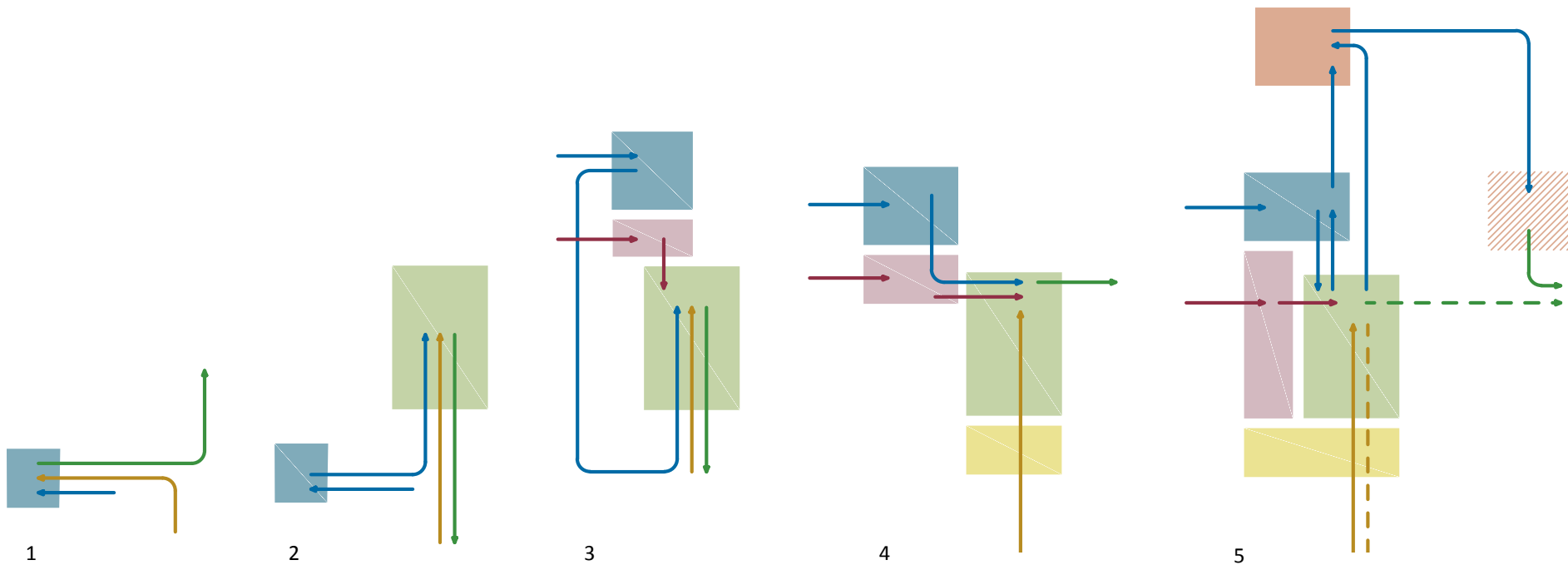
Toimintakaaviotarkastelu seuraavalla sivulla osoittaa siunauskappelirakennustyyppien kehityksen ja käytön muutosten vaikutuksen tilaohjelmaan ja logistiikkaan. Toimintakaavioissa samaa käyttäjää palvelevat tilat ja reitit esitetään samoilla symboliväreillä, jotka selitetään ohessa. Toimintakaaviotarkastelu kuvaa rakennustyyppien tilaohjelman monimuotoistumista ja logistiikan eriytymistä.

Tilojen käyttö

- saattoväen sisääntulo
- saattoväen valmistautuminen
- saattoväen osallistuminen siunaustilaisuuteen
- vainajan siunaaminen ja hyvästeleminen
- ruumissaatto
- vainajan sisääntulo ja kuljetus
- vainajasäilytys
- henkilökunnan valmistautuminen
- musiikki
- kukat
- talotekniikka
- hautausmaan huolto ja kunnossapito
- vainajan tuhkaus
- tuhkan säilytys ja luovutus
- muut

Reitit

- saattoväen reitti
- vainajan reitti
- ruumissaaton reitti
- henkilökunnan reitti

1 Vainajan siunaaminen haudalla

Vähimmillään hautaansiunaamisen rituaalin toimittamisessa tarvitaan tila vainajan säilyttämiseen ennen toimitusta ja siunaus toimitetaan hautaan laskemisen yhteydessä. Tämä vanha tapa on edelleen toisinaan käytössä.

2 Siunauskappeli ja vainajasäilytys

Yksinkertaisimmillaan siunauskappeli on yksi tila, johon vainaja, saattoväki ja toimituksen henkilökunta saapuvat ja josta he poistuvat haudalle samasta ovesta. Ruumishuone voi sijaita siunauskappelin kellarissa tai toisessa rakennuksessa.

3 Siunauskappeli, vainajasäilytys ja sakastitilat

Useimmissa siunauskappeleissa on kappelisalini lisäksi erilliset sakastitilat henkilökunnalle. Tällöin henkilökunnan tuloreitit eriytyvät saattoväen reiteistä. Kun vainajasäilytystiloista ei ole suoraa yhteyttä kappelisaliniin, saapuvat ja poistuvat saattoväki ja vainaja samaa reittiä.

4 Saattoväen, vainajan ja henkilökunnan kulkureitit eriytyvät

Toiminnallisesti eriytyneissä siunauskappeleissa jokaiselle käyttäjäryhmälle on varattu toimitukseen valmistautumiseen erilliset tilat ja sisäänkäynnit. Myös saattoväelle on varattu tiloja valmistautumiseen. Vainajan säilytystilat ja henkilökunnan tilat ovat suoraan yhteydessä siunauskappeliin. Saattoväki, vainaja ja henkilökunta saapuvat siunauskappelisalini omia reittejään. Lisäksi kappelisalini on erillinen ruumissaattoreitti haudalle. Näin ruumissaattue ei kohtaa seuraavan siunaustoimitukseen saattoväkeä.

5 Vainajan tuhkaaminen hautaansiunaamisen rituaalissa

Polttohautaaminen muuttaa hautaan siunaamisen tiloja ja reittejä. Tuhkattaessa vainaja jää siunaustoimituksen jälkeen kappeliin, josta se siirretään vainajasäilytyksen kautta edelleen krematorioon. Tuhkauurna luovutetaan saattajille yleensä hautausmaalla sijaitsevassa siunauskappelissa, jonka jälkeen urna haudataan. Kappelisalini saatto-oven käyttö vähenee tuhkaamisen lisääntyessä.

HUUTIJÄRVEN KAPPELIN RAKENNUSVAIHEET - ESIMERKKI TOIMINNALLISTA MUUTOKSISTA

Siunauskappelin tilaohjelma on muuttunut vuosikymmenien aikana. Esimerkkinä ensimmäiseen rakennusvaiheeseen nähden mittavista toiminnallisista muutoksista esitellään Kangasalan seurakunnan Huutijärven siunauskappelin rakennusvaiheet, jotka havainnollistavat tila- ja logistiikkavaatimusten muuttumista ja seurakunnan toteuttamia tilamuutoksia tarpeiden ratkaisemiseksi 75 vuoden ajanjaksolla.

Uudisrakennus

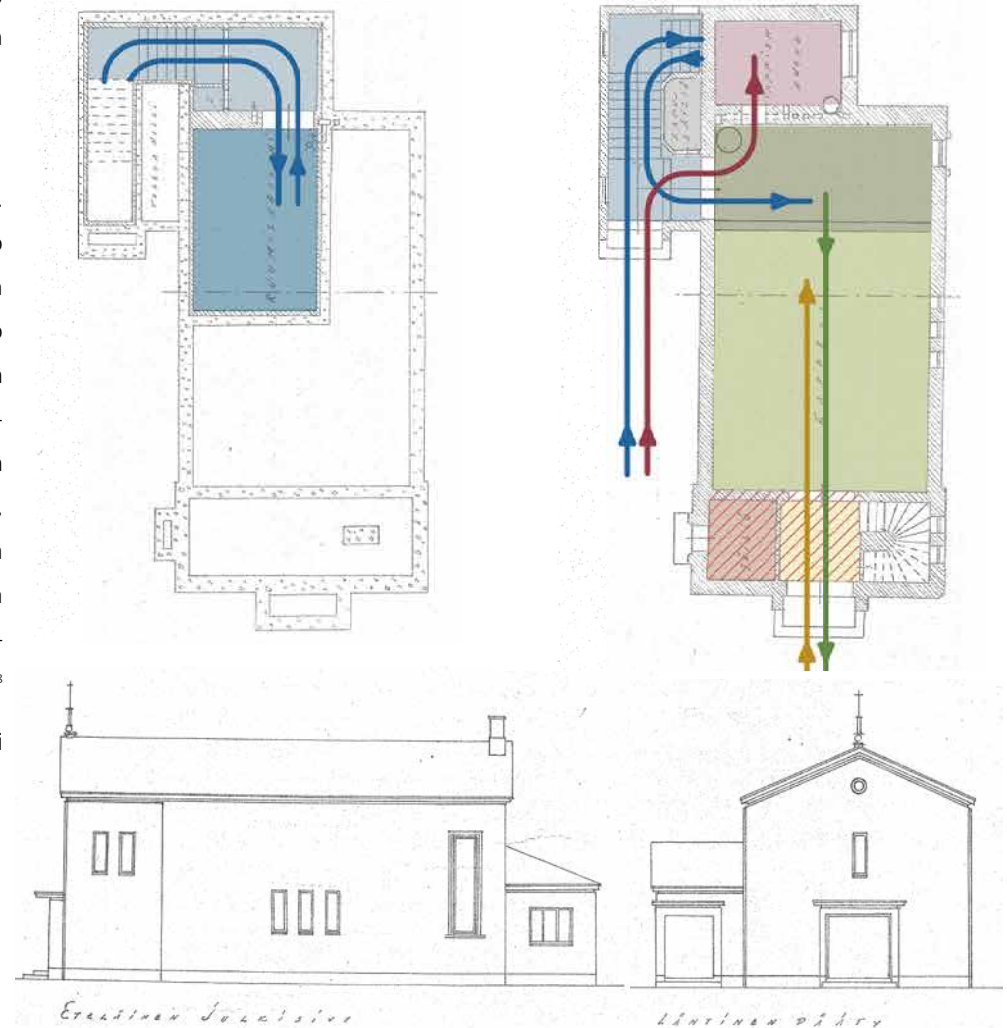
Uusi hautausmaa perustettiin Kangasalle 1930-luvun alussa. Hautausmaasuunnitelmaan kuului siunauskappelin rakentaminen. Arkkitehti Arvo Eräselältä tilattiin piirustukset 1939 ja kappeli vihittiin käyttöön 1940. Suorakaiteen muotoisen pitkän ja kapean salin lisäksi tilaohjelmaan kuului pieni sakasti ja varasto hautausmaan tarvikkeille. Rakennuksen länsipään pääovesta tultiin sisään saliin pienen tuulikapin kautta. Tuulikaapista nousivat portaat urkuperulle. Vainajat säilytettiin salin alla olevassa kellarissa, johon johtivat jyrkät portaat. Pohjapiirustukseen on merkitty varaus tulevalle hissille, jota ei toteutettu. Seinät muurattiin tiilestä, ulkoseinät rapattiin ja sisäseinät tasoitettiin. Kappelin yläpohja valettiin suorana betonilaattana, jota kantava betonipalkisto rytmitti. Kuorin betonilattia valettiin kaksi askelmaa salia korkeammalla. Aputila siivessä oli sisäänkäynti kellarin portaisiin ja kappelin etuosan kautta sakastiin. Kuorin nurkkaan sijoitettiin lämmitysuuni.⁸

Siunauskappeli havaittiin liian pieneksi jo 1950-luvulla. Tuolloin arkkitehti Pentti Turuselta tilattiin laajennussuunnitelma, jota ei toteutettu.

1939

Kangasalan Itäisen Hautausmaan Hautauskappelin eli Huutijärven siunauskappelin uudisrakennuksen kellarin ja 1. kerroksen pohjapiirustukset sekä uudisrakennuksen julkisivut, päivätty 15.3.1939, arkkitehti Arvo Eränen. Pohjapiirustuksiin on lisätty toiminnallisia tilaryhmiä kuvaavat värit ja eri käyttäjäryhmien reitit. Käytettyjen värien selitykset sivulla 32.

Piirustukset Kangasalan seurakunnan arkisto, kuvamuokkaus Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

⁸ Arkkitehti Arvo Eräsen laatima suunnitelmapiirustus Kangasalan Itäisen hautausmaan Hautauskappeli, päivätty 15.3.1939, Kangasalan seurakunnan arkisto.

Laajennus 1972

Kappelia laajennettiin 1970-luvulla rakennusarkkitehti Reijo Lairton suunnitelman mukaan.⁹ Laajennukseen tuli uusi ruumishuone, minkä jälkeen arkkujen kantaminen edestakaisin jyrkkiä kellarinportaita pitkin loppui. Laajennus oli pieni ja lämmöneristämätön, eikä ratkaissut kasvavan kunnan siunauskappelin toiminnallisia tarpeita. Tilaa seurakunnalle oli vain 60 m², ja siunaustilaisuuksissa oli lähes poikkeuksetta ahdasta. Urkuparvi oli toteutettu jo uudisrakennusvaiheessa, mutta urkuharmoni kappelin parvelle saatiin vasta 1950-luvun alkuvuosina. Siihen asti kanttori oli johtanut laulua siunaustilaisuudessa seisten kuorissa papin vieressä.¹⁰

1970-luvulla rakennettu uusi ruumishuonesiipi.

9 Rakennusarkkitehti Reijo Lairton laatima suunnitelmapiirustus, päivätty 2.3.1972, Kangasalan seurakunnan arkisto.

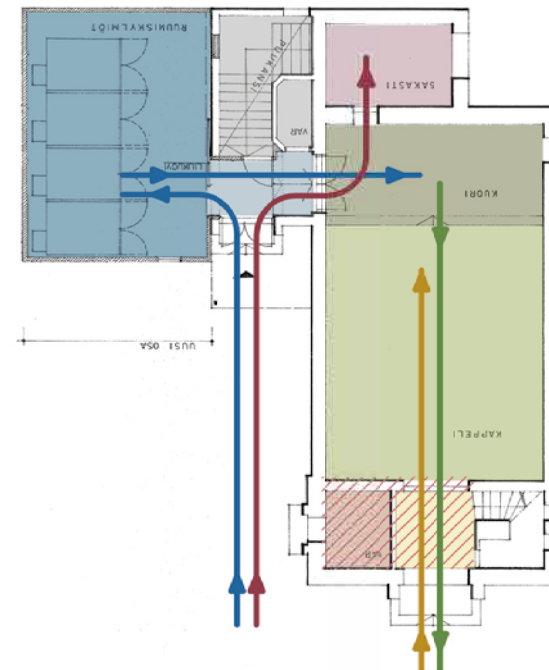
10 Hytönen 1995, 46–47.

1972

Huutijärven siunauskappelin laajennuksen pohjapiirustus, päivätty 2.3.1972, rakennusarkkitehti Reijo Lairto.

Pohjapiirustuksiin on lisätty toiminnallisia tilaryhmiä kuvaavat värit ja eri käyttäjäryhmien reitit. Käytettyjen värien selitykset sivulla 32.

Pohjapiirustukset Kangasalan seurakunnan arkisto, kuvamuokkaus Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

Laajennus 1983

1983 siunauskappelia laajennettiin ja korjattiin rakennusarkkitehti Eero Järvenpään suunnitelmien mukaan. Vanha sakasti purettiin ja sen paikalla jatkettiin kappelisalia kuorin suuntaan kuudella metrillä. Sivuosa järjestettiin siten, että saattoväki sai pienen odotustilan ja vessan sekä henkilökunta pikkuruisen valmistautumistilan. Henkilökunta ja saattoväki käyttivät samaa kulkureittiä uusiin aputiloihin. Korjauksen yhteydessä hankittiin soittokello, joka sijoitettiin pieneen torniin kappelin harjalle ja valaisttiin.¹¹ 1990- ja 2000-luvuilla uusittiin kylmiöt ja rakennettiin yleisökäymälä entisen hautausmaavaraston tilalle.

Kappelisalia laajennettiin ja sisäpinnat uudistettiin 1980-luvun peruskorjauksessa.

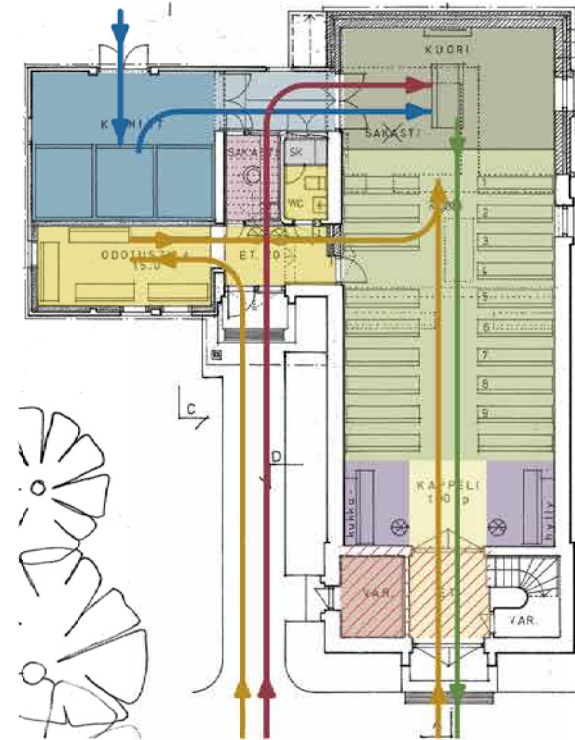
11 Rakennusarkkitehti Eero Järvenpään laatima suunnitelmapiiirustus, päivätty 11.10.1982, Kangasalan seurakunnan arkisto.

1983

Huutijärven siunauskappelin laajennuksen pohjapiirustus, päivätty 11.10.1982, rakennusarkkitehti Eero Järvenpää.

Pohjapiirustuksiin on lisätty toiminnallisia tilaryhmiä kuvaavat värit ja eri käyttäjäryhmien reitit. Käytettyjen värien selitykset sivulla 32.

Pohjapiirustukset Kangasalan seurakunnan arkisto, kuvamuokkaus Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

Laajennus ja peruskorjaus 2014

Vuonna 2014 Huutijärven siunauskappeli peruskorjattiin arkkitehti Hanna Lyytisen suunnitelmien pohjalta. Tärkein syy korjaukseen olivat riittämättömät ja käyttökänsä loppuun tulleet vainajasäilytystilat. Aputilat olivat käyttöön nähden pienet ja toiminnallisuudeltaan heikot. Teknisiä järjestelmiä oli aika korjata. Sementtitiilinen vesikatto oli käyttökänsä päässä ja sisätilat vuosikymmenien käytön jäljiltä nuhjuiset.

Siunauskappelin aputiloja oli muutettu ja laajennettu kolmessa eri rakennusvaiheessa, joten niiden rakenteet olivat monimutkaiset ja muuntojoustavuus sekä energiatehokkuus huonot. Siunauskappeli sijaitsee keskellä hautausmaata ja sen laajennustila oli ahdas. Toiminnallisten tarpeiden ratkaisemiseksi päädyttiin purkamaan vanha apusiipi ja rakentamaan tilalle uusi laajennus. Uusi osa suunniteltiin matalaksi, jotta vanha kappeliosa säilyisi hallitsevana hautausmaalla. Laajennuksen arkkitehtuuriajatus perustui uuteen sisäpihaan, joka rajautui hautausmaasta rakennusmassoin, muurein ja pergoloin.

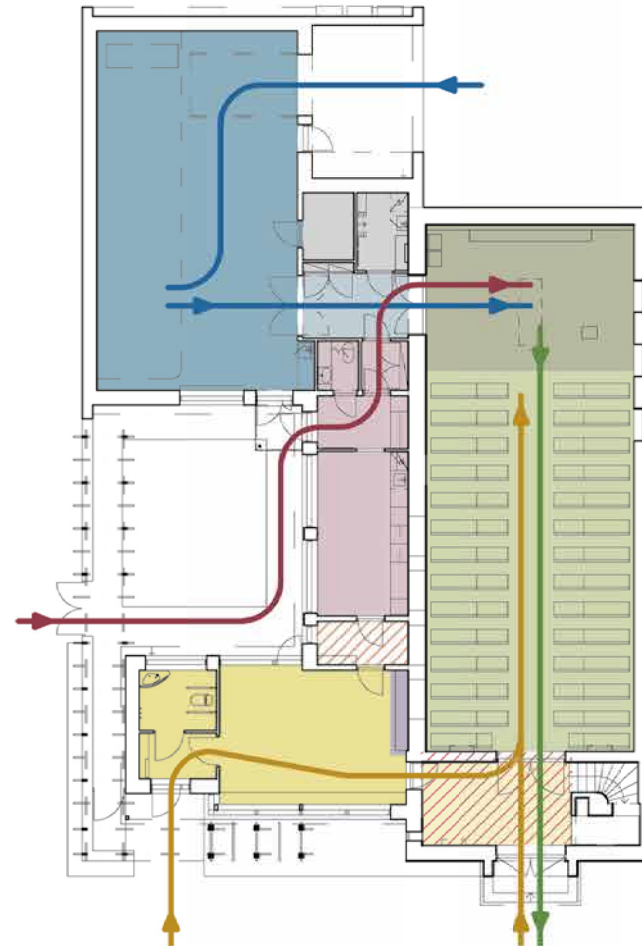
Huutijärven siunauskappeli 2015.

2014

Huutijärven siunauskappelin laajennuksen ja peruskorjauksen pohjapiirustus, päivätty 14.5.2014.

Pohjapiirustuksiin on lisätty toiminnallisia tilaryhmiä kuvaavat värit ja eri käyttäjäryhmien reitit. Käytettyjen värien selitykset sivulla 32.

Pohjapiirustus ja kuvamuokkaus Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

Siunauskappelin pääsisäänkäynnin sivuun pohjoispuolelle rakennettiin saattoväkeä varten esteetön odotustila ja WC, vainajasäilytystilat uusittiin kappelin toiselle sivulle ja henkilökunnan tilat näiden tilojen väliin. Edellä mainituille kolmelle tilaryhmälle tuli omat sisäänkäynnit, jolloin tilojen eri käyttäjät eivät häiritse toisiaan siunaustoimitusten aikana. Yleisön odotustilaa on mahdollista käyttää myös uurnanluovutukseen. Uudet aputilat avautuvat hautausmaasta muurilla ja pergolalla erotetulle sisäpihalle. Henkilökunnan ja siunaustoimitusta odottavien saattajien tilat on ääneneristetty kappelista. Kappelin sisätila restauroitiin ja kuorikoroke poistettiin esteettömyyssiistä.

Siunauskappeli - rakennustyyppin kehitysvaiheita

RAKENNUSTYYPIN ALKUVAIHEET

Kirkon lattian alta kirkkotarhaan

Kristinuskon myötä otettiin käyttöön tapa haudata vainajia kirkon lattian alle. Vähäosaiset haudattiin paljaan taivaan alla kirkkotarhaan. Vauraammilla oli mahdollisuus hankkia hautapaikka kirkon sisältä.

1700-luvulla alettiin havahtua lattian alle hautaamisesta johtuviin hajuongelmiin ja terveysnäkökohtiin. Jo 1700-lopulla kiellettiin uusien hautojen myyminen kirkkoihin, ja lopullinen kirkkoon hautaamiskielto astui voimaan 1822. Kaikki vainajat saatiin sen jälkeen kirkkoja ympäröiville hautausmaille. 1800-luvun alussa määrättiin, että terveydellisistä syistä hautausmaita ei saa enää perustaa taajamiin. Ensimmäinen erillinen hautausmaa Länsi-Suomessa perustettiin Ouluun 1781. Itä-Suomessa sellaisia oli ollut jo varhaisista ajoista asti. 1800-luvun alkukymmenillä lähes kaikkien kaupunkikirkkojen yhteydessä sijainneiden kirkkotarhojen käyttö oli lopetettu ja uudet hautausmaat perustettu kaupunkialueen ulkopuolelle.¹

Tarve siunauskappeleille syntyy

Agraari-Suomessa vainajaa säilytettiin kotona riihessä, aitassa tai muussa varastointiin sopivassa tilassa hautajaispäivään asti. Hautajaisaatto lähti liikkeelle vainajan kotoa päätyen hautausmaalle. Uusilla, asutuksen ulkopuolella sijaitsevilla

hautausmailla ei ollut kirkkorakennuksia, ja aluksi siunaukset toimitettiin taivaalla.² Suomen ilmastossa ulkona siunaaminen saattoi olla toisinaan haastavaa. ”Hautustoimitus ulkona kylmässä ja viimassa, jossa seisotaan lumikinoksissa haudan äärellä usein tuntikausia, saattaa terveimmällekkin ihmisille koitua sairaudeksi ja kuolemaksi”, kirjoitti aiheesta porvoolainen paikallislehti Borgåbladet.³

Ensimmäiset siunauskappelit

1800-luvun lopulta lähtien alettiin hautausmaille pystyttää erillisiä rakennuksia siunaustoimituksia varten, jotta saattoväki pääsi suojaan sateelta ja tuulelta.⁴ Esimerkiksi Tampereen Kirkkopuistoon rakennettiin 1867 pieni puinen läpikäytävätyyppinen kappelirakennus, jossa vainaja voitiin siunata ennen hautausmaalle tuomista. Hevoset vetivät ruumisvaunut leveistä pariovista sisälle ja siunaamisen jälkeen vastaavasti rakennuksen toisesta päästä ulos. Rakennukseen mahtui pieni saattojoukko. Pohjakaavaltaan ristin muotoinen läpikäytävä oli koristeltu kauniisti: ikkunoissa oli punaiset ja keltaiset lasit, kattoon maalattu tähtitaivas ja kannatinpylväisiin veistetty ristit.⁵ Siunauskappeli oli tässä vaiheessa vielä määrittelemätön ja käytöltään eriytymätön rakennustyyppi. Useimmat olivat ruumisvajoja, joissa säilytettiin vainajien lisäksi hautausmaan hoidon ja haudankaivuun tarpeistoa, ja joita

1 Knapas 2015, 5 ja Niskanen ja Rekola 2014, 68.

2 Niskanen ja Rekola 2014, 68.

3 Porvoon seurakunnat, Näsinmäen kappeli. <http://www.porvoonseurakunnat.fi/palvelumme/tilat-ja-kiinteistot/nasinmaen-siunauskappeli/siunauskappelin-historiaa-2/>>.

4 Niskanen ja Rekola 2014, 68.

5 Rakennus purettiin 1920-luvun lopulla. Pyynikin kirkkopuisto-esitys, 4. ja Helin 1992, 95.

käytettiin sääsuojina siunaustoimituksissa.

Arkkitehti Theodor Höijerin suunnittelema Helsingin Hietaniemen kappeli vuodelta 1872 on todennäköisesti vanhin säilynyt varsinainen suomalainen siunauskappeli. Höijer suunnitteli siunauskappelinsa mallinaan tunnettu saksalainen arkkitehtuurijulkaisu Architektonisches Skizzenbuch.⁶ 1800-luvulla siunauskappelirakennushankkeet olivat vielä yksittäisiä. Hietaniemen kappelin jälkeen seuraavaksi, vuonna 1877, pystytettiin Turun Skanssin malmille siunauskappeli Frans Sjöströmin suunnitelmien mukaan. Helsingin ja Turun siunauskappeleiden lisäksi 1800-luvun aikana rakennettiin viisi muuta siunauskappelia, ja 1900-luvun ensikymmeninäkin vain alle kymmenen.⁷

Tampereen kirkkopuistoon rakennettu läpikäytävätyyppinen siunauskappeli vuodelta 1867 purettiin 1920-luvulla. Kuva Matti Helinin kirjasta Tampereen kirkot ja hautausmaat.

6 Niskanen ja Rekola 2014, 68.

7 Siunauskappeliluettelo, liite 1.

Varhaiset siunauskappelit olivat arkkitehtuuriltaan kuin saman aikakauden kirkkoja pienemmässä koossa. Kappelien julkisivuja ja tiloja leimasivat rakennusaikansa arkkitehtuurissa käytetyt historistiset piirteet. Vakiintuneet sakraalirakentamisen arkkitehtuuriaiheet, kuten symmetria, päätykolmiot, pyöröportaalit ja nelisoppi-koristeet olivat suosittuja.⁸ Tilaohjelma käsitti kappelialin lisäksi vain vähän muita tiloja, yleensä pienen sakastin ja mahdollisesti vainajasäilytystiloja kellarissa. Rakennusmateriaaleina olivat tiilimuuraus ja hirsi. Tiilijulkisivut joko rapattiin kuten Porin Käppärän siunauskappelissa 1891 tai muurattiin puhtaaksi punatildestä kuten Iossakyrössä 1878 ja Tyrvään Roismalan siunauskappelissa 1890.

Porin Käppärän hautausmaan siunauskappelin suunnitteli arkkitehti Brynolf Blomqvist. Rakennus valmistui 1891.

8 Niskanen ja Rekola 2014, 68.

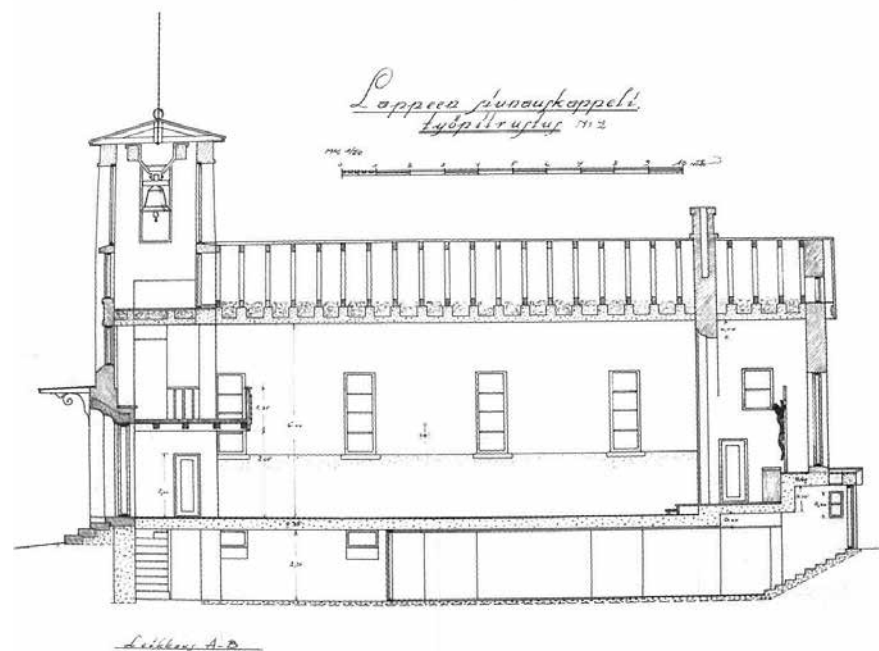
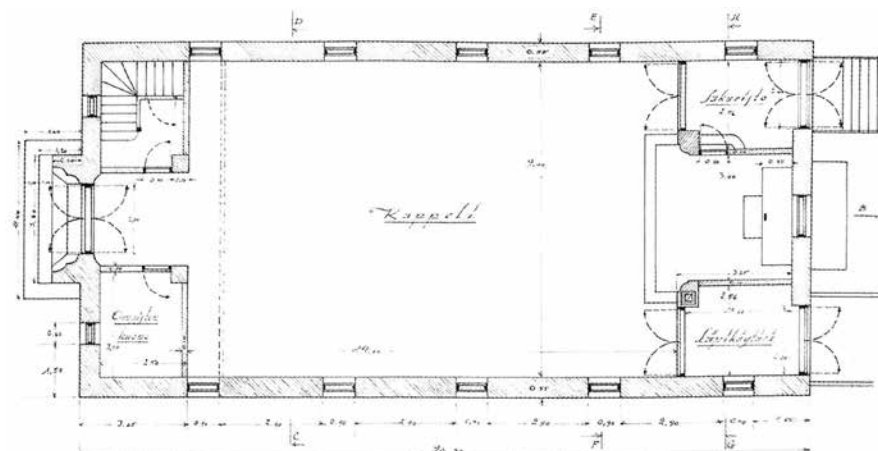
1920- JA 1930-LUVUT – SIUNAUSKAPPELIT YLEISTYVÄT

Itsenäistymisen jälkeen siunauskappeleiden rakentaminen yleistyi. Kasvanut varallisuus mahdollisti uuteen rakennushankkeeseen ryhtymisen monessa seurakunnassa. Kaksikymmenluvulla rakennettiin parikymmentä ja 1930-luvulla kolmisenkymmentä uutta siunauskappelia. Jo 1930-luvulla siunauskappelerakennustyyppi alkoi saada erittäin korkeatasoisia, omaa erityisluonnettaan ilmentäviä muotoja.¹ Suosituin kappelityyppi oli hahmoltaan yksinkertainen, suorakaiteen muotoinen ja satulakattoinen. Tavallisinta oli erillisen kellotornin rakentaminen, mutta myös länsitorneja rakennettiin.²

Tilat ja toiminnallisuus

Kappelisali oli tyyppillisesti pitkä, kapea ja korkea keskikäytävällinen tila. Kuorin lattia rakennettiin kappelisalin lattiaa korkeammalle vainajan esiintuomiseksi. 1920- ja 1930-lukujen siunauskappeleihin liittyi yleensä pieni sakasti valmistautumista varten, mutta muuten aputilat olivat vähäiset. Lappeenrannan Lepolan uuteen siunauskappeliin vuonna 1938 rakennettiin pieni, muutaman neliön kokoinen omaisten huone eteisen yhteyteen ruotsalaisista uusista kappelista saatujen mallien mukaisesti.³

Logistiikka oli eriytymätöntä. Kappelissa oli yksi pääovi, josta saattoväki tuli sisään ja ruumissaatto poistui tilaisuuden jälkeen. Usein pääoven lisäksi oli sivuovi sakastiin ja ruumiskellariin. Pienimmissä kappeleissa pääovi saattoi olla rakennuksen ainoa ovi, jolloin myös vainaja ja henkilökunta kulkivat samasta ovesta.

Pohjapiirustus ja leikkaus taiteilija Ilmari Wirkkalan suunnittelemasta Lappeenrannan Lepolan siunauskappelista vuodelta 1939. Kuvat Tuula Airion kirjasta Lappeen hautausmaa Lepola.

1 Niskanen ja Rekola 2014, 69.

2 Pallasmaa 2008, 306, Nikula 1990, 126–127, Paavilainen 2008, 103, Airas 1992, 160–165.

3 Airio, 2010,74.

Rakennustapa ja materiaalit

Siunauskappaleiden rakennustapa oli perinteinen. Massiivitiilirunkoisten kivirakennusten seinät rapattiin sileiksi sekä ulko- että sisäpuolelta ja kalkkimaalattiin vaaleiksi silloisten arkkitehtuuri-ihanteiden mukaisesti. Sisäkatto valettiin betonista tai laudoitettiin. Lattian pintamateriaalina käytettiin esimerkiksi peittomaalattua puuta tai värjättyjä betonilaattoja. Puuovet, ikkunat ja penkit maalattiin. Ovissa käytettiin myös tammea.

Klassismissa käytettiin sekä väritystä että pintakäsittelyn erilaisia kiiltoasteita tilan rakennusosien ja pintojen jäsentelemiseksi ja tilahierarkioiden esiintuomiseksi. Kappelin kattoa ja alttaria saatettiin korostaa vaaleita seinäpintoja tummemmalla värityksellä.

Sisustus ja taide

Kuorin ja koko kappelin keskipisteenä oli katafalkilla lepäävä arkku. Katafalkin taakse sijoitettiin pieni alttaripöytä tai taso kynttilöitä ja kukkia varten. Alttaripöydän yläpuolelle sijoitettiin krusifiksi tai alttaritaulu. Paraisten siunauskappelin alttariseinällä on rappauskehyksellä reunustettu syvennys, jossa on Raamatun tekstiä sisältävä taidetekstiili. Kappelisalin valaistukseen käytettiin riippuvia kruunuvalaisimia tai seinävalaisimia.

Ilmari Wirkkalan seinämaalaus Ruoveden siunauskappelissa (Oiva Kallio, 1928).

1920- ja 1930-luvun siunauskappelinesimerkkejä

1920- ja 1930-luvuilla sakraaliarkkitehtuuriin kohdistui ristiriitoja. Osa arkkitehdeista kannatti funktionalismia, kun taas erityisesti seurakuntien edustajat toivoivat sakraalirakennusten säilyttävän perinteisen olemuksensa, eli ”kirkon näköisiä kirkkoja”.⁴ Siunauskappeleissa suosittiin hillittyjä klassistisia arkkitehtuuriaiheita ja pyrkimystä asiallisuuteen.⁵ Suomalaisessa siunauskappeliarkkitehtuurissa ei ole yhtään funkiskohdetta, lähimpänä lienevät Elis Hyvärisen suunnittelema Hankasalmen siunauskappeli vuodelta 1937 ja Martti Välikankaan suunnittelema Harjun siunauskappeli Mikkeliissä. Keskustelu sakraalirakentamiseen sopivasta arkkitehtuurista jatkui vielä 1950-luvulla. Sodan jälkeen evankelis-luterilaisten kirkollisten rakennusten arkkitehtuuri on seurannut rakennusaikakautensa virtauksia ja rakenneteknistä kehitystä.⁶

Suomalaiseen siunauskappeliarakentamiseen vaikutti voimakkaasti vuonna 1920 käyttöön vihitty Tukholman uusi metsähautausmaa Skogskyrkogården kappeleineen. Skogskyrkogården uudisti hautausmaakulttuurin Ruotsin lisäksi useissa muissa maissa. Sen suunnittelivat arkkitehdit Gunnar Asplund ja Sigurd Lewerentz voitettuaan vuonna 1915 järjestetyn suunnittelukilpailun. Suunnittelussa korostettiin luonnon lohduttavaa voimaa ja kiinnitettiin erityistä huomiota saattoväen hautautapahtuman aikana kulkemaan reittiin hyödyntämällä erilaisia maastonmuotoja, kasvillisuutta, rakenteita ja valaistusolosuhteita.⁷

4 Salokorpi 1990, 38, Koho 1999, 70.

5 Koho 2008.

6 Koho 1999, 119.

7 Niskanen ja Rekola 2014, 69.

Elis Hyvärisen suunnittelema Hankasalmen siunauskappeli valmistui 1937. Siunauskappeli peruskorjattiin 1990-luvun lopulla Aulis Jääskeläisen suunnitelmien mukaan.

1930-luvun siunauskappeleita:
Ylhäällä Kokemäen Koomankankaan siunauskappeli (Yrjö Vaskinen, 1933).
Alhaalla Tammisaaren siunauskappeli Raaseporissa (Elof Fransson, 1936).
Kuva Museovirasto/ Johanna Pankakoski.

Ruoveden siunauskappeli

Oiva Kallion suunnittelemassa ja Heikki Tiitolan johdolla rakennetussa Ruoveden siunauskappelissa näkyvät suurimmat ulkoarkkitehtuurilainat Tukholman Skogskapelletista. Ruoveden siunauskappelin suunnitelmat ovat vuodelta 1922, ja kappeli valmistui 1928. Tiilestä rakennetusta ja valkoiseksi rapatussa siunauskappelissa on jyrkkä puntatiilipäällysteinen aumakatto. Lähestymisjulkisivua hallitsee jykkevien betonipilareiden kannatteleva katos. Sisätiloja koristivat taiteilija Ilmari Wirkkalan maalaukset.

Hietaniemen krematorion kappeli

Bertel Liljequistin suunnittelema Hietaniemen krematoriokappeli valmistui 1926. Kappeli ei ollut Suomen evankelisluterilaisen kirkon rakennuttama, vaan rakennuttajana oli Ruumiinpolttoyhdistys. Rakennuksessa toimi Suomen ensimmäinen krematorio. Ruumishuoneessa oli tilaa kolmelle arkulle, mutta uunihuoneen mitoituksessa varauduttiin kaukonäköisesti kahteen polttouuniin.⁸ Kappeli muodosti mällään italialaisen kylän maisemakokonaisuuden, tunnelmallisen portin koko hautausmaa-alueelle.⁹ Arkkitehtuuri edusti 1920-luvun klassismia, jossa esikuvaksi nostettiin Italian pikkukaupunkien ja maaseudun nimetön rakentaminen. Tätä arkkitehtuuria kutsuttiin architettura minoreksi.¹⁰ Architettura minore sopi erityisen hyvin siunauskappelirakennusten suunnitteluun, koska siunauskappelin tilaohjelma oli yksinkertainen ja rakennusympäristö muista rakennuksista väljä hautausmaaympäristö. Hietaniemen krematoriokappeli toimi esikuvana monelle kirkolle ja kappelille 1930-luvulla, ja myöhemminkin, aina 1950-luvulle asti.

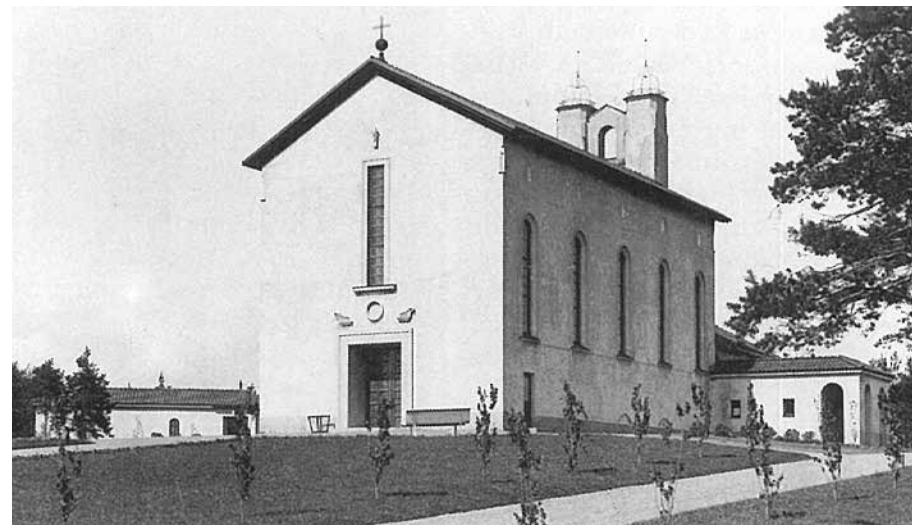
8 Lahtinen 1989, 91, 94.

9 Nikula 1990, 126–127.

10 Paavilainen 2008, 103.

Arkkitehti Oiva Kallion suunnittelema Ruoveden siunauskappeli rakennettiin rakennusmestari Heikki Tiitolan johdolla 1928.

Hietaniemen krematorion kappeli (Bertel Liljequist, 1926). Kuva kirjasta *Ars Suomen taide 5*.

Kuva yllä: Paraisten siunauskappeli (Erik Bryggman, 1930) hautausmaan suunnasta. Kuva Museoviraston kuva-arkisto/P. O. Welin.

Kuva oikealla: Vanha postikorttikuva Paraisten siunauskappelista. Kuva Museoviraston kuva-arkisto.

Paraisten siunauskappeli

Paraisten kirkkomaalle vuosina 1929–1930 rakennetun kappelin suunnitteli arkkitehti Erik Bryggman. Bryggman oli kehittänyt arkkitehtuuriteemojaan useissa kilpailuehdotuksissa, ja Paraisten siunauskappeli oli ensimmäinen toteutunut Bryggmanin suunnittelemissa sakraalirakennuksista. Paraisten siunauskappeli oli aikansa yksinkertaisimpia kirkollisia rakennuksia. Sementtitiilistä rakennettu vaaleaksi rapattu kappeli on rungoltaan kapea ja korkea. Matalan satulakaton kattama kirkkosali saa valonsa alttarin toiselle sivulle sijoitetusta korkeasta ikkunasta.¹¹

¹¹ Nikula 1990, 131.

*Pargas begravningskapell.
Ark. Erik Bryggman.*

1940-LUKU - SIUNAUSKAPPELEIDEN RAKENTAMINEN KESKEYTYY

Sodan ja sen jälkeisten poikkeuksellisten olojen vuoksi 1940-luvulla valmistui vain muutamia siunauskappeleita. Vuosikymmenen alussa valmistui joitakin edellisellä vuosikymmenellä aloitettuja kappeleita, joiden rakentaminen oli viivästynyt sodan vuoksi. Yksi näistä oli suomalaisen sakraaliarkkitehtuurin helmiin lukeutuva Erik Bryggmanin suunnittelema Turun Ylösnousemuskappeli. Sen suunnittelusta käytiin kilpailu 1938, rakennustyöt alkoivat 1939, mutta keskeytyivät talvisodan ajaksi ja kappeli valmistui välirauhan aikana keväällä 1941.

Välittömästi sodan jälkeen 1946 Kirkkohallitus ohjeisti seurakuntia, ettei kirkkojen rakentamiseen tule ryhtyä, ellei ulkomailta saada sitä varten varoja ja tarvikkeita, vaan tulee rakentaa vain asuintiloja sisältäviä hankkeita.¹ Vuosikymmenen mittainen tauko rakentamisessa oli yksi syy seuraavalla vuosikymmenellä toteutuneeseen runsaaseen siunauskappelirakentamiseen.

Sodan jälkeistä niukkuutta

Sodan jälkeen Suomessa arvostettiin pienen budjetin rakennuspolitiikkaa. Edellisen vuosikymmenen tiukka ja niukkalinjainen arkkitehtuuri pehmentyi. Suosituiksi tulivat karkea rappaus ja liuskekiviyksityiskohdat. Myös detaljoitu romanttinen puuarkkitehtuuri tuli suosioon sodan jälkeen, esimerkiksi Nuijamaan kirkko vuodelta 1948 (Esko Toiviainen ja Tarja Salmio-Toiviainen) edustaa selvää paluuta perinteeseen.² Materiaalikonservatismiin ohjasi myös rakennusmateriaalien saataavuus. Myös kirkkorakennusten sisätiloissa käytettiin paljon kotimaista puuta.³

1 Suhonen 1987, 12.

2 Knapas 2008, 86.

3 Koho 2008, 161, Knapas 2008, 10.

Arkkitehtuurivaikutteita haettiin ruotsalaisilta kollegoilta. Erityisesti Gunnar Asplundin tuotanto kiinnosti monia suomalaisia arkkitehtejä. Ruotsalaisilta arkkitehteiltä ja Asplundilta saatujen vaikutteiden ohella etsittiin 1940-luvulla Suomessa myös kotimaista perinnettä.⁴

1940-luvun siunauskappellesimerkkejä

Turun Ylösnousemuskappeli

Ylösnousemuskappeli toteutettiin 1938 järjestetyn arkkitehtikilpailun kolmen parhaan ehdotuksen laatijoiden kesken uusitun kilpailun voittaneen ehdotuksen mukaan. Suunnittelutehtävän sai arkkitehti Erik Bryggman.

Ylösnousemuskappeli on monisisältöinen ja assosiaatioiltaan rikas sakraalirakennus. Rakennuksessa on samanaikaisesti funktionalistisia piirteitä ja historiallisia viittauksia sekä askeettisia ja romanttisia tyylipiirteitä.⁵ Ylösnousemuskappelia on kutsuttu myös ensimmäiseksi todelliseksi luontokirkoksi: eri suuntiin ojentuvat rakennusiivet, porttiaiheet, pergolamaiset terassit ja katokset liittävät rakennuksen ja ympäristön yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Myös sisätila kytkeytyi uudella tavalla luontoon koko eteläsivun mitalta luontoon avautuvan lasiseinän kautta.

Monet sakraaliarkkitehtuurin teemoista esiintyvät ensimmäistä kertaa Ylösnousemuskappelissa. Tällaisia uutuuksia olivat mm. epäsymmetrinen sivukäytävällinen pitkäsalji ja voimakkaan toispuolinen luonnonvalo salissa. Rakennuksen yleishahmo on yksinkertainen loivine satulakattoineen. Sisäänkäynnin edessä on doorilaisen pylväikön kannattama katos. Alttarille tulee sivuvalo korkeiden hennosti

4 Salokorpi 1990.

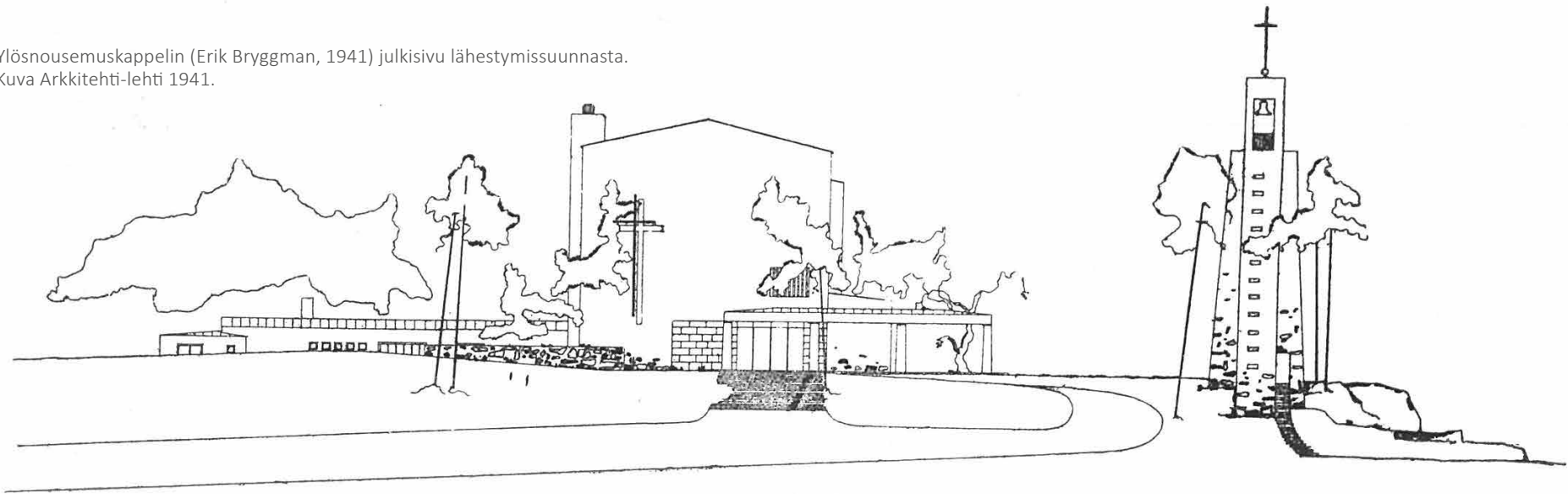
5 Nikula 1990, 131.

väritettyjen lasi-ikkunoiden kautta. Ruumissaaton poistumista varten kappelin eteläseinällä on kapea ja umpinainen porttiaihe, jonka läpi ruumissaatto kulkee.

Erik Bryggman haki vaikutteita erityisesti Gunnar Asplundilta ja ruotsalaisesta arkkitehtuurista. Suunnittelijana Asplund tutki, miten sureva liikkuu, kuinka hän jättää viimeisen tervehdyksensä ja poistuu vainajan luota.⁶ Ylösnousemuskappelissa on nähtävissä samankaltainen surijaan ja hänen saattoreittiinsä eläytyvä lähestymistapa. Omaisten siunausrituaalissa kulkema saattoreitti on suunniteltu eläytyen vuorottelemalla tilan tiivistymiä ja avautumia sekä valo-olosuhteita.

Riitta Nikulan luonnehdinnan mukaan ”Turun ylösnousemuskappeli on Erik Bryggmanin kirkollisen rakennustaiteen läpikotaisin pohdittujen teemojen kypsä synteesi, koko Euroopan modernissa arkkitehtuurissa poikkeuksellinen, itsenäinen, herkkä, hillitty ja äärimmäisen syvästi vaikuttava teos.”⁷ Bryggman oli onnistunut suunnittelemaan kappelista kokonaistaideteoksen, joka samanaikaisesti sekä kokosi edeltäneiden vuosikymmenien pitkälle kehiteltyjä teemoja että esitteli täysin uusia ennennäkemättömiä aiheita. Ylösnousemuskappeli innoitti suunnittelijoita useita vuosikymmeniä, ja sen teemat siirtyivät suomalaisen sakraalirakentamisen arkkityyppisiksi piirteiksi.⁸

Ylösnousemuskappelin (Erik Bryggman, 1941) julkisivu lähestymissuunnasta.
Kuva Arkkitehti-lehti 1941.

6 Salokorpi 1990, 15, Niskanen ja Rekola 2014, 69.

7 Nikula 1990, 131.

8 Niskanen ja Rekola 2014, 36.

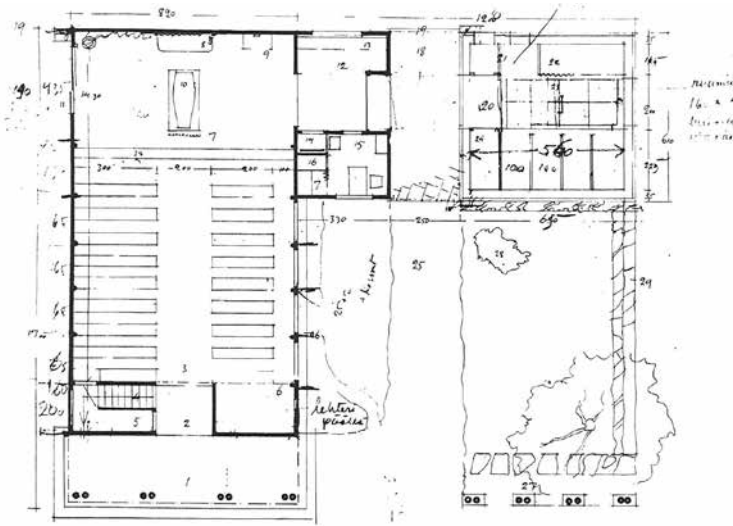
Kuva yllä: Ylösnousemuskappelin pohjapiirustus ja toiminnallinen kaavio. Käytettyjen värien selitykset sivulla 32. Pohjapiirustus Arkkitehti-lehti 1941, kuvamuokaus Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

Kuva oikealla: Sisänäkymä kappelisalista. Kuva Arkkitehti-lehti 1941.

Petäjaveden siunauskappeli

Petäjaveden siunauskappelin suunnitteli arkkitehti Elsi Borg. Rakennus valmistui 1950, mutta luonnokset, joiden sisältö on lähellä toteutusta, valmistuivat jo 1944. Puurakenteisen kappelin arkkitehtuurissa ja koristelussa on muistumia Borgin nuoruuden mittausmatkoilta Itä-Karjalaan.⁹ Jyrkkälappeiseen, paanukattoiseen, pohjaltaan suorakaiteenmuotoiseen kappeliin liittyy matalampia aputiloja ja ruumishuoneen sisältävä siipi, joka oli porrastettu maastonmukaisesti. Kappelin edustalla on kuisti, jota kannattivat pareittain sijoitetut pilarit. Listat, tuulilaudat, ikkunaluukut ja kattokannattajat on koristeltu runsain puuleikkauksin. Ruumishuone on turvekattoinen. Rakennuksen seinät ovat sekä sisä- että ulkopuolelta hirsipintaist. Viiston sisäkaton paneelauus on jaoteltu kenttiin listojen avulla. Salin seinä- ja kattopinnat on peittomaalattu ja viimeistelty koristemaalauksin. Alttariteoksena oli enkeliaiheinen veistos.

Vuonna 1944 päivätty luonnos Petäjaveden siunauskappeliä. Kuva Maarit Henttosen kirjasta Elsi Borg 1893-1958 arkkitehti.

⁹ Henttonen 1995, 71–73.

Kuva yllä: Petäjaveden siunauskappeli (Elsi Borg, 1950) lähestymissuunnasta.
Kuva alla: Kappelisalin sisätilä.

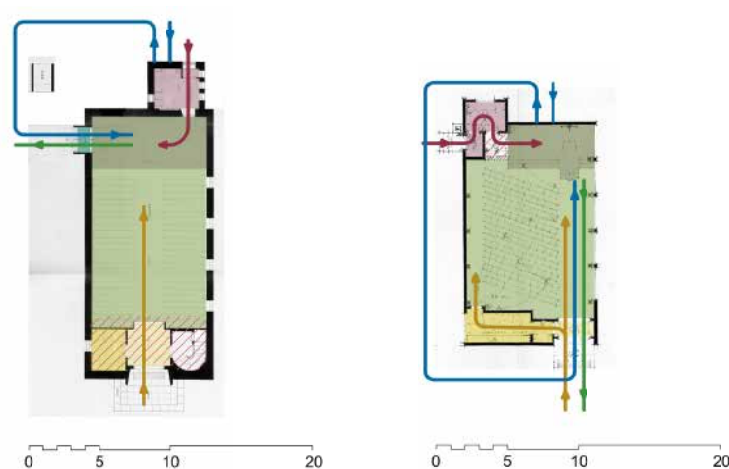
1950-LUKU – TIIVIS RAKENTAMISEN KAUSI ALKAA

1950-luvulla alkoi kaksi vuosikymmentä kestänyt tuottelias siunauskappeleiden rakentamisen kausi. Vuosittain valmistui keskimäärin seitsemän uutta siunauskappelia. Kasvanut tarve oli seurausta kaupungistumisesta ja väestönkasvusta, mutta myös yhteiskunnan vaurastuminen ja hyvinvoinnin tavoitteet johtivat kappeleiden rakentamiseen.

Tilat ja toiminnot

Siunauskappeleiden tilaohjelma monipuolistui sotaa edeltäneisiin verrattuna. Myös toiminnallinen ja logistinen eriytyminen kehittyivät vuosikymmenen aikana. Turun Ylösnousemuskappelissa ensi kertaa esiintyneet toiminnalliset ja logistiset ratkaisut, kuten erillinen saatto-ovi, omaksuttiin siunauskappelirakentamisen perusratkaisuksi. Kappelisalin ja sakastin lisäksi rakennettiin saattoväelle uusia aputiloja, kuten vaatesäilytys ja yleisö-wc, toisinaan myös pieni ja koruton odotustila kauempaa tuleville sukulaisille. Suuriin kaupunkeihin suunniteltiin aiempaa laajempia siunauskappeleita, joihin tuli useita kappelisaleja. Vainajasäilytys sijoitettiin edelleen muista tiloista erilleen kellarikerrokseen, vaikka koneelliset jäähdytyslaitteet yleistyivätkin vuosikymmenen loppupuolella.

Ikkunoiden kautta sisään siirtyvä valo ja luonnonläheisyys olivat tärkeitä ylösnousemususkon ja lohdutuksen välittämisessä.¹ Ikkunapinnan määrä kasvoi edeltäneisiin vuosikymmeneihin verrattuna. Kappelisalin ikkunat järjesteltiin siten että luonnonvalo tuli toispuoleisesti erityisesti kuoriin. Erilaisten kattoikkunoiden ansioista luonnonvaloa tulvi umpinaiselle alttaripäättyseinälle. Viistokaton voimakas suojaava muoto loi sisätilaan kodikkuutta.

Toiminnalliset kaaviot Jämsän Miekkainpetäjän (Erkki Huttunen, 1954) ja Korpilahden siunauskappelista (Erkki Kantonen, 1959). Käytettyjen värien selitykset sivulla 32. Pohjapiirustukset Jämsän seurakunnan arkisto ja Jyväskylän seurakuntayhtymän arkisto, kuvamuokkaus Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

Sisä- ja ulkotilojen yhteyteen alettiin kiinnittää aiempaa enemmän huomiota. Ylösnousemuskappelin esimerkkiä seuraten suorakaiteisiin perusmassoihin liitettiin katoksia ja pergoloita. Kirkollisen rakentamisen muotovalikoimaan nousi keskiajan kirkon yleishahmoa toistava jyrkkäharjainen rakennus. Jyrkkälappeisten kappeleiden lisäksi 1950-luvulla rakennettiin myös sotaa edeltäneiltä vuosikymmeniltä tuttuja loivakattoisia kappeleita.

¹ Airio 2010, 72.

1950-luvun rakennustapa ja materiaalit

1950-luvulla rakentaminen perustui perinteisiin rakennustapoihin ja rakennusmateriaaleihin, puuhun ja tiileen. Rakennustapa oli käsityövaltainen. Vuosikymmenen alussa rakennettiin massiivitiilirunkoisia kappeleita, mutta rakennustarvikepulan helpottaessa yleistyivät sekarungot, joissa yhdisteltiin betonipilareita tiilikuorimuurukseen. Rakennettiin myös täysin puurakenteisia kappeleita.

Julkisivujen pääasiallinen pintamateriaali on rappaus. Karkea rappauspinta oli suosituin. Puhtaaksimuurattua punatiiltä ja liuskekiveä käytettiin julkisivujen yksityiskohtien kuten sisäänkäyntien korostamiseen. Sokkeleissa käytettiin liuskekiveä, sileää tai uritettua betonia ja pesubetonilaattoja. Rapatut julkisivut maalattiin luonnonpigmenteillä sävytetyllä kalkkimaalilla, puuikkunat vaalealla öljymaalilla.

Kattorakenteet tehtiin yleensä puusta. Vesikatemateriaalina oli vuosikymmen alkupuolella kotimainen tiili, mutta teräsohutlevyn saatavuuden parantuessa alettiin käyttää saumattua teräsohutlevyä.

Kivirakennusten sisäseinät tasoitettiin ja maalattiin. Julkisivuista tuttua karkeaa rappausa ja puhtaaksi muurattua punatiiltä käytettiin myös sisällä. Lakattu ja maalattu paneeli, erityisesti valepontilliset sormi- ja sisarpaneelit, olivat aikakaudelle tyypillisiä seinä- ja kattoverhousmateriaaleja. Lakattua vaneria käytettiin ovissa ja verhouksissa. Lattioissa käytetyimpiä olivat messinkilistoilla kenttiin jaettu mosaiikkibetoni, tiili ja luonnonkivilaatta. Vaatimattomammassa kohteissa käytettiin lattiamateriaalina myös lakattua mäntylautaa tai linoleummattoa.

Kuvat vasemmalla: Jämsän Miekkaipetäjän siunauskappeli vuodelta 1954 (Erkki Huttunen). Kappelia laajennettiin uusilla aputiloilla 1980-luvun alussa arkkitehti Antti Eskelisen suunnitelmien mukaan.

Sisustus ja taide

1950-luvulla kappelisaliin kuuluivat pitkät, lakatut tai kuultokäsittellyt puupenkit. Salin valaisimina riippuivat messinkivalaisimet, jotka sijoitettiin keskikäytävälle tai jonoon penkkikorttelien päälle. Umpinaisella alttariseinällä oli suuri puinen risti, ei alttaritaulua.² Alttaripöytä oli usein vain seinään kiinnitetty kapea puutaso. Alttarin varustukseen kuuluvat lattialla seisovat taotut kynttilänjalat. Taideteokset olivat 1950-luvun alussa harvinaisempia. Usein käytetty ratkaisu oli luovutetulta alueelta tuodun teoksen sijoittaminen siunauskappeliin.

Kuva alla vasemmalla: Kuparista valmistettu kynttiläläteline Olli Kestilän suunnittelemassa Laitilan Laessaaren siunauskappelissa. Kappeli valmistui 1959.

Kuva alla oikealla: Iitin kirkonkylän siunauskappelin alttari (Unto Ojonen, 1958).

2 Niskanen ja Rekola 2014, 24.

1950-luvun siunauskappeliesimerkkejä

1950-luvulla jyrkkälappeisesta kolmiopäätyisestä muodosta tuli erityisen suosittu siunauskappelissa. Jyrkkälappeisia rapattuja siunauskappeleita rakennettiin 1950-luvun alussa useita esimerkiksi Kajaaniin 1951 (Eino Pitkänen) ja Varkauteen 1951 (Kalevi Väyrynen). Asko Salokorven mukaan jyrkkä perinteeseen viittaava katto-muoto esiintyi todennäköisesti ensimmäisen kerran Martta ja Ragnar Ypyän kilpailuehdotuksessa Härmälän kirkoksi 1940.³ Sen jälkeen muoto oli toistuvasti esillä useissa kilpailuissa 1940-luvulla. Muotoaiheen ensimmäisiä toteutuksia oli arkkitehtuurikilpailuvoittoon (1947) perustunut Sallan kirkko, joka valmistui vuonna 1950 (Eero Eerikäinen ja Osmo Sipari). Se toimi esikuvana tämän kirkkorakennusmuodon

3 Salokorpi 1990, 24.

Honkanummen siunauskappeli (Erik Bryggman, 1956).
Kuva Anna-Lisa Stigellin kirjasta Erik Bryggman.

lukuisille tulkinnoille.

Jyrkkälappeinen kolmiotyyppi kehittyi pian abstraktimpaan suuntaan. Aiheen uudenlaista käsittelytapaa edusti Erik Bryggmanin voittoehdotus Puistolän eli Honkanummen siunauskappelikilpailussa 1952 (valm. 1956). Honkanummen siunauskappelissa sivuseinien tukirakenteet toistavat kattolappeiden jyrkkyyden ja päätyjen puolelta katsottuna antavat kuvan maahan asti ulottuvista kattolappeista. Keskiäika-assosiaatiosta oli edetty askel kohti abstraktimpaa arkkitehtuurikäsitystä.⁴ Samana vuonna valmistunut Olli Kuusen suunnittelema Rautalammin siunauskappeli on myös kolmiotyeeman uudenlainen tulkinta: kolmiopääty on rakennettu kokonaan lasista ja katto korostuu itsenäisenä leijuvana taitoksena salin yläpuolella.

4 Paavilainen 2008, 109–110, Toivanen 1998, 44–45, Arkkitehti-lehti 7/1953.

Rautalammin siunauskappeli (Olli Kuusi, 1956).
Kuva Museoviraston kuva-arkisto.

Jyrkkälappeinen perinteistä kirkkomuotoa heijastava rakennus pysyi suosittuna koko 1950- ja 1960-luvun etenkin maaseudun asutuskeskusten ja taajamien siunauskappelityyppinä.⁵ Laajan kattopinnan käyttö arkkitehtonisena pääaiheena jatkui siunauskappelissa muuta kirkkorakentamista pidempään, aina 1970-luvulle asti.

Pohjaltaan suorakaiteisten satulakattoisten sakraalirakennusten perinteen katkaisi Markus Tavion suunnittelema Helsingin Meilahden kirkko vuodelta 1953–54 (kilpailu 1945).⁶ Meilahden kirkkosali kapenee ja tila madaltuu alttaria kohti kaartuen kuorin takaseinäksi. Myös Heikki ja Kaija Sirenin suunnittelemassa Otaniemen kappelissa (kilpailu 1954, valmistui 1957) sisätilan perusratkaisu perustuu viistokaton luomaan voimakkaaseen dynamiikkaan. Erilaiset pulpetti- ja viistokatot alkoivat yleistyä myös siunauskappelissa, esimerkkeinä Kuopion Puijon (1957 Pentti Riihelä ja Olli Kivinen) ja Korpilahden (1958 Erkki Kantonen) siunauskappelit. Viistokattoisissa kappeleissa on yleensä runsaasti ikkunapintaa, jota on jaoteltu tavallisesti pystysuuntaisesti vertikaalisuuden korostamiseksi. Kappelisali on voitu myös toteuttaa siten, että alttaria kohti laskevan tai nousevan katon sijasta katto laskeekin sivuseinää kohti.⁷

Kuvat oikealla: Korpilahden siunauskappelin (1959) suunnitteli Jyväskylän kaupunginarkkitehti Erkki Kantonen.

5 Knapas 2008, 11.

6 Airas 1992, 160, Knapas 2008, 98.

7 Airas 1992, 160–165.

Hyvinkään Puolimatkan siunauskappeli

Mikael Nordenswanin suunnittelema Puolimatkan siunauskappeli valmistui 1956. Jyrkkäkattoiseen, vaaleaan tiilirakennukseen kuuluu kappeliosa, pitkä ulkokatos ja kellotorni. Kappelissa on useita aikakauden siunauskappelille ominaisia piirteitä kuten jyrkkä kuparipellitetty viistokatto ja matalien sivuseinien alaosassa liuskevipintaiset sokkelit. Erimuotoisten puuikkunoiden puite ja karmi on maalattu eri väreillä.

Hyvinkään Puolimatkan siunauskappeli (Mikael Nordenswan 1956).
Kuvat Museovirasto/ Johanna Pankakoski.

Sisätilaan tulee luonnonvaloa pitkältä ikkunaseinältä ja lisäksi keinovaloa seinä- ja riippuvalaisimilla. Lattia on tiiltä. Salin takaosassa on urkulehteri. Kuori on muuta salia kapeampi, sivuiltaan puuverhoiltu ja päädystä roiskerapattu syvennys. Yksinkertainen metalliristi ja puinen alttaritaso sekä metalliset kyntteliköt täydentävät kappelisalalin pelkistetyn sisustuksen.⁸

⁸ Museoviraston rakennusperintörekisteri, kohde 203520.

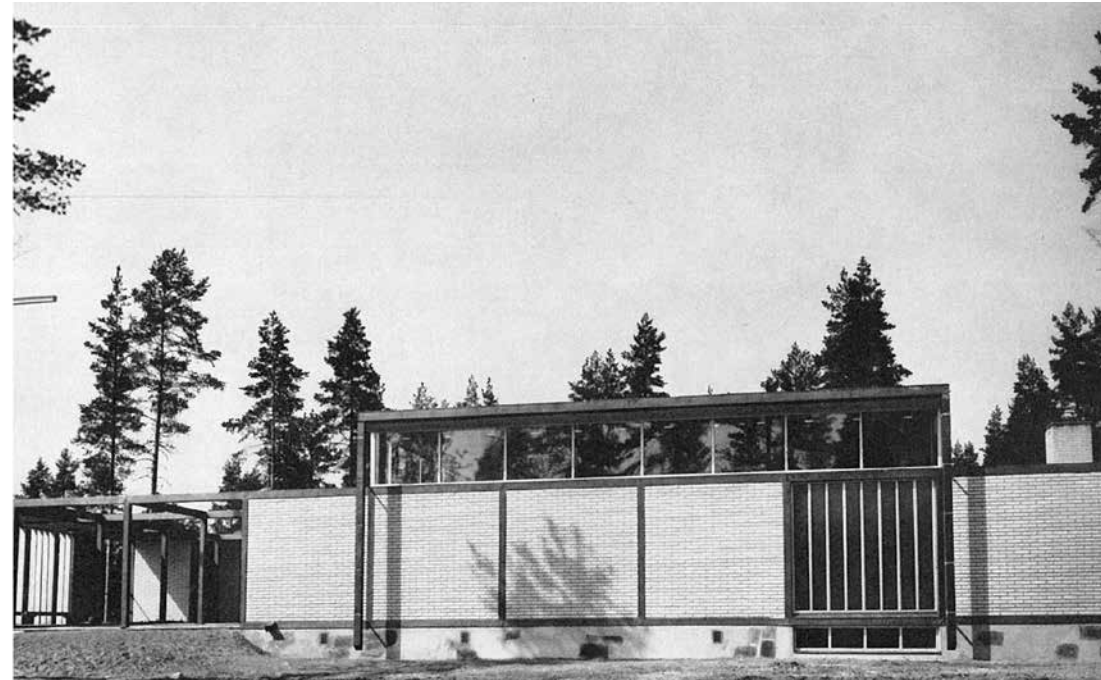

Järvenpään siunauskappeli

Tarja Salmio-Toiviaisen ja Esko Toiviaisen suunnittelema Järvenpään siunauskappeli vuodelta 1957 on yksi ensimmäistä rakennetta korostavien arkkitehtuuri-intentoiden toteutuksista Suomessa.⁹ Rakennus on modulimitoitukseen perustuva, matala hiekkatiilirakennus. Sisäänkäyntipihaa rajaa metallinen köynnöskehikko, jonka linjat ja ryhti jatkuvat rakennuksen ulkoseinissä. Rakennetta korostavassa arkkitehtuuriajattelussa vaalittiin ajatusta julkisivusta kantavan rakenteen kuvana.¹⁰ Järvenpään siunauskappelissa rakenteellisuuden korostaminen on vielä

9 Salokorpi 1990, 38.

10 Koho 1994, 12.

Järvenpään siunauskappeli (Tarja Salmio-Toiviainen ja Esko Toiviainen, 1957).

Kuva vasemalla Museovirasto/ Johanna Pankakoski, kuva oikealla Egon Tempelin kirjasta Suomalaista rakennustaidetta tänään.

osittain pinnallista. Julkisivuilla on yhtenäinen kalkkihiekkatiliimuuraus, jonka päälle pystylinjat on merkitty kuparilistoilla. Kappelisaliin käydään seppelihuoneena käytetyt lasiseinäisen eteistilan läpi. Salin seinien yläosa on lasia, jonka kautta sisätila on visuaalisesti yhteydessä ympäröivään mäntymetsään. Kuorin takana kuoroaitio, joka voidaan erottaa salista kääntöovien avulla. Katafalkin yläpuolella on suuri kehävalaisin. Alttariseinällä on sinisävyinen ”Pääsiäisaamu”-niminen, tekstiilitaiteilija Laila Karttusen valmistama kuvakudos.¹¹

11 Tempel 1968, 170.

Keravan siunauskappeli

1950-luvun loppupuolella kirkko- ja siunauskappeliarkkitehtuurissa alettiin käyttää kolmion ohella muitakin geometrisia suurmuotoja.¹² Lauri Silvennoisen suunnitteleman Keravan siunauskappelin (1958) lennokkaat ulkohahmot on irtautunut perinteisistä muodoista. Rakennus koostuu pohjaltaan neliömäisestä kappeliosasta ja siihen sakastilla liitetystä, vainajien käsittelytiloihin tarkoitettuun siivestä. Korkea sisäänkäyntijulkisivu on osa aaltopellillä verhottua kattoa, joka syöksyy dramaattisen jyrkästi kohti alttariseinämää. Alttariseinä on koko leveydeltään lasia, ja välittää vuodenaikojen vaihtelun metsäisellä hautausmaalla. Ikkunasta näkyy kookas piha-alueelle pystytetty risti.¹³ Saatto-ovia kutsutaan enkelioviksi, koska niiden pinnassa on taiteilija Heikki Varhan puuveistos Ylösnousemus.

12 Paavilainen 2008, 109–110.

13 Museoviraston rakennusperintörekisteri, kohde 203515.

Keravan siunauskappelin suunnitteli Lauri Silvennoinen 1958. Rakennusta laajennettiin 2002 Kari Ristolan suunnitelmien mukaan.

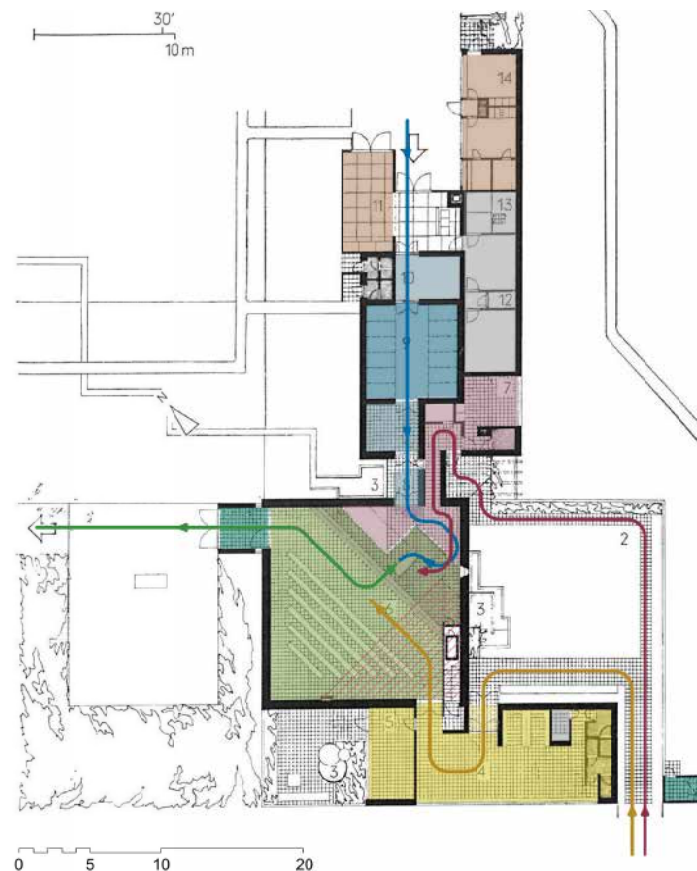
1960-LUKU – SIUNAUSKAPPELEIDEN TIIVIS RAKENNUSAIKA JATKUU

Siunauskappeleita rakennettiin edellisen vuosikymmenen tapaan runsaasti. Seurakunnat rakensivat uusia siunauskappeleita myös sellaisille hautausmailla, joissa oli jo ennestään siunauskappeli. Suurempien kaupunkien siunauskappelit olivat jääneet pieniksi sekä varsinaisten toimitus- että vainajien säilytystilojen osalta. Viisipäiväiseen työviikkoon siirryttyä hautajaiset haluttiin yhä useammin järjestää lauantapäivänä, mikä lisäsi ruuhkaa siunauskappeleissa.

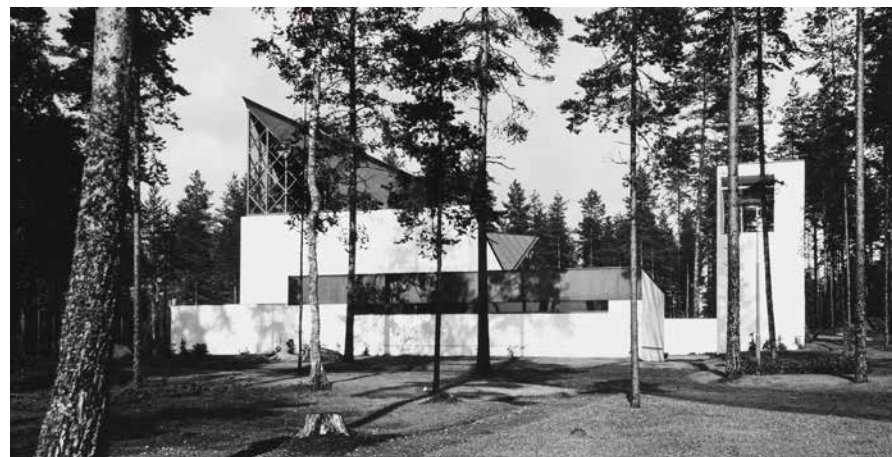
Tilat ja toiminnot

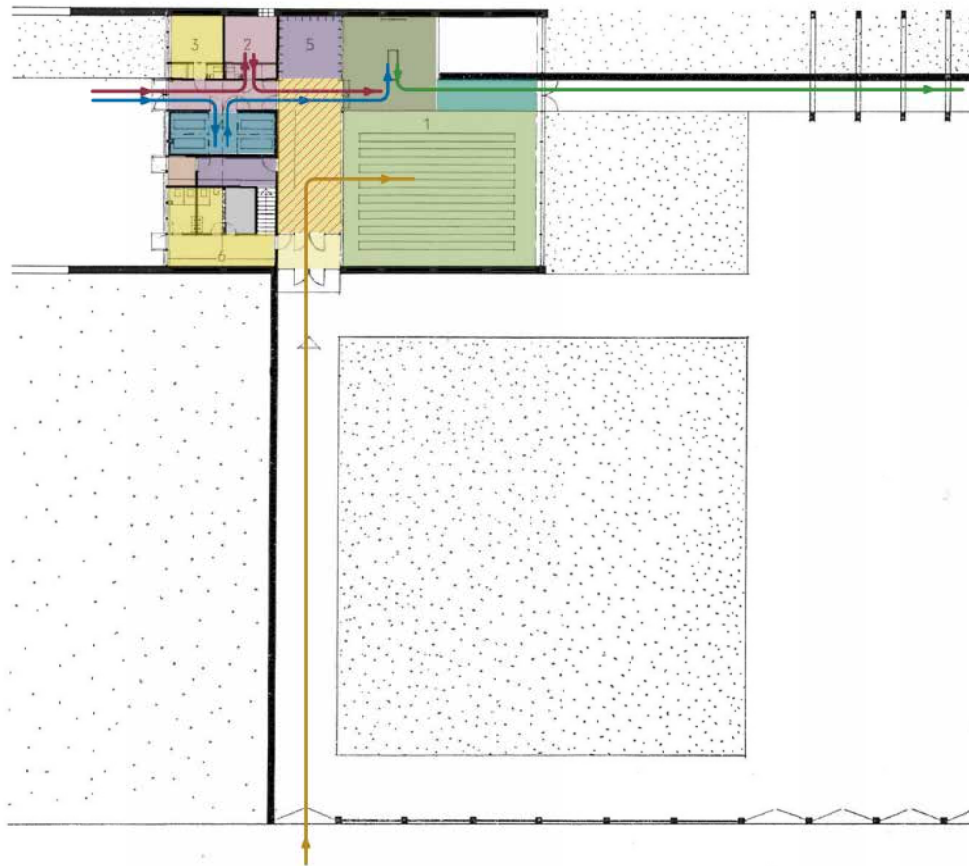
Muurit ja suljetut pihat

Muuriaiheiden käyttö sisä- ja ulkotiloissa yleisty. Muureilla oli sekä toiminnallinen että arkkitehtoninen rooli. Osmo Siparin suunnittelemassa Kemin Paattionlehdon siunauskappelissa (kilpailu 1958, valm. 1960) muurit jatkuivat katkeamattomina sisätiloista ulkotiloihin ohjaten ja johdattaen kappelivieraiden kulkua ennen ja jälkeen siunaustilaisuuden. Kellotelineet kytkeytyivät muuriin. Vatialan siunauskappelissa (Viljo Revell, 1960) muurit sulkevat kappelin ulkomaailmasta ja rajaavat kappelivieraan katseen tarkasti suunniteltuihin näkyymiin. Muureilla rajattiin myös rakennusten välittömään läheisyyteen rakennettuja pihoja. Pihat oli tarkoitettu paitsi katseltaviksi sisätiloista myös jäsentämään liikkumisreittejä. Pihojen ilme oli askeettinen mutta huoliteltu. Niihin liittyi usein vesiaiheita. Imatran Tainionkosken siunauskappelissa (Jaakko Kontio ja Kalle Räike valm. 1962) on sekä muureja että pihoja: kappelia lähestyttäessä kuljetaan kellotornin vierestä kapeasta portista muurien rajaamalle sisäpihalle, jossa kappelivieras johdatetaan kahden käännöksen kautta vesiaiheen vieritse kappelin pääovelle.

Imatran Tainionkosken siunauskappelin (Jaakko Kontio ja Kalle Räike, 1962) pohjapiirustus ja toiminnallinen kaavio sekä näkymä lähestymissuunnasta. Käytettyjen värien selitykset sivulla 32. Pohjapiirustus Arkkitehti-lehti 5/1963, kuvamuokkaus Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy. Kuva alla Museovirasto/ E. ja P. Ingervo.

0 5 10 20

Kemin Paastionlehdon siunauskappeli toteutettiin arkkitehti Osmo Siparin suunnitelmien mukaan. Kappeli valmistui 1960. Yllä pohjapiirustus ja toiminnallinen kaavio. Käytettyjen värien selitykset sivulla 32. Pohjapiirustus Egon Tempelin kirjasta Suomalaista rakennustaidetta tänään, kuvamuokkaus Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

Oikealla ylhäällä ulkonäkymässä on etualalla saattoreittiä johdattava muuri ja kelloteline. Kuva Museovirasto/ P.O. Welin
Oikealla alhaalla sisänäkö kappelialista, johon tulee sivuvalo vinottain asetettujen pystyslamellien välistä. Kuva Museovirasto/ H.Havas.

Tilaohjelmien monimuotoistuminen ja eriytyminen

Uusien siunauskappeleiden toiminnot monipuolistuivat. Aputilojen määrä ja koko kasvoivat. Kappeleiden sisäänkäyntien yhteyteen suunniteltiin avaria aulatiloja, joihin saattoväki kokoontui ennen siunaustilaisuutta. Eteisaulan yhteyteen suunniteltiin vaatesäilytyksen ja wc-tilojen lisäksi omaisten huone, johon lähiomaiset voivat kokoontua ennen hautajaistoimitusta. Kukka- ja seppesäilytys saivat omat tilansa. Eri henkilökuntaryhmien tarpeiden huomioiminen näkyi tilaohjelmissa. Sakastin lisäksi tilaohjelmassa eriytettiin tilat suntioille, kanttorille ja hautausmaatoimistolle. Kappeleiden yhteyteen rakennettiin hautausmaatyöntekijöiden tauko- ja sosiaalitaloja. Kunkin käyttäjäryhmän liikenne ja sisäänkäynnit eriytettiin. Saattoväki poistui suoraan saleista saattoreittejä pitkin sisäpihojen kautta hautausmaalle.

Suomeen rakennettiin 1960-luvulla kuusi uutta siunauskappelia, joihin tuli myös krematorio. Krematoriotoiminta kappelin yhteydessä lisäsi kylmäsäilytyskapasiteetin tarvetta ja monimutkaisti sekä sisäistä että ulkoista liikennettä.

Kappelisalien pohjakaava vapautui pitkäkirkoista tutusta suorakaiteesta. Salon Helisnummen siunauskappelin (1963) salin pohjamuoto on kolmio. Imatran Tainionkosken siunauskappelin pohja koostuu kahdesta pohjasta vastakkain sijoitettuna kolmiosta. Myös urkujen sijoittamiselle tuli vaihtoehtoja. Suorakaiteisissa satulakattoisissa kappelissa urut sijaitsivat yleensä urkulehterillä salin takaosassa, mutta pohjamuotojen moninaistuessa urkujen sijoittaminen kuoriin lattian tasolle yleistyi vähitellen 1960-luvulla. Kuori oli yleensä korotettu ainakin askelman verran salia korkeammalle.

Sisätilat

Sisätilojen tärkeimpiä aiheita oli luonnonvalo ja vuorovaikutus ulkotilan kanssa. Metsäinen luonnonmaisema koettiin rauhoittavana elementtinä, joka johdatti hiljentymiseen. Usein tavoitteena oli liittää ympäröivä luonto ja vuodenaajat sisä-arkkitehtuuriin. Otaniemen kappelin (Heikki ja Kaija Siren, kilpailu 1954, valmistui

1957) esimerkin mukainen luontoon avautuva lasinen alttariseinä yleistyi siunauskappeleissa 1960-luvulla yhdeksi käytetyimmistä perusratkaisuista. Toisaalta rakennettiin myös suhteellisen suljettuja kappelisaleja, joissa kappelivieras on yhteydessä ulkomaailmaan vain ylhäältä lankeavan valon välityksellä.

1960-luvun rakennustapa ja materiaalit

Materiaalin ja muodon ykseyttä

1960-luvulla nopeasti kehittyvä rakennustekniikka innosti arkkitehteja toteuttamaan entistä vapaammin rohkeita ja vapaita muotoja ja arkkitehtonista monumentaalisuutta. Kirkolliset rakennukset uniikkeina monumentteina sopivat rakennustekniikan kokeilufoorumeiksi, sillä niiden suunnittelua eivät ohjanneet asuntotuotannon tapaan talouden ja lainsäädännön tiukat rajoitukset.¹

1960-luvulla rakennetuissa suomalaisissa kirkoissa betoni sai rakennusmateriaalina dominoivan aseman. Betonin suosio perustui osittain kansainvälisen arkkitehtuurin esikuviin. Toiseksi betonin avulla haluttiin luoda sakraalirakennuksia, jotka erottautuisivat 1950-luvun modernismin tyylipiirteistä. Betoni tarjosi nopean ja varman keinon toteuttaa 1960-luvulle ominaista ajankuvaa.² 1960-luvulla rakennettiin useita siunauskappeleita, jotka perustuvat betonin tarjoamiin rakenteellisiin ja esteettisiin mahdollisuuksiin, esimerkiksi Vatialan siunauskappeli (Viljo Revell, 1960), Iitin Vuolenkosken siunauskappeli, (Unto Ojonen, 1964), Kuhmoisten siunauskappeli (Olli Kuusi, 1966).

Siunauskappeleita rakennettiin edelleen myös puusta ja tiilestä. Lopen siunauskappeli (Pertti Luostarinen, 1966) on tummanruskeasta tiilestä muurattu rakennus, jossa on nähtävissä Suomessa ainutlaatuisella tavalla Sigurd Lewerentzin arkkitehtuurin

1 Koho 2008, 165.

2 Koho 2008, 169–170, 172.

vaikutus. Lopen siunauskappelin esikuvana voidaan nähdä esimerkiksi Tukholman Björkhagenissa sijaitsevan Markuskyrkanin runsaiden tiilipintojen ja hämärästi valaistun sisätilan myyttinen tunnelma. Lewerentzin myöhäistuotannon tiilikirkot 1960-luvulta olivat vastavoima modernismin teorioita kohtaan, niissä korostuvat yksilölliset materiaalit ja käsityön arvostus.³

Julkisivuissa ja sisäpinoissa käytettiin samoja materiaaleja. Suosittuja seinämateriaaleja olivat puhtaaksi valettu betoni ja puhtaaksi muurattu kevytsoraharkko ja tiili. Tiilet olivat vaaleita, keltaisia tai tummanruskeita. Seinät ja katto verhoiltiin leveällä paneelilla ja lomalaudalla. Yksityiskohdissa ja pellityksissä käytettiin kuparia. Erilaiset levyverhoillut pinnat yleistyivät sekä sisällä että ulkona. Vuosikymmenen uusia materiaaleja olivat asbestisementtilevy, alumiinipoimulevy ja lastulevy. Sisustuksessa suosittiin lakattuja mäntyviilupintoja. Viilu oli 1950-luvun loimukkaista sorvatuista viilupinoista poiketen valmistettu leikkaamalla, jolloin puun syykuviosta tuli rauhallisempi.

Kiinteät ikkunat yleistyivät suurissa lasipinoissa. Ovi- ja ikkunakarmimateriaali oli lakattua massiivimäntyä. Teräsovet ja -ikkunat yleistyivät vuosikymmenen loppupuolella. Lasipintojen kasvaessa alettiin lämmöneristävyteen kiinnittää huomiota. Arkkitehtuuri suosi ikkunoissa puitteettomuutta, ja monilasisia kiinteitä ikkunoita valmistettiin paikalla kiinteisiin puukarmeihin. Lasien väliin jätettiin ilmarako.

Lattiapintoina suosituimpia olivat tiili ja neliönmuotoiset tiililaatta ja asbestiviinyyllilaatta. Vaatimattomammassa kohteissa lattiamateriaalina käytettiin edelleen lakattua mäntylautaa.

Kuhmoisten siunauskappelin suunnitteli arkkitehti Olli Kuusi (1966).

³ Koho 2008, 194.

Sisustus ja taide

Kiinteä sisustus suunniteltiin ja toteutettiin jokaiseen kappeliin yksilöllisesti. 1960-luvun siunauskappeliin sisustukseen kuuluivat pitkät massiivipuiset penkit. Penkkien istuinosa oli jyrkää, horisontaalisuuntaa korostavaa. Penkkien jalkarakenteet olivat sisäänvedettyjä, minkä ansiosta penkit näyttivät leijuvan lattian päällä raskaudestaan huolimatta.

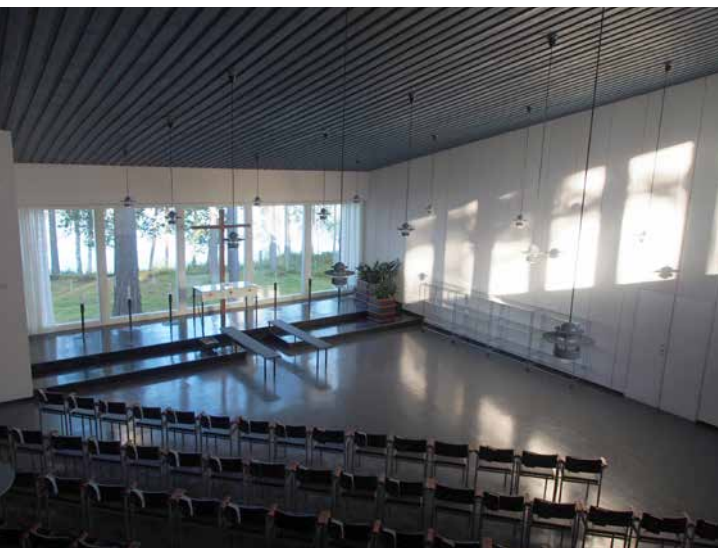
Alttarit olivat riisuttu koristeista. Alttarikalusteet olivat pelkistettyjä ja valmistettu usein samasta materiaalista kuin itse rakennus. Alttariteokset korvattiin ikkunasta avautuvalla maisemalla tai vain paljaalla seinäpinnalla olevalla tyhjällä ristillä. Seppelökoukut, kukka-altaat ja siunausrituaalissa tarvittavat välineet, kuten hiekkastiivat ja lapiot suunniteltiin osaksi arkkitehtonista kokonaisuutta.

Riippuvien kruunuvalaisimien sijaan kappelin yleisvalaistus toteutettiin katto-, seinä- tai palkkirakenteisiin kiinnitetyillä valaisimilla. Valaisin saatettiin piilottaa upottamalla se alakattoon. Epäsuora valaistustapa, kohdevalaisimet ja uudenlaiset loisteputkilamput yleistyivät.

Taide toteutettiin siunauskappelin rakennusvaiheessa kiinteänä osana rakennetta, esimerkiksi Lopen siunauskappelin kuorin taidevalaisin ja alttariseinän tiilimuurausreliefi sekä Kuhmoisissa koko kuorin lasiseinän kokonainen taiteilija Jaakko Somersalon lasimaalaus. Erillisiä alttariteoksia ei suosittu.

Karjaan siunauskappelin kuori (Hilding Ekelund, 1960).
Kuva Arkkitehtuurimuseo / Simo Rista.

Kuvat yllä
Pieksämäen Vangasniemen siunauskappeli
(Eero Jokilehto, 1963).

Kuvat yllä
Välkankaan eli Myllykosken siunauskappeli Kouvolassa
(Tarja Salmio-Toiviainen ja Esko Toiviainen, 1965).

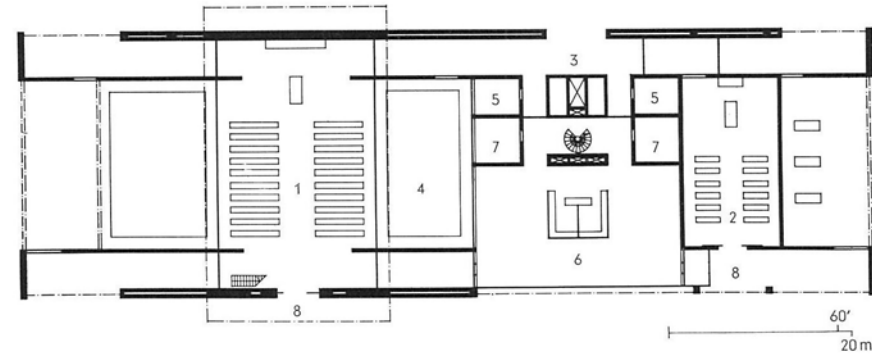
Kuvat yllä
Toijalan uusi siunauskappeli
(Mikael Nordenswan, 1964).

1960-luvun siunauskappellesimerkkejä

Vatialan siunauskappeli

Arkkitehti Viljo Revellin⁴ suunnittelema karun askeettinen, betonista rakennettu Vatialan siunauskappeli (1960) kuuluu Suomen modernin arkkitehtuurin kansainvälisesti arvostettuihin merkkiteoksiin. Materiaaliin perustuvan muodon avulla on pyritty arkkitehtoniseen kokonaisratkaisuun. Isomman kappelisalnin katonna on ruis-kubetonilla toteutettu paraabelin muotoinen kuorirakenne. Esikuvana lienee Oscar Niemeyerin suunnittelema Pampulhan kappeli Brasiliassa, jonka kuorirakenteita esiteltiin 1940-luvun lopulla suomalaisessakin arkkitehtilehdessä.⁵

Siunauskappelin pitkänomainen rakennus käsittää suuren ja pienemmän kappelin ja niiden välissä olevan sisäänkäyntihallin, omaisten odotushuoneen ja saka-ristot. Huolto- ja vainajasäilytystilat ovat kellarikerroksessa. Rakennuksen seinät on muurattu betoniharkoista. Ison kappelin sivuseinät ovat lattiasta katonreunaan asti lasia ja avaavat tilan kahdelle vesialtaiden täyttämälle sisäpihalle. Pienempi tasakattoinen kappeli on ulospäin miltei kokonaan suljettu, ja salin ainoana valo-lähteenä on katonrajaa kiertävä ikkunanauha. Vesikattoa kantaa kaksi esijännit-teistä teräsbetonikehää. Sisäänkäyntihallin ja pienemmän kappelin sisäkatoissa on lautaverhoilu. Siunauskappelin rakenne- ja materiaalivalinnassa pyrittiin suunnitte-lijän mukaan rakennustyypille ominaiseen vaatimattomaan ja suorastaan karuun askeettisuuteen.⁶

Vatialan siunauskappeli (Viljo Revell, 1960). Pohjapiirustus ja valokuva Egon Tempelin kirjasta Suomalaista rakennustaidetta tänään.

4 vuoteen 1961 asti Rewell.

5 Koho 2008, 171, Suhonen 1987, 11.

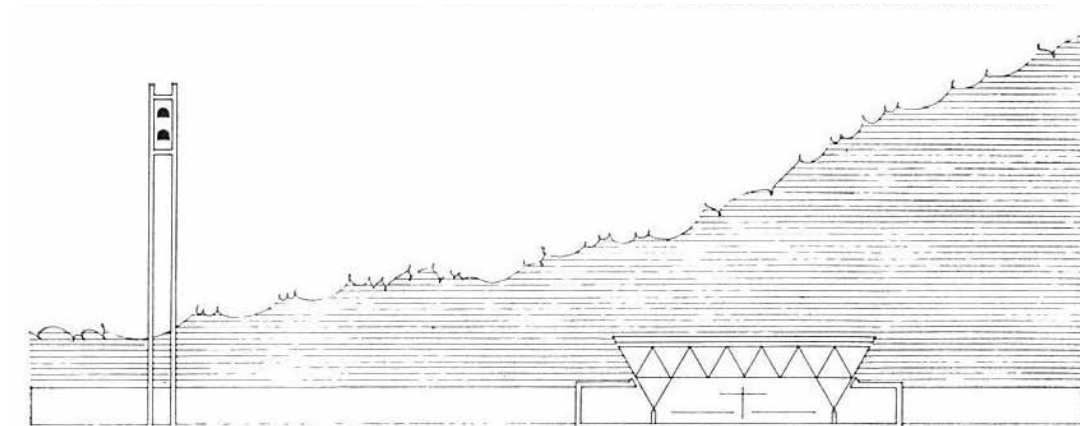
6 Vatialan siunauskappeli, valtakunnallisesti merkittävien kulttuuriympäristöjen inventointi, http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1451.

Salon Helisnummen siunauskappeli

Salon Helisnummen siunauskappeli vuodelta 1963 on yksi varhaisimmista järjestelmäajattelun toteutuksista Suomessa. 1960-luvun lopulla arkkitehtuurissa voimistui strukturalistinen ja konstruktivistinen suuntaus. Nuori arkkitehtipolvi arvosteli 1950-luvun lopun ja 1960-luvun alun arkkitehtuurin yksilöllistä muodonantoa liian persoonallisena vailla yleispätevää merkitystä.⁷ Ihanteeksi tuli kaikkien suunniteltävien ratkaiseminen toistamalla samaa moduulimittaista tasasivuista neliötä, kuutiota tai kolmiota. Esikuvana oli saksalais-yhdysvaltalainen arkkitehti ja muotoilija Ludvig Mies van der Rohe, jonka arkkitehtoninen estetiikka perustui yksinomaan järjestelmäajatteluun ja rakennusteknologian hyödyntämiseen. Samat suunnittelunormit kelpasivat yleispätevinä kaikkiin suunniteltaviin ja olivat samalla ajattomia. Monet nuoret suomalaiset arkkitehdit pyrkivät hylkäämään traditiot ja kansalliset erityispiirteet arkkitehtuurissa.⁸

Helisnummen siunauskappeli perustui arkkitehti Eero Eerikäisen kilpailuvoittoehdotukseen. Johtoajatukseksi on kolmion toistaminen niin rakennuksen suurmuodossa, kantavassa rakenteessa kuin detaljeissakin. Pohjakaavio on tasasivuisen kolmion muotoinen ja kolmion sivujen jatkeina ovat pitkät muurit, jotka ohjaavat kulkureittejä ja rajaavat näkymiä. Betonista liukuvaletut seinät ovat umpinaiset ja niiden yläpuolelle kohoaa vesikattoa kannattava, kolmen kimppupilarin varaan pistemäisesti tuettu, hitsatuista teräsputkista muodostuva avaruusristikko.

Kuvat vasemmalla:
Salon Helisnummen siunauskappelin (Eero Eerikäinen, 1963) kappelisalin kuori ja leikkauspiirustus.
Valokuva Museovirasto, leikkauspiirustus Egon Tempelin kirjasta Suomalaista rakennustaidetta tänään.

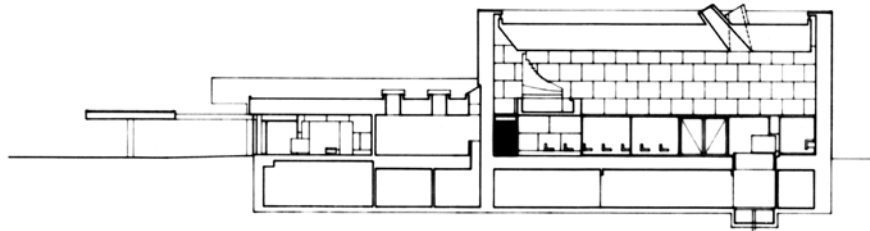
7 Salokorpi 1990, 38.

8 Koho 2008, 168.

Pyhän Ristin kappeli

Pekka Pitkäsen Pyhän Ristin kappeli (1967) on 1960-luvun betoniarkkitehtuurin keskeisiä kohteita, ja se toteutettiin yleisen arkkitehtuurikilpailun voittaneen ehdotuksen pohjalta. Rakennus on istutettu polveilevaan maastoon terassointien, pengerrysten ja muurien avulla. Kappelissa on kolme erikokoista salia sekä krematorio. Kappelin julkisivut ja sisätilat ovat kauttaaltaan betonipintaisia, osittain puhdasvalubetonia, osittain esivalmisteisia betonilaattoja. Betonin ohella rakennusmateriaaleina on käytetty tummennettua pronssia ja tammea sekä kattopinnoissa äänenvaimennusrappausta. Kiinteä sakraalikalustus, kuten alttarit ja saarnatuoli, ovat betonivalua.⁹

Kappeliin eteisaulaan saavutaan pitkien betonikatosten kattamia käytäviä pitkin. Aulassa on kuvanveistäjä Essi Renvallin pronssiveistos *De profundis*, 'syvyydestä'. Rakennuksen interiööri perustuu askeettisten betonipintojen ja luonnonvalon vuoropuheluun.

Pyhän Ristin kappeli Turussa (Pekka Pitkänen, 1967).
Piirustus yllä: Leikkaus suuren kappelisalini kohdalta, piirustus Arkkitehtuurimuseo.

Kuva oikealla ylhäällä: Pylväiden kannattamat sisäänkäyntikatokset.
Kuva Arkkitehtuurimuseo/ Simo Rista.

Kuva oikealla alhaalla: Suuren kappelisalini kuori.
Kuva Arkkitehtuurimuseo/ Valokuvaamo Studio Rex.

⁹ Arkkitehti-lehti 2/1969, 52–53.

Lopen siunauskappeli

Lopen siunauskappeli on tiilirakenteinen ja yksikerroksinen. Kappelin edessä on osin matalan muurin rajaama esipiha. Rakennus koostuu korkeammasta kappeliosasta ja matalammasta aputilaosasta. Siunauskappelin arkkitehtuurissa on nähtävissä ruotsalaisen Sigurd Lewerentzin arkkitehtuurin vaikutteita. Arkkitehtonisen sommitelun pääaihe on tiiliseinän polveilu pystysuunnassa. Korkealle kohoavalla täystiiliselä sisätillalla on käytetyistä materiaaleista johtuen voimakas ominaisuus. Kappelin kuoriosaa hallitsee suuri katosta riippuva, eripituisista jäätä muistuttavista lasilieriöistä koostuva valosommitelma. Se on taiteilija Valto Kokon toteutus litalan lasitehtaalla arkkitehdin suunnitelmien mukaan. Alttarireliefi ja kuorotaso ovat kiinteästi tiilestä muuratut. Viistot penkkirivit ja sisäkatto ovat massiivimäntyä. Urut sijaitsevat alttariosassa kuoroportaikon vieressä.¹⁰

Lopen siunauskappeli (Pertti Luostarinen, 1966) lähestymissuunnasta ja näkymä kappelialalista. Ulkokuva Museovirasto/ Johanna Pankakoski.

¹⁰ Museoviraston rakennusperintörekisteri, kohde 203522.

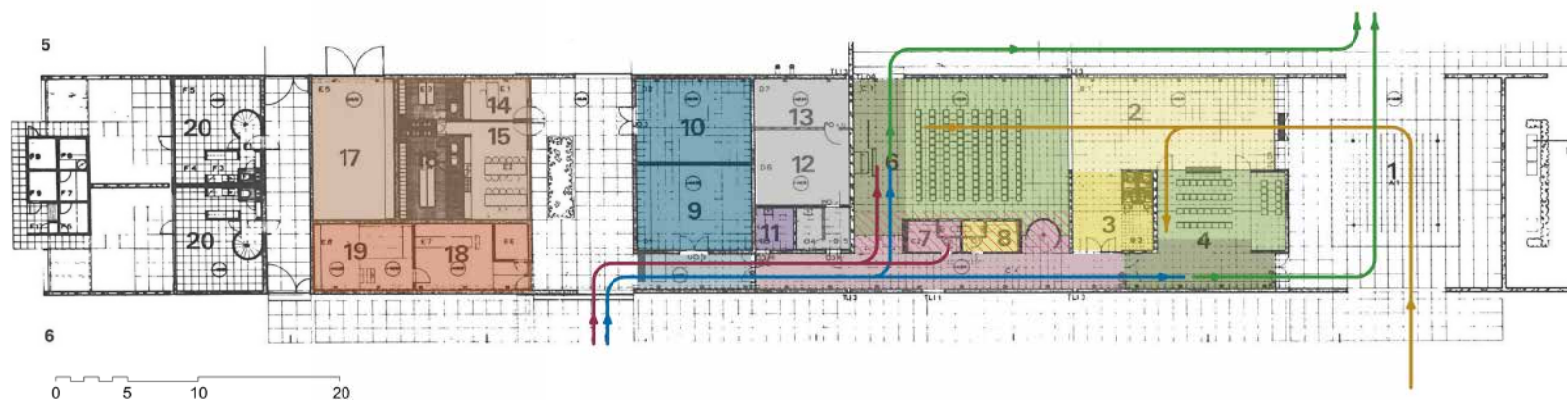
1970-LUKU – SIUNAUSKAPPELEIDEN RAKENTAMINEN HARVINAISTUU

Siunauskappeleita rakennettiin 1970-luvulla vain neljännes edellisten vuosikymmenten määrästä. Uudisrakennusten määrä oli samaa luokkaa 1920- ja 1930-lukujen kanssa. Suurin osa 1970-luvulla rakennetuista ajoittuu vuosikymmenen alkuvuosiin. 1970-luvulla rakennetut siunauskappelit ovat epäyhtenäinen joukko. Suuriin kaupunkeihin rakennettiin useita saleja käsittäviä krematoriokappeleita, pienempiin taajamiin toiminnoiltaan ja tiloiltaan vaatimattomampia rakennuksia.

Tilat ja toiminnallisuus

Edellisellä vuosikymmenellä alkanut tilaryhmien ja kulkureittien eriyttäminen kehittyi edelleen. Järjestelmäajattelun myötä toimintojen sijoittaminen ja logistiikka saivat yhä rationaalisempia ratkaisuja. Pohja kytkeytyi aiempaa tiukemmin moduulijajatteluun ja esivalmistettujen rakennusosien mittamaailmaan. Kappelisalien koko ja muodot vaihtelivat. Kappelisalalin lattia rakennettiin yhteen tasoon, ja luovuttiin salia ylemmäs nostetusta kuorikorokkeesta.

Vainajien tuhkaaminen alkoi yleistyä, mikä toi siunauskappeleihin uusia tilatarpeita, kuten urnien säilyttämiseen ja luovuttamiseen käytettävät tilat. Esimerkiksi Oulun Intiön siunauskappeliin (Seppo Valjus, 1973) rakennettiin pieni ja tunnelmaltaan intiimi uurnanluovutushuone.¹

Hyvinkään Rauhannummen siunauskappelin (Aarno Ruusuvoori, 1972) pohjapiirustus ja toiminnallinen kaavio. Käytettyjen värien selitykset sivulla 32. Pohjapiirustus Arkkitehti-lehti 7/1973, kuvamuokkaus Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

1 Karvosenoja ja Niskala 2003, 72.

Rakennustapa ja materiaalit

1970-luvulla rakennetut siunauskappelit olivat rakennustekniikaltaan epäyhtenäinen joukko. Kantavana rakenteena käytettiin niin betonia, tiiltä, terästä kuin puutakin. Kantava runko toteutettiin yhä paikallarakentaen. Tehdasvalmisteisia elementtejä ja rakennusosia alettiin käyttää julkisivuissa, yläpohjissa ja kevyissä väliseinissä.

Edellisellä vuosikymmenellä käytettyjen rakennusmateriaalien suosio jatkui. Betonia käytettiin kevytsoraharkkoina, lautamuottiin valettuna betonipintana, myös ohuesti slammattuna tai maalattuna. Eri materiaaleista valmistetuilla rakennuslevyillä päällystettyjä pintoja suosittiin sekä sisällä että ulkona, samoin puhtaaksimuurattuja kalkkihiekkatilverhouksia. 1970-luvun asuntorakentamisen tyyppimateriaali- ja rakenne tuli käyttöön myös siunauskappelissa: pesubetonipintaisia sandwich-elementtejä käytettiin ainakin Juhani Kataisen suunnittelemassa Vaasan siunauskappelissa ja Seppo Valjuksen suunnittelemassa Oulun Intiön siunauskappelissa. Molemmat rakennettiin suunnittelukilpailun tuloksena.²

1970-luvulla alettiin käyttää terästä siunauskappeleiden kantavissa rakenteissa. Hyvinkään Rauhanummen siunauskappelin kantavana rakenteena on teräspilarien päällä kaksi pitkittäistä I-teräskannattajaa, joiden varassa yläpohjien TT-laattapalkistot lepäävät. Kouvolan Lepolan siunauskappelissa on niin ikään kantavat neliöteräspilarit ja palkit, joiden väleissä seinien alaosa on puhtaaksimuurattua kevytsoraharkkoa ja yläosa lasia.³

² Ark 7/73, 22–23, Karvosenoja ja Niskala 2003, 71.

³ Ark 7/73, 14,-15, 18, Lepolan siunauskappelin pääpiirustus 29.7.71, Kouvolan seurakuntayhtymän arkisto.

Alapohjat tehtiin maanavaraisina laattoina ja lattiat päällystettiin betoni- tai mosaiikkibetonilaatoilla. Ikkunat ja ovet olivat metallirakenteisia, joko peittomaalattua terästä tai eloksoitua alumiinia. Tehdasvalmistettujen eristyslasien käyttö yleistyi. Betonin luonnollinen harmaa usein dominoi sisätiloja. Tummansininen ja tummanpunainen olivat suosittuja metalliosien väreinä.

Teräsrakenneyksityiskohta ja muurattua kevytbetoniharkkoseinää Lepolan siunauskappelissa Kouvolassa (Sakari Aartelo, 1972).
Kuva Arkkitehtuurimuseo.

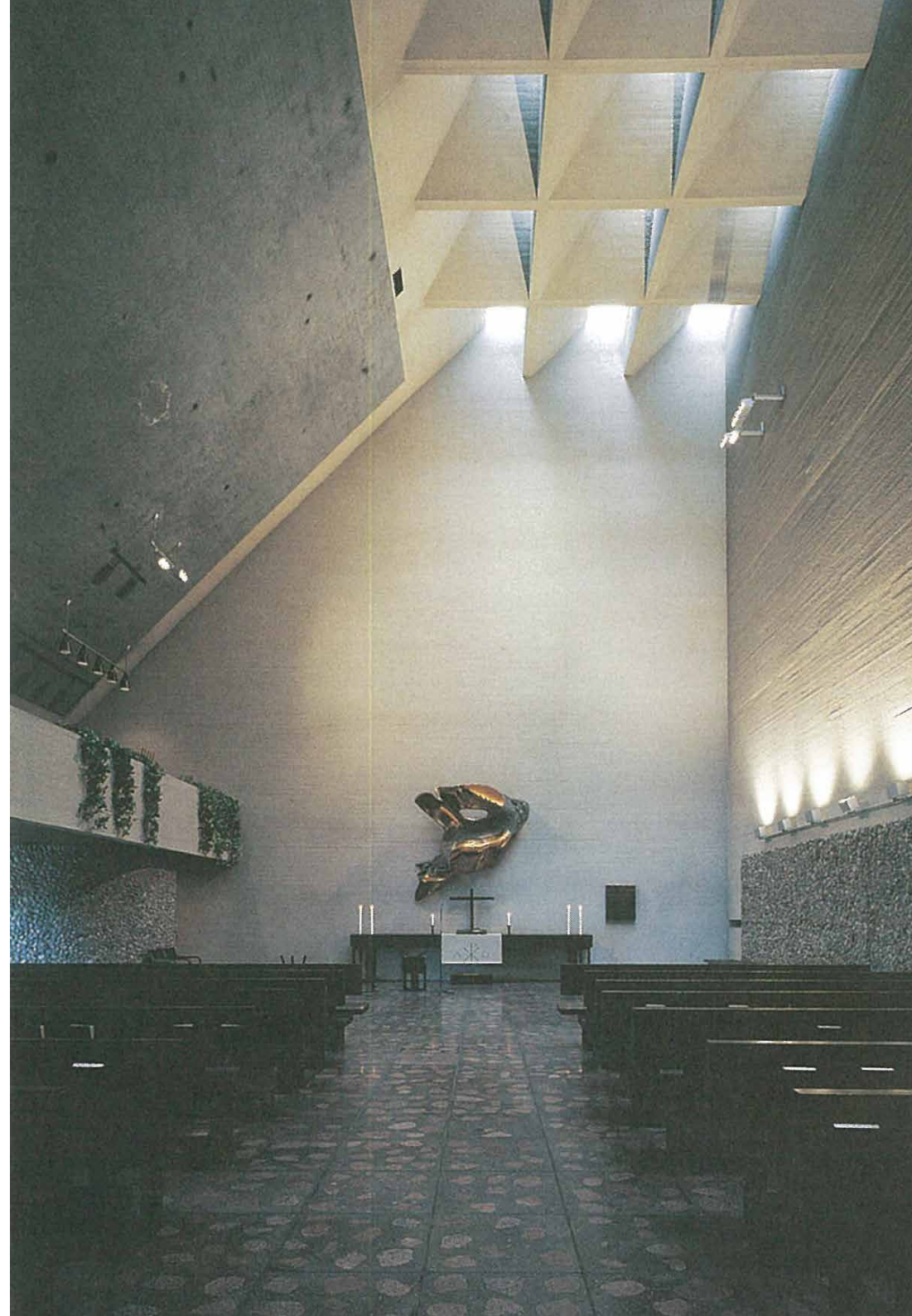
Sisustus ja taide

1970-luvulla ihanteena oli käyttää tehdasvalmisteisia vakiokalusteita. Alttarikalusteet olivat usein tummaksi maalattuja metallikalusteita. Penkit salin istuimina korvautuivat 1970-kuluessa metallirakenteisilla tekstiilillä verhoilluilla vakiovalmisteisilla irtotuoleilla. Kalusteiden ja sisustuksen muunneltavuuteen alettiin kiinnittää huomiota.

Taideteoksina suosittuja olivat lasipintojen yhteyteen ripustetut kuultokudokset kuten Pirkko Hammarbergin teos Forssan siunauskappelissa ja taidetekstiilit, kuten Laila Karttusen kuvakudos Vuorentaan siunauskappelissa Hämeenlinnassa.

Kuva alla: Vuorentaan siunauskappelin suunnittelivat arkkitehdit Eija ja Olli Saijonmaa 1971. Kuva Hämeenlinnan seurakunnan verkkosivut, Vuorentaan kappeli, <<http://www.hameenlinnaseurakunnat.fi/yhtymän-tilat/vuorentaan-kappeli/>>.

Kuva oikealla: Intiön siunauskappelin iso kappelisali (Seppo Valjus, 1973). Alttariteoksena Laila Pullisen pronssireliefi ”Ja te löydätte”. Kuva Heikki Karvosenojan ja Kaarina Niskalan kirjasta Varjosta valoon.

1970-luvun siunauskappelinesimerkkejä

1970-luvulla arkkitehtuurissa haluttiin korostaa rakennuksen vaakasuuntaisia linjoja. Edellisellä vuosikymmenellä suosittu monumentaalinen, geometrisiin suurmuotoihin perustuva massoiteltu hylättiin ja korvattiin matalilla, maastoon sovitetuilla rakennuksilla. Rakennussuunnittelun lähtökohta oli yleensä modulimitoitukseen perustuva suorakulmaisuus.

Kaksi siunauskappelia 1970-luvulta:
Ylhäällä Euran Harjunummen siunauskappeli (Erkki Kari, 1978).

Alhaalla Suonenjoen Lepomäen siunauskappeli (Kaj Michael, 1970).

Rauhannummen siunauskappeli

Vuonna 1972 valmistuneen Hyvinkään Rauhannummen siunauskappelin suunnitteli Aarno Ruusuvuori. Siunauskappeli sijoittuu tien ja hautausmaan väliin rinteeseen suuntaisena piikkomaisena massana. Suuntaa on korostettu muureilla. Rakennuksen pohja koostuu sarjasta peräkkäisiä neliöitä. Ensimmäinen neliö on katoksellinen sisäänkäyntipiha, jonka lävistää hautausmaan pääkäytävä. Kaksi seuraavaa neliötä muodostuvat kappeleista ja niiden eteistiloista. Neljänteen neliöön sijoittuvat vainajasäilytys ja tekniset tilat. Seuraavassa, huoltopihaan erottamassa neliössä ovat krematorio ja henkilökunnan sosiaalityilat. Viimeinen neliö muodostuu kahdesta asunnosta.⁴

Kappelitilat ovat suorakaiteisia, eikä niistä ole näkymiä ulos. Luonnonvaloa tulee kuoriin ympyrän muotoisesta kattoikkunasta. Teräsrakenteet ovat sisätiloissa näkyvissä. Alttariteoksena on kuvanveistäjä Taisto Martiskaisen toteuttama puhdasvalu-betonista ja luonnonkivistä koostuva reliefimuuri.

4 Arkkitehti-lehti 7/73, 14–17.

Kuva vasemmalla: Rauhannummen siunauskappeli Hikiäntieltä nähtynä. Kuva Arkkitehtuurimuseo/ Risto Kamunen.

Kuva yllä: Sisäänkäyntipiha ja pääovi hautausmaan suunnasta. Kuva Arkkitehtuurimuseo/ Simo Rista.

Kuva alla: Iso kappelisali. Kuva Arkkitehtuurimuseo/ Risto Kamunen.

Kuvat
Lepolan siunauskappeli, Kouvola (Sakari Aartelo, 1972). Yllä vasemmalla pienen kappelisalain saattokäytävä hautausmaalle.
Kuva Arkkitehtuurimuseo/ Valokuvaamo ES-Kuva.

Yllä oikealla pieni kappelisali.
Kuva Arkkitehtuurimuseo / Valokuvaaja Antti Paatero.

Kouvolan Lepolan siunauskappeli

Kouvolan seurakunnan rakennuttama Lepolan siunauskappeli Valkealassa valmistui 1972. Suunnittelusta järjestetyn kutsukilpailun voitti arkkitehti Sakari Aartelo. Tilasuunnittelu perustuu kaikissa kolmessa suunnassa tasamittaiseen moduuliruudukkoon. Seinämuurit ovat puhtaaksi muurattua kevytbetoniharkkoa. Niiden yläpuolelle kohoaa kappelisalien osalla ikkunavyöhyke ja betoninen tasakatto. Yläikkunoiden ja lasiseinien kautta sisätila on yhteydessä hautausmaan luonnonympäristöön ja sisätilat ovat valoisia ja avaran tuntuisia. Kappelisalien näkösuojaus hautausmaalta on toteutettu muureilla.⁵

5 Arkkitehti-lehti 7/73, 18–21.

Lepolan siunauskappelissa on kaksi kappelisalia, joiden välissä sijaitsevat yhteiset aputilat. Aputilavyöhyke erottaa kappelisaleja toiminnallisesti ja akustisesti toisistaan.

Arkkitehti Simo Paavilaisen luonnehdinnan mukaan Kouvolan Lepolan siunauskappelissa on rakennetta korostavalla järjestelmäajattelulla saavutettu erittäin eteerinen ja tunnelmaltaan harras sakraalirakennus, jossa muurien suoma turva ja yläikkunoiden välittämä yhteys ympäröivään luontoon ovat kauniissa tasapainossa.⁶

6 Paavilainen 2008, 112.

Kuvat
Lepolan siunauskappeli, Kouvola. Yllä vasemmalla julkisivu länteen, yllä oikealla iso kappelisali.

Vaasan siunauskappeli

Vaasan uudesta siunauskappelista järjestettiin yleinen arkkitehtikilpailu vuonna 1967. Siunauskappeli sijoitettiin vanhalle hautausmaalle, jossa oli ennestään vuonna 1889 rakennettu vanha siunauskappeli. Uusi kappelikonaisuus oli kooltaan mittava sisältäen kahden kappelisalun lisäksi krematorion, hautausmaan huoltokeskuksen sosiaalityöineen ja lämpökeskuksen. Kilpailussa ei jaettu ensimmäistä palkintoa. Toteutuksen pohjaksi valittiin ensimmäisen lunastuksen saanut arkkitehti Juhani Kataisen ehdotus. Siunauskappeli valmistui 1973. Siunauskappelin tilat sijoituvat kolmelle tasolle hyödyntäen tontin korkeuseroja. Kappelisalit liittyvät ylätasolla olemassa olevaan hautausmaahan, krematorio on välitasolla ja huoltotilat alatasolla. Tilasuunnittelu on kytketty moduuliruudukkoon. Kappelikonaisuuden pohja on lähes neliö, joka koostuu neliönmuotoisista osakokonaisuuksista.⁷

Sisätilojen seinäpinnat ovat paikalla valettua betonia, kappelisalissa paikallavalettu betoninen arinapalkisto on näkyvässä. Rakennuksessa on suuria lattiatasosta alkavia ikkunaseiniä, mikä kytkee sisätilat visuaalisesti yhteen ympäröivän luonnon kanssa. Rakennus on syvärunkoinen ja keskiosiin on järjestetty luonnonvaloa kattoikkunoilla. Pääsalin katossa on halkaisijaltaan viisi ja puoli metrinen akryylinen kattokupu, jonka sisäpinnassa olevien alumiinisäleiden kautta sisääntuleva valo siivilöityy. Julkisivut jakautuvat vaakasuunnassa puoliksi: alaosassa on ikkunavyöhyke, yläosa on umpinaista pesubetonipintaa.⁸

Kuva ylhäällä: Vaasan siunauskappelin (Juhani Katainen, 1973) kappeliosan julkisivut koilliseen. Kuva Vaasan kirkot- Kyrkorna i Vasa-esite.

Kuva alhaalla: Iso kappelisali, kuva Arkkitehtuurimuseo/ valokuvaaja Elina Katainen.

7 Arkkitehti-lehti 7/73, 22–26.

8 Arkkitehti-lehti 7/73, 22–26.

1980- JA 1990-LUVUT – YKSITTÄISIÄ SIUNAUSKAPPELEITA

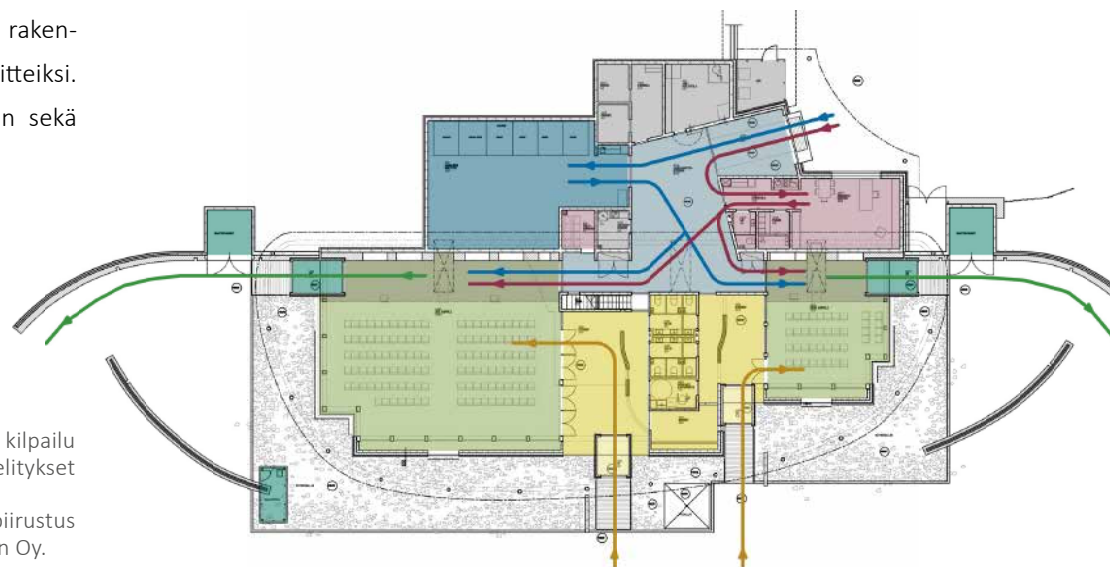
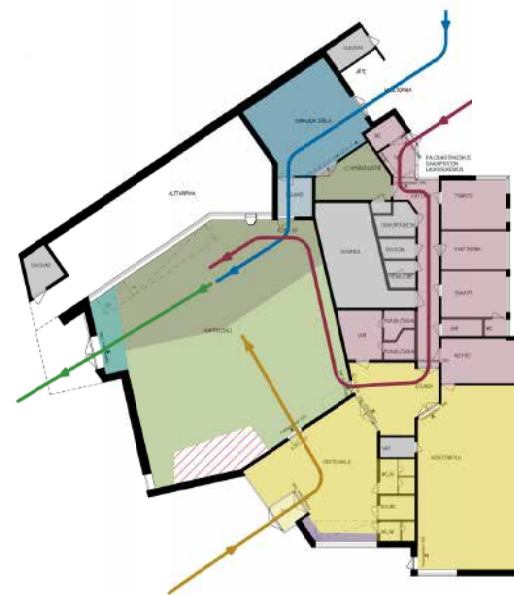
1980-luvulta alkaen uusien siunauskappelien rakentaminen harvinaistui. 1980-luvulla rakennettiin viitisentoista uutta siunauskappelia ja 1990-luvulla kymmenkunta. Talousongelmien ja yleisen vanhaa rakennuskantaa arvostavan kulttuuri-muutoksen seurauksena 1990-luvulla seurakunnat keskittyivät uudisrakentamisen sijaan korjaamiseen ja täydennysrakentamiseen. 1950- ja 1960-luvulla rakennettu siunauskappelien pääjoukko tuli ensimmäiseen peruskorjausvaiheeseen kylmiö- ja talotekniikan lähestyttyä käyttöikänsä loppua.

Tilat ja toiminnot

1980-luvulla salin ihannemuoto oli lyhyt ja leveä. Altтари sijoitettiin keskelle pitkää sivua, urut toiselle lyhyelle sivulle.¹ Salijärjestelyllä haluttiin luoda siunaustilaisuuteen intiimi tunnelma ja mahdollistaa saattoväen osallistuminen siunausrituaaliin. 1980-luvulta alkaen alettiin kiinnittää huomiota rakennusten erilaisten käyttäjien, esimerkiksi eri tavoin toimintarajoitteisten, tarpeisiin uudella tavalla, ja rakennusten saavutettavuus ja esteettömyys nousivat uusiksi suunnittelutavoitteiksi. Esteettömyyden huomioiminen vaikutti erityisesti sisäänkäyntien ja ovien sekä aula- ja wc- tilojen mitoittamiseen.

Tuusulan Paijalan (Timo Suomalainen, 1993) ja Rovaniemen Tavivaaran (Jorma Teppo, kilpailu 1998, valm. 2002) pohjapiirustukset ja toiminnalliset kaaviot. Käytettyjen värien selitykset sivulla 32.

Paijalan pohjapiirustus Tuusulan seurakunnan arkisto, Tavivaaran pohjapiirustus Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy. Kuvamuokkaus Arkkitehtitoimisto Hanna Lyytinen Oy.

¹ Paavilainen 2008, 115.

1990-luvulla rakennetut kappelit olivat kooltaan suuria, yleensä useita saleja sisältäviä kokonaisuuksia, joiden toiminnalliset tilat ja liikennereitit olivat eriytetty. Sisätilojen muodot olivat usein suorakulmaisuudesta poikkeavia geometrisiin murtoviivoihin perustuvia tiloja, kuten Timo Suomalaisen Pajalan siunauskappelissa Tuusulassa (1993), tai suorakulmaisia koordinaatistoja saattoi olla rakennuksessa samanaikaisesti useita, kuten Lamminpään siunauskappelissa Tampereella (Arkkitehtitoimisto Laiho-Pulkkinen-Raunio 1990).

Rakennustapa ja materiaalit

Arkkitehti Juha Leiviskän suunnittelema arkkitehtikilpailuvoittoon perustunut Oulun Puolivälinkankaan kirkko aloitti punatiilikirkkojen kauden Suomessa. Tiiviiden muovimaalien käyttöönotto oli saattanut rappauksen huonoon maineeseen, ja punatiili nähtiin julkisivuvaihtoehtona lämpimämmän ja inhimillisemmän arkkitehtuurin aikaansaamiseen.² Punatiilestä toteutettiin 1980-luvun alkupuolella Seinäjoen siunauskappeli (Heikki Taskinen, 1980) ja Naantalin Hakapellon siunauskappeli (Reino Lukander, 1984), Loviisan siunauskappeli (Kalevi Ilonen, 1984). Sigurd Lewerentzin tummatiiliset, hämäryyden mystiikkaan pyrkivät kirkot olivat monen suunnittelijan esikuvina.

Myös puurakenteisia siunauskappeleita toteutettiin. Talvisalon siunauskappeli (Matti Huusari, Savonlinna, 1984) tulkitsi perinneteevoja ja -materiaaleja uudelleen. Punatiilen vaihtoehdoksi haettiin tumman ruskeiksi poltettuja, kellertäviä ja vaaleita tiiliä, kuten esimerkiksi Ulvilan (Martti Salmivalli, 1989) ja Joensuun (Erkki Helasvuo, 1989) siunauskappelissa. Sisätiloissa käytettiin tiilipintojen lisäksi lakattuja ja valkoiseksi peitto- tai kuultomaalattuja puupaneeli- tai vaneripintoja.

1990-luvun alkupuolella suosittiin julkisivuissa valkobetonia, sisätiloissa vaaleita tasoitepintoja ja kuultokäsiteltyä puuta. Ikkunat olivat kiinteitä, metalli- tai puukunoita, väritykseltään usein tummia tai puunvärisiä.

2 Paavilainen 2008, 113.

Sisustus

Kappelisalin istuimiksi valittiin sekä pitkiä penkkejä että irtotuoleja. Kalusteiden materiaali oli 1980-luvulla usein lakattu mänty tai koivu, 1990-luvulla suosittiin kuultokäsiteltyä puuta. Keraamiset laatat olivat käytetyimpiä lattiamateriaaleja: 1980-luvulla tiililaatat, 1990-luvulla suurikokoiset kuivapuristelaatat. Riippuvälisimet palasivat, ja ne sijoiteltiin saliin tasaisesti melko tiheiksi ryhmiksi, keskikäytävää tai seiniä ei valaistuksella korostettu.

Kuvat yllä: Timo ja Tuomo Suomalaisen suunnittelema Leirikankaan siunauskappeli Haminassa valmistui 1989. Yllä julkisivu lähestymissuunnasta ja oikealla alttari.

Kuvat Haminan seurakunta, hautausmaat ja kappelit, <<http://www.haminanseurakunta.fi/18-hautausmaat-ja-kappelit>> ja Leirikankaan kappeli ja hautausmaa, <<http://www.haminanseurakunta.fi/583-leirikankaan-kappeli-ja-hautausmaa>>.

1980- ja 1990-luvun siunauskappellesimerkkejä

Seinäjoen siunauskappeli

Seinäjoen siunauskappeli valmistui 1980 Heikki Taskisen suunnittelemana. Arkkitehdin mukaan tavoitteena oli metsäkappeli. Suurehko kappelirakennus on sijoitettu ja jäsenneltiin siten, että se alistuu kaikista tarkastelusuunnista metsän mittakaavaan ja kätkeytyy osittain mäntymetsäsaarekkeeseen. Kokonaisuudessa on kaksi erikokoista kappelia, joille on annettu erillsrakennuksen luonne. Kappelien väliin jää matalampi krematorio aputiloiineen. Massoittelu koostuu suorakulmaisista monoliitin luonteisista rakennuskappaleista, joihin ikkunat ja sisäänkäyntisyvennykset sijoittuvat erikokoisina vapaasti sijoitettuina aukkoina. Kappelin kantavana rakenteena ovat teräsbetoniseinät ja –pilarit, jotka on verhoiltu punatiellä sisältä ja ulkoa. Punatiili hallitsee sisätiloja, joiden siunaustilaisuuteen keskittävä, sakraali, myyttisen hämärä tunnelma on saavutettu näennäisen satunnaisesti sijoitettujen ikkuna-aukkojen avulla.³

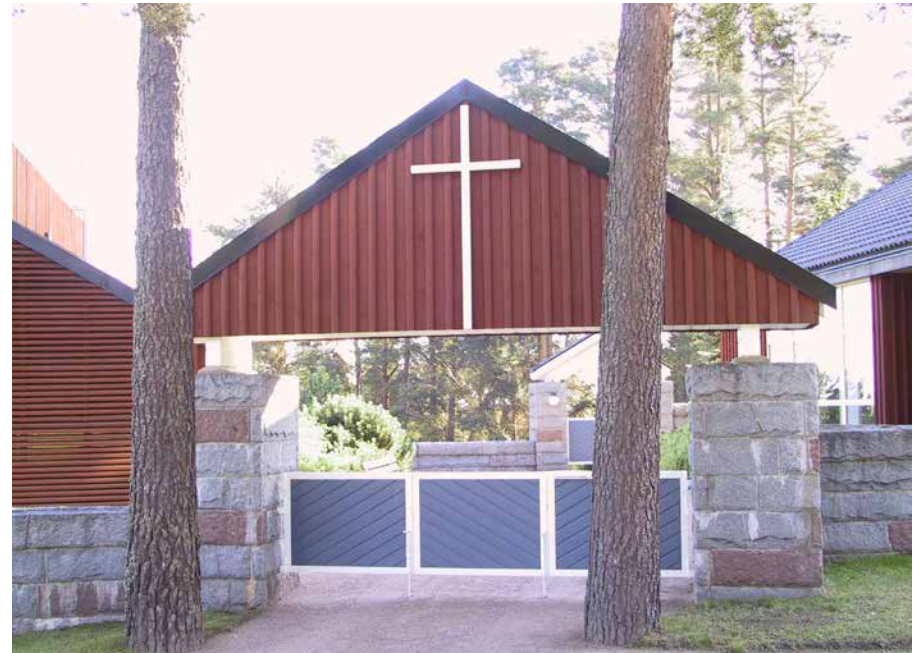
3 Arkkitehti-lehti 8/1980, 22–25.

Seinäjoen siunauskappeli (Heikki Taskinen, 1980) lähestymissuunnasta ja iso kappelisali. Kuvat Arkkitehtuurimuseo/ Ilpo Okkonen.

Talvisalon siunauskappeli

Savonlinnan Talvisalon siunauskappelin suunnittelusta järjestettiin vuonna 1981 suunnittelukilpailu, jonka voittajaksi valittiin arkkitehti Matti Huusarin ehdotus. Tuomaristo arvosti voittajasuunnitelman inhimillisyyttä ja rakentamisperinnettä kunnioittavaa henkeä.⁴ Punamullatut puujulkisivut, luonnonkivisokkelit ja -aidat sekä porttirakennelma viittasivat rakennusperinteeseen. Siunauskappeli valmistui 1984.

Siunauskappelin ja huoltorakennuksen tilat jakautuvat kahteen rakennukseen, joita yhdistää kivimuuraidan rajaama atriumpiha. Rakennuksissa on käytetty 1980-luvulla suosiossa olleita erisuuntaisia jyrkkiä pulpettikattoja. Vesikatteena on betonikattotiili. Julkisivut ovat punamullalla maalattua rimavuorausta, jota on elävöitetty vinosuuntaisilla puupaneelikentillä. Kappelin interiööriä hallitsevat koivupuupinnat, myös rakennukseen suunniteltu irtaimisto on koivua.

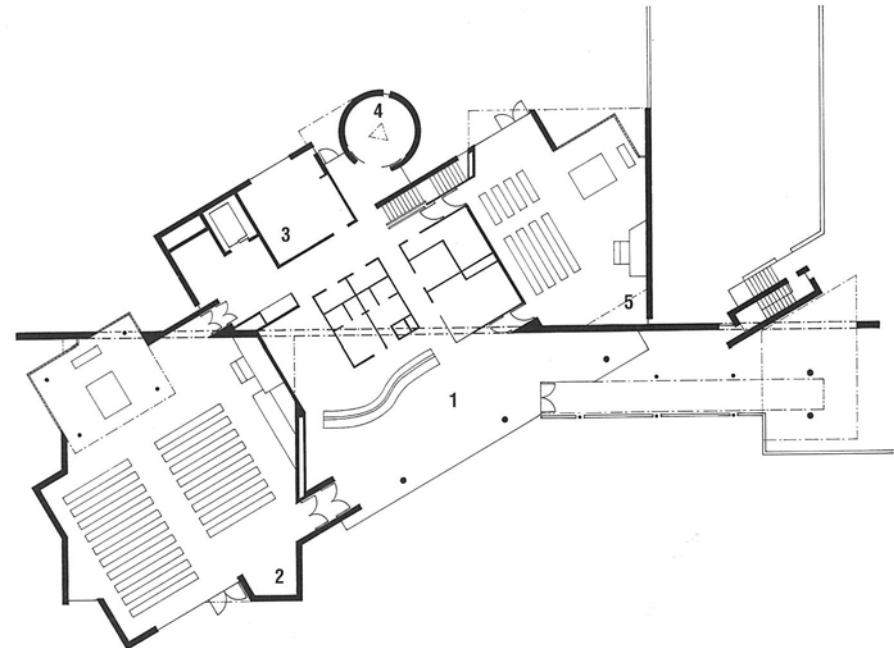
Talvisalon siunauskappelia (Matti Huusari, 1984) ympäröi luonnonkiviaita. Aidan ja rakennusten rajaamalle sisäpihalle saavutaan portin kautta. Kuva Savonlinnan seurakunta, <<http://www.savonlinnaseurakunta.fi/talvisalon-siunauskappeli>>.

Lamminpään siunauskappeli, Tampere

Vuonna 1986 järjestetyn Lamminpään siunauskappelin suunnittelukilpailun voittivat turkulaiset arkkitehdit Ola Laiho, Mikko Pulkkinen ja Ilpo Raunio. Kappeli vihittiin käyttöön 1990.

Kappeli torneineen on sijoitettu maisemaa hallitsevan kuusikujan päätteeksi. Rakennuksessa on kaksi kappelisalia, joihin kuljetaan yhteisestä sisäänkäyntiaulasta. Kellotorni on kiinteä osa rakennusta ja jäsentää yhdessä rakennuksen läpäisevän levymäisen seinälinjan kanssa siunauskappelin ulkohahmon. Aukotettu seinälevy ja kellotorni ovat vinossa suhteessa toisiinsa. Sama diagonaalisuus toistuu kappelisalien ja aulan muotoilussa.⁵ Lamminpään siunauskappelissa on runsaasti erisuuntaisia vaaleita pintoja, joista valo heijastuu epäsuorasti ja levisi tasaisesti. Valkoisuus yhdistää monimutkaiset muodot toisiinsa.

Rakennuksen arkkitehdin Ola Laihon mukaan suunnittelun yhtenä lähtökohdista oli sisätilan keveys ja valoisuus, jonka taustalla oli ajatus surevan henkilön lohduttamisesta. Esikuvakseen Ola Laiho mainitsee myös Erik Bryggmanin Ylösousemuskappelin ratkaisut.⁶

Kuva ylhäällä: Lamminpään siunauskappelin (Laiho, Pulkkinen ja Raunio, kilp. 1986, valm. 1990) julkisivu etelään. Kuva Jorma Mukalan kirjasta Metso Voima Tuulensuu. Tampereen arkkitehtuuria.

Kuva alhaalla: Lamminpään siunauskappelin pääkerroksen pohjapiirustus. Kuva Arkkitehti-lehti 1/1995, 52.

5 Mukala 1999, 159.

6 Laine 2011, 67.

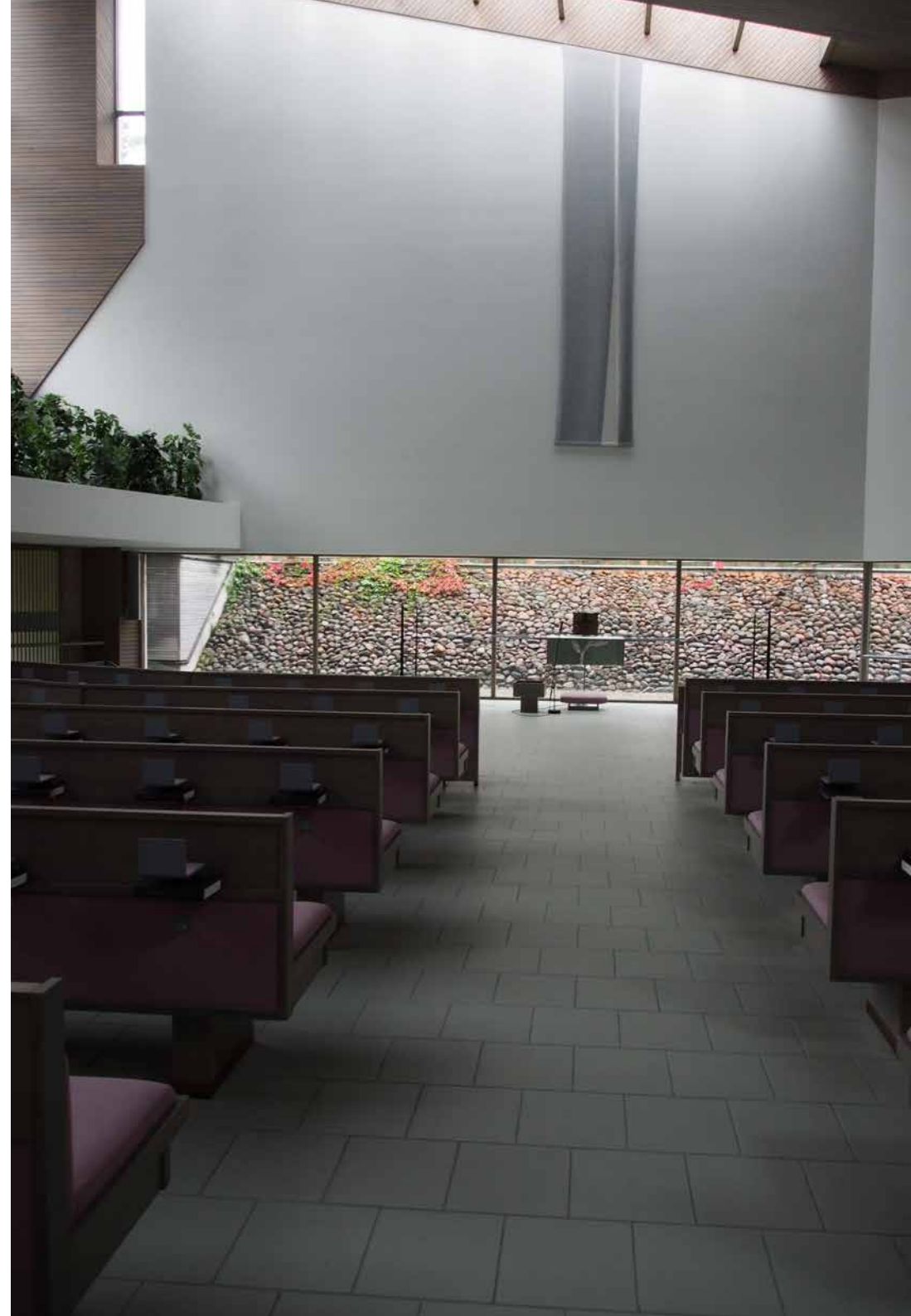
Paijalan siunauskappeli, Tuusula

Timo ja Tuomo Suomalainen olivat 1980–1990-lukujen tärkeitä siunauskappeli-suunnittelijoita. Arkkitehtiveljesten yhteisessä arkkitehtitoimistossa suunniteltiin vuosikymmenten taitteessa kolme siunauskappeliä: Haminan Leirikankaan siunauskappeli 1989, Espoon Kellonummen siunauskappeli 1992 ja Tuusulan Paijalan siunauskappeli 1993. Suomalaisten suunnittelemissa kappeleissa on nähtävissä samojen toistuvien teemojen kehittelyä. Timo ja Tuomo Suomalainen loivat omaperäistä arkkitehtuuria, joka poikkesi suomalaisen arkkitehtuurin rationaalisesta valtalinjasta. Muodon veistoksellisuus oli usein pääroolissa. Arkkitehti Jorma Mukalan mukaan Suomalaisten veljesten käyttämissä veistoksellisissa muodoissa oli aina myös rationaalista täsmällisyyttä ilman rakenteen korostamista.⁷ Tämä pätee myös heidän siunauskappeleihinsa.

Tuusulan Paijalan siunauskappelin perusratkaisu ei suorakulmainen vaan perustui perustui geometrisiin murtoviivoihin. Julkisivut ovat valkobetoni- ja kuparipintojen vuorottelua. Ikkunat ovat suorakulmaisuudesta poikkeavia lasikenttiä, joita on jaoteltu erisuuntaisilla jakopuitteilla. Kappelisalissa on aistittavissa sisä- ja ulkotilan vuoropuhelu; alttariseinä oli kokonaan lasia, ja sen takana oli mukulakivipintainen alttariipiha. Sisätilassa valkoisia tasoitepintoja on täydennetty lämpimän vaaleanruskeaksi kuultokäsitellyillä puupaneloiduilla pinnoilla. Pitkät massiiviset penkit ovat samoin kuultokäsiteltyä puuta. Altтарin sakraalikalusteet ovat lähes aineettoman keveitä metalli- ja lasirakenteisina alttari-ikkunaa vasten. Salin lähes ainoa kristillinen symboli on katosta roikkuva kuparilatasta taivutettu tasavartinen risti.

Paijalan siunauskappelin kappelisalali.

7 Mukala 1999, 147.

Kuva ylhäällä: Tuusulan Paijalan siunauskappeli päälähestymissuunnasta.

Kuva alhaalla: Paijalan siunauskappelin kuori, alttari ja alttaripiha.

Siunauskappeleiden suunnittelijat

Siunauskappeli yksilöllisenä suunnittelukohteena

Suomessa arvostetaan kirkkoarkkitehtuuria. Sakraalirakennusten suunnittelu on kiinnostanut myös nimekkäitä modernin koulukunnan arkkitehtejä, kun taas kansainvälisen modernismin arvostetut arkkitehdit eivät ole nähneet sakraalirakennuksia keskeisinä arkkitehtuurin kehitykselle. Yksilöllisen identiteettinsä vuoksi kirkot ovat olleet haluttuja suunnittelukohteita. Normitetun rakennustuotannon aikakaudella kirkkosuunnittelu on koettu arkkitehtien keskuudessa väyläksi kokeilla arkkitehtonisen luovuuden ulottuvuuksia. 1960-luvulta lähtien seurakunnat ovat olleet entistä valmiimpia hyväksymään ns. insinööriestetikan ja uudet rakennusmateriaalit, mikä antoi arkkitehdeille mahdollisuuden toteuttaa kirkollista rakentamista aikaisempaa selkeämmin rakennustaiteellisinä projekteina.¹

Suunnittelijavalinnan käytännöt

Rakennustyyppien erityisvaatimusten vuoksi seurakunnat ovat hakeneet siunauskappeli-hankkeelleen ammattitaitoisen suunnittelijan. Suomalaisten siunauskappeleiden suunnitteluun ovat osallistuneet sekä valtakunnallisesti tunnetut arkkitehdit että paikalliset toimijat. Suurin osa siunauskappelioiden suunnittelijoista on ollut koulutukseltaan arkkitehtejä. Luetteloiduista noin 280 siunauskappelista suurin piirtein kolme neljäsosaa on arkkitehdin suunnittelema. Rakennusmestarisuunnittelija on ollut noin kolmessakymmenessä kohteessa. 1930-luvulla arkkitehtien ja

rakennusmestareiden suunnittelema siunauskappeli valmistui jokuinkin yhtä paljon, mutta myöhemmillä vuosikymmenillä arkkitehtikunta hallitsi suunnittelua. 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa yksittäisiä siunauskappeleita ovat suunnitelleet myös muut kuin rakennusalan osaajat, muun muassa piirilääkäri, ratamestari, taloudenhoitaja ja puuseppä.²

Osa arkkitehdeista erikoistui sakraalirakennusten suunnitteluun, tai ainakin niiden osuus heidän tuotannossaan on huomattava. Kirkkosuunnittelijoina tunnettuja ovat ainakin arkkitehdit Mikael Nordenswan ja Veikko Larkas. Suuntautuminen saattaa olla tietoista tai sitten sattumaa: yksi hanke on johtanut toiseen ja maine alaa osaaavana suunnittelijana kulkenut seurakunnasta toiseen.

Suunnittelijavalintaan ovat saattaneet vaikuttaa myös valtakunnallisesti tunnetun arkkitehdin henkilökohtaiset kytkökset paikkakuntaan. Esimerkiksi juukalaissyntyinen Veijo Martikainen sai toimeksiannon Juuan siunauskappelioiden suunnittelusta.³ Suunnittelija on voitu tuntea kappelirakentamisesta päättävien keskuudessa, koska henkilö on toiminut kirkollisissa luottamustehtävissä, kuten Esko Toiviainen Kirkon rakennusasiain neuvottelukunnassa ja Unto Ojonen Lahden seurakunnassa. Huutijärven siunauskappelioiden suunnitellut arkkitehti Arvo Eränen oli Kangasalan kirkkohallintokunnan jäsen, ja suunnitelmat tilattiin häneltä suoraan. Kun

1 Koho 2008, 157, 159, Laine 2011, 68–69.

2 Siunauskappeliluettelo, liite 1.

3 Blomqvist 2010, 18.

Huutijärven kappelia laajennettiin 1980-luvulla, suunnitelmat laati seurakunnan luottamushenkilöihin kuulunut rakennusarkkitehti Eero Järvenpää.⁴

Kolme tai useampia siunauskappeleita ovat suunnitelleet:⁵

- Mikael Nordenswan, 7 siunauskappelia
- Tarja ja Esko Toiviainen, 6 siunauskappelia
- Unto Ojonen, 5 siunauskappelia
- Ilmari Wirkkala, 5 siunauskappelia
- Erik Bryggman, 5 siunauskappelia
- Timo ja Tuomo Suomalainen, 4 siunauskappelia
- Esko Laitinen, 4 siunauskappelia
- Yrjö Vaskinen, 3 siunauskappelia
- Veikko Larkas, 3 siunauskappelia
- Olli Kuusi, 3 siunauskappelia
- Elsi Borg, 3 siunauskappelia
- Bertel Strömmer, 3 siunauskappelia
- Toivo Lukkariniemi, 3 siunauskappelia

Näistä Lukkariniemi on koulutukseltaan rakennusmestari ja Wirkkala taiteilija, muut ovat arkkitehtejä.

Ainakin kahdeksassa siunauskappelikohteessa suunnittelijana on toiminut paikkakunnalla virassa ollut kaupunginarkkitehti tai kauppalanarkkitehti:

- Forssan siunauskappeli, 1913 Yrjö Mykkänen
- Lamminpään vanha siunauskappeli, Tampere, 1939, Bertel Strömmer
- Varkauden siunauskappeli, 1951, Kalevi Väyrynen
- Flodbergin siunauskappeli, Kuopio, 1954, Seppo Ruotsalainen

4 Hytönen 1995, 46–47.

5 siunauskappeliluettelo, liite 1.

- Läntinen siunauskappeli, Lahti, 1955 Tauno Niemioja
- Monnan siunauskappeli, Rauma, 1957, Keijo Valli
- Karjaan siunauskappeli ja krematorio, 1960, Hilding Ekelund
- Parikan siunauskappeli, Kotka, 1960, Lauri Heinänen

Suunnittelukilpailut

Arkkitehtikilpailuilla on ollut merkittävä rooli siunauskappelerakennustyypin kehitymisessä. Kilpailuehdotuksia tutkitaan ammattipiireissä, ja niiden ratkaisumallit ja ideat vaikuttavat toisiin suunnittelijoihin.⁶ 1950-luvulle asti siunauskappeliensa suunnittelusta järjestetyt arkkitehtikilpailut olivat tavallisesti yleisiä kilpailuja, joihin saivat osallistua kaikki halukkaat. Tällöin ehdotuksia saatiin paljon, ja mukana olivat usein nimekkäät, valtakunnallisella tasolla etabloituneet arkkitehdit. Viimeisin yleinen kilpailu oli Talvisalon siunauskappelin suunnittelukilpailu 1981, johon ehdotuksia tuli 143 kappaletta.⁷ 1960-luvulta alkaen kutsukilpailut yleistyivät, ja niihin alettiin kutsua osallistujiksi vain muutamia, usein paikallisia suunnittelijoita. Siunauskappeleista 26:n tiedetään rakennetun arkkitehtikilpailulla valitun ehdotuksen pohjalta.⁸

6 Suhonen 1987, 14.

7 Savonlinnan seurakunta, Talvisalon siunauskappeli. <<http://www.savonlinnanseurakunta.fi/talvisalon-siunauskappeli>>.

8 Arkkitehtuurimuseon listaus, Arkkitehti-lehti 1/1995, 51, Lahtinen 1989, 108.

Siunauskappeleita koskevat arkkitehtuurikilpailut⁹

vuosi	paikkakunta	kilpailutyyppe	ratkaisu	toteutus (jos ei 1. sija)
1911	Tampere	yleinen	1. sija Väinö Palmqvist ja Einar Sjöström	1970 Oulu kutsu Seppo Valjus
1919	Helsinki	yleinen	jaettu 1. sija Carolus Lindberg jaettu 1. sija Yrjö Vaskinen	ei toteutusta 1971 Kouvola Lepola kutsu Sakari Aartelo
1938	Turku	yleinen	jaettu 1. sija Erik Lindroos jaettu 1. sija Erik Bryggman	1972 Seinäjoki yleinen Heikki Taskinen ja Jorma Vesanen
1947	Iisalmi	kutsu	1. sija Rafael Blomstedt	1979 Kalajoki kutsu Jorma Saloranta
1950	Helsinki Malmi	yleinen	1. sija Alvar Aalto	ei toteutusta 1981 Savonlinna Talvisalo yleinen Matti Huusari
1953	Helsinki Puistola (Honkanummi)	yleinen	Erik Bryggman	1984 Ulvila kutsu Matti Salmivalli
1956	Lahti Levo	yleinen	Matti Itkonen 2. sija Aili ja Niilo Pulkka	1986 Hamina (Vehkalahti) Leirikangas kutsu Timo ja Tuomo Suomalainen
1957	Tuusula Kerava	yleinen	Lauri Silvennoinen	1986 Lamminpää kutsu Ola Laiho, Ilpo Raunio ja Mikko Pulkkinen
1957	Espoo (kirkkokeskus ja hautausmaa sis. siunauskappeli-krematorio) Heikki Siren			
1958	Kemi	kutsu	Osmo Sipari	1999 Rovaniemi Tavivaara kutsu Jorma Teppo
1958	Laitila	kutsu	Olli Kestilä	
1961	Keuruu	kutsu	Erkko Virkkunen	
1963	Salo	yleinen	Eero Eerikäinen	
1963	Turku	yleinen	Pekka Pitkänen	
1964	Akaa Toijala	kutsu	Mikael Nordenswan	
1965	Kuopio	kutsu	Olli Kivinen	
1965	Mänttä	kutsu	Pekka Saarema	
1968	Perniö	kutsu	Reijo Lahtinen	
1968	Vaasa	yleinen	jaettu 2. sija Seppo Rihlana ja Pentti Tanhua jaettu 2. sija Pekka Pitkänen 1. lunastus Juhani Katainen	

9 Arkkitehtuurimuseon listaus, Arkkitehti-lehti 1/1995, 51, Lahtinen 1989, 108.

SUUNNITTELIJAT

Seuraavassa esitellään muutamia keskeisiä siunauskappelisuunnittelijoita.

Mikael Nordenswan (1904-1986)

Mikael Nordenswan oli tunnettu kirkkoarkkitehti, jonka kädenjälki näkyy lukuisissa kirkko- ja kappelirakennuksissa eri puolilla Suomea. Hän toimi 1930- ja 1940-luvuilla Tampereen kaupungin arkkitehtiosastolla kaupunginarkkitehti Bertel Strömmerin alaisuudessa. Oman arkkitehtitoimiston Mikael Nordenswan & Kumppanit tuotanto ajoittuu 1950-luvulle ja 1960-luvun alkuun.

Mikael Nordenswanin suunnittelemat siunauskappelit:

- Vangonmäen siunauskappeli, Jämsä, 1952
- Padasjoen siunauskappeli, Padasjoki, 1953
- Hausjärven siunauskappeli, Hausjärvi, 1955
- Puolimatkan siunauskappeli, Hyvinkää, 1956
- Vihdin siunauskappeli Vihti, 1957
- Lammin siunauskappeli Hämeenlinna, 1959
- Toijalan uusi siunauskappeli, Akaa, 1964

Mikael Nordenswanin suunnittelemat muut kirkolliset rakennukset:

- Kolhon kirkko, Mänttä-Vilppula, 1955
- Haapamäen kirkko, Keuruu, 1953
- Länsi-Porin kirkko, Pori, 1960

Erik Bryggman (1891-1955)

Erik Bryggman valmistui arkkitehdiksi vuonna 1916 ja työskenteli Helsingissä Sigurd Frosteruksen, Armas Lindgrenin ja Valter Jungin kanssa kunnes perusti oman toimiston Turkuun vuonna 1923. Bryggman osallistui useisiin kirkko- ja

kappelikilpailuihin saaden palkintosijoja.¹⁰ Bryggman voitti 1929 Sortavalan kirkko-kilpailussa ensimmäisen palkinnon ehdotuksella, joka aloitti hänen myöhemmän kirkkoarkkitehtuurinsa keskeisten teemojen kehittelyn.¹¹

Erik Bryggmanin suunnittelemat siunauskappelit:

- Paraisten siunauskappeli, Parainen, 1930
- Ylösnousemuskappeli, Turku, 1941
- Metsolan siunauskappeli, Lohja, 1956
- Honkanummen siunauskappeli, Vantaa, 1956
- Ristikankaan siunauskappeli, Lappeenranta, 1957 (Olli Kestilän kanssa)

Erik Bryggmanin suunnittelemat muut kirkolliset rakennukset:

Yhtään Bryggmanin suunnittelemaa uutta kirkkorakennusta ei toteutettu, vaikka hänen ehdotuksensa saivat palkintosijoja kilpailuissa: Tammiston kirkko (Viipuri, 1919), Helsingin krematorio (1919), Sortavalan kirkko (1929) ja ehdotus Tehtaanpuiston kirkoksi Helsinkiin (1930).¹²

Ilmari Wirkkala (1880–1973)

Ilmari Wirkkala oli taitelija, joka valmistui Ylemmästä taideteollisuuskeskuskoulusta 1911. Hän oli sinnikäs hautausmaiden uudistamisen puolestapuhuja. Wirkkalasta tuli vuonna 1933 perustetun Hautausmaiden ystävät ry:n toimitusjohtaja-sihteerinä myös kokopäiväinen hautausmaiden suunnittelija.¹³

¹⁰ Erik Bryggman, wikipedia <https://fi.wikipedia.org/wiki/Erik_Bryggman> ja Arkkitehtuurimuseon arkkitehtiesittely <<http://www.mfa.fi/arkkitehtiesittely?apid=3124>>.

¹¹ Nikula 1990, 128.

¹² Erik Bryggman <https://fi.wikipedia.org/wiki/Erik_Bryggman>.

¹³ Airio 2010, 27.

Ilmari Wirkkalan suunnittelemat siunauskappelit:

- Haaralan kappeli, Raahe, 1932
- Lepolan siunauskappeli, Lappeenranta, 1939
- Irjanteen siunauskappeli, Eurajoki, 1953
- Kihniön siunauskappeli, Kihniö, 1954
- Vanhankirkon siunauskappeli, Sievi, 1956

Unto Ojonen (1909–1997)

Unto Ojonen opiskeli arkkitehtuurin ohella teologiaa, mutta ei suorittanut opintojaan loppuun. Tästä huolimatta Ojonen oli tuottelias arkkitehtisuunnittelija, jonka tuotannon painopiste on hänen kotikaupungissaan Lahdessa.¹⁴ Ojonen suunnitteli useita kirkkoja kappeleita, jotka kaikki ajoittuvat 1950- ja 1960-luvun vaihteeseen, ja niiden muotokieli on hyvin saman sisältöistä. Kaikki perustuvat kolmion muotoon joko siten, että kolmio seisoo jyrkkäkulmaisena kannallaan tai siten, että se lepää toisella sivullaan muodostaen pulpettikattoisen, suorakulmaisen rakenteen.¹⁵

Unto Ojosen suunnittelemat siunauskappelit:

- Iitin kirkonkylän siunauskappeli, Iitti, 1958
- Vuolenkosken siunauskappeli, Iitti, 1965
- Kalkkisten siunauskappeli, Asikkala, 1965
- Nuoramoisten siunauskappeli, Sysmä, 1967
- Pääskylahden siunauskappeli, Savonlinna, 1963
- Heinolan siunauskappelin muutos

Unto Ojosen suunnittelemat muut kirkolliset rakennukset:

- Joutjärven kirkko, Lahti, 1961

14 Niskanen ja Rekola 2014, 33, Wasastjerna 2011, 426.

15 Niskanen ja Rekola 2014, 34.

Esko Toiviainen (1915–1999) ja Tarja Salmio-Toiviainen (1917–2001)

Esko Toiviainen ja Tarja Salmio-Toiviainen valmistuivat Teknillisestä korkeakoulusta 1941. Esko Toiviainen työskenteli 1940-luvulla Kulutusosuuskuntien keskusliiton asunto-osastolla, Helsingin kaupungin rakennustoimiston arkkitehtina ja Teknillisessä korkeakoulussa professori J. S. Sirénin assistenttina. Oma toimiston, Arkkitehtitoimisto Salmio-Toiviainen & Toiviaisen, aviopari perusti 1947. Toiviaisten arkkitehtitoimisto ehti liki viidenkymmenen toimintavuotensa aikana suunnitella lukuisia uudisrakennuskohteita. He osallistuivat menestyksekkäästi moniin arkkitehtuurikilpailuihin. Tarja Salmio-Toiviainen erikoistui restaurointiin ja rakennus-suojeluun.¹⁶

Arkkitehtitoimisto Salmio-Toiviainen & Toiviaisen suunnittelemat siunauskappelit:

- Järvenpään siunauskappeli, Järvenpää, 1957
- Vihtijärven siunauskappeli, Vihti, 1961
- Hirvelän siunauskappeli, Kouvola, 1965
- Karhukankaan siunauskappeli, Kouvola, 1965
- Välikankaan siunauskappeli, Kouvola, 1965
- Puotilan kappelin korjaus, Helsinki, 1963

Arkkitehtitoimisto Salmio-Toiviainen & Toiviaisen suunnittelemat muut kirkolliset rakennukset:

- Nuijamaan kirkko, Lappeenranta, 1948
- Tuomiokirkon kryptan korjaus, Helsinki, 1973

16 Arkkitehtuurimuseon arkkitehtiesittelyt, Esko Toiviainen. <<http://www.mfa.fi/arkkitehtiesittely?apid=16172581>> ja Tarja Salmio-Toiviainen <http://www.mfa.fi/arkkitehtiesittely?apid=16172575>.

Timo (1928-) ja Tuomo (1931–1988) Suomalainen

Timo Suomalainen arkkitehdiksi 1956, Tuomo Suomalainen 1960. Veljekset työskentelivät yksityisissä arkkitehtitoimistoissa ennen oman toimiston perustamista 1956. Toimiston alkuaikoina osallistuivat useisiin julkisten rakennusten suunnittelukilpailuihin saavuttaen kilpailumenestystä.

Timo ja Tuomo Suomalaisen suunnittelemat siunauskappelit:

- Ristiniemen siunauskappeli, Hamina 1965
- Leirikankaan siunauskappeli, Hamina, 1989
- Kellonummen kappeli, Espoo, 1993
- Pajjalan kappeli, Tuusula, 1993 (Timo Suomalainen)

Timo ja Tuomo Suomalaisen suunnittelemat muut kirkolliset rakennukset

- Temppeliaukion kirkko, Helsinki, 1969
- Espoonlahden kirkko, Espoo, 1980
- Hietaman kyläkirkko, Äänekoski, 1997 (Timo Suomalainen)

Johtopäätökset

Siunauskappeli on evankelis-luterilainen kirkollinen rakennus, joka sisältää vainajan säilyttämiseen, siunaamiseen ja hyvästelemiseen tarkoitettuja tiloja. Se on suunniteltu yhtä kirkollista toimitusta, hautaan siunaamista varten. Siunauskappeleissa on hautajaisten lisäksi vain vähän muita tilaisuuksia.

Suomen evankelis-luterilaisilla seurakunnilla on yhteensä noin 280 siunauskappelia. Suurin osa suomalaisista siunauskappelista ajoittuu 1950- ja 1960-luvuille. Siunauskappelit sijaitsevat hautausmailla.

Siunauskappelirakentaminen 1800-luvun lopulta 1990-luvulle

Siunauskappelioiden rakentaminen Suomessa alkoi 1800-luvun loppupuolella. Syynä olivat uudet, taajamien ulkopuolelle perustetut hautausmaat, joissa ei ennestään ollut siunaustilaisuuteen sopivia rakennuksia. 1800-luvulla ja 1900-luvun ensi kymmeninä rakentaminen oli vähäistä ja hankkeet yksittäisiä. Rakennustyyppi ei ollut vielä eriytynyt: siunauskappelirakennus saattoi muistuttaa pientä kirkkoa tai vaatimatonta vajaa.

Itsenäistymisen jälkeen siunauskappelioiden rakentaminen yleistyi. Varallisuuden kasvu mahdollisti uuteen rakennushankkeeseen ryhtymisen monessa seurakunnassa. Kaksikymmenluvulla rakennettiin parikymmentä ja 1930-luvulla kolmisenkymmentä uutta siunauskappelia. Jo 1930-luvulla siunauskappelirakennustyyppi alkoi saada erittäin korkeatasoisia, omaa erityisluonnettaan ilmentäviä muotoja. Siunauskappelioiden toiminnallinen sisältö muodostui oleelliseksi osaksi sen arkkitehtonista ratkaisua.

Sodan ja sen jälkeisten poikkeuksellisten olojen vuoksi 1940-luvulla rakennettiin vain muutamia siunauskappeleita. Vuosikymmenen alussa valmistui joitakin edellisellä vuosikymmenellä aloitettuja kappeleita, joiden rakentaminen oli viivästynyt sodan vuoksi. Välittömästi sodan jälkeen siunauskappeleita ei rakennettu lainkaan. Vuosikymmenen mittainen tauko rakentamisessa oli yksi syy seuraavan vuosikymmenen siunauskappelirakennushankkeiden runsaaseen määrään.

1950-luvulla alkoi kaksi vuosikymmentä kestänyt tuottelias siunauskappelioiden rakentamisen kausi. Vuosittain valmistui keskimäärin seitsemän uutta siunauskappelia. Kasvanut tarve oli seurausta kaupungistumisesta ja väestönkasvusta sekä yhteiskunnan vaurastumisesta ja hyvinvoinnin tavoitteista. 1960-luvulla siunauskappeleita rakennettiin edelleen runsaasti.

Mänttä-Vilppulan siunauskappeli (Pekka Saarema, 1968).

Laitilan Laessaaren siunauskappeli (Olli Kestilä, 1959).

Siunauskappeleiden määrä romahti 1970-luvulla edellisten vuosikymmenten luvuista neljännekseen. Suuriin kaupunkeihin rakennettiin useita saleja käsittäviä krematoriokappeleita, pienempiin taajamiin toiminnoiltaan ja tiloiltaan vaatimattomampia rakennuksia.

1980-luvulta alkaen uusien siunauskappeleiden rakentaminen harvinaistui yksittäistapauksiksi. 1980-luvulla rakennettiin viitisentoista uutta siunauskappelia ja 1990-luvulla kymmenkunta. Taloudellisten haasteiden ja yleisen vanhaa rakennuskantaa arvostavan kulttuurimuutoksen seurauksena 1990-luvulla seurakunnat keskittyvät korjaamiseen ja täydennysrakentamiseen. 1950- ja 1960-luvulla rakennettu siunauskappeleiden pääjoukko tuli ensimmäiseen peruskorjausvaiheeseen kylmiö- ja talotekniikan käyttöänsä päättyessä.

Toiminnan sisällöstä

Siunauskappelin toiminnan sisältöä ja kehitystä on ohjannut hautaan siunaamisen toiminnan logistiikka. Varhaisimpien siunauskappeleiden tilaohjelmat ovat yksinkertaisia. Toiminnoiltaan eriytyneissä siunauskappeleissa kunkin käyttäjäryhmän ulkoinen ja sisäinen liikenne on eriytetty toisistaan. Saattoväelle, vainajakuljetukselle ja henkilökunnalle on varattu toisistaan erilliset saapumisreitit ja sisäänkäynnit sekä aputilat. Logistiikan eriyttäminen koskee myös siunaustoimitusta: toimituskappeliin saavutaan eri ovesta kuin sieltä lähdetään. Erillisten, suoraan hautausmaalle johtavien saatto-ovien tarve liittyy paitsi hautaan saattamisen rituaaliin myös siunaustoimitusten kasautumiseen. Kun saliin tulo ja poistuminen eriytetään, toisiaan seuraavien siunaustoimitusten saattoväet eivät kohtaa toisiaan. Kappelin sisäisen logistiikan periaate on muuttumassa tuhkaamisen lisääntyessä. Yhä harvemmin siunaustoimitus päättyy hautaan laskemiseen.

Siunauskappelin vainajasäilytystilojen mitoittamiseen ja sijoittumiseen on vaikuttanut kappelin toiminnan sisäinen ja ulkoinen logistiikka, henkilökunnan vähentyminen ja työturvallisuuden sekä kylmälaite- ja nostotekniikan kehittyminen. Muutos ilmenee vainajasäilytystiloissa sekä mitoituksen että määrän kasvuna. Yhden vainajan säilytys vie nykyään aikaisempaa enemmän tilaa. Vainajien keskimääräinen säilytysaika kylmiössä on pidentynyt. Seurakuntien pyrkimys keskittää vainajasäilytystilat ohjaa osaltaan määrän kehitystä. Työ- ja kuljetuslogistiikan vaatimuksista portaita tai luiskaa edellyttävistä maan alla sijaitsevista säilytystiloista on pyritty luopumaan.

Muutoksista

Hautaan siunaamisen rituaali on säilynyt viimeisen sadan vuoden ajan suhteellisen samanlaisena. Käytännössä on kuitenkin jonkin verran alueellisia ja paikallisia eroja. Etenkin taajamissa ja kaupunkiseuduilla polttohautaaminen on yleistä, ja siunaustoimituksen rituaaliin aiemmin kuulunut vainajan saattaminen haudalle ja saatto-oven käyttö on jäänyt entistä vähemmälle. Uurnan säilytykseen ja

luovutukseen liittyvien tilojen tarve on kasvanut. Sekularisoituminen ja uskonnotomien tai eri uskontokuntiin kuuluvien vainajien hautausten lisääntyminen saattaa näkyä siunauskappeleissa.

Alueellisuus ja paikallisuus näkyvät siunauskappeleihin kohdistuvissa muutospaineissa: kasvavilla kaupunkiseuduilla ja taajamissa siunauskappeleiden käyttäöstä kasvaa, mikä lisää vainajasäilytys- ja odotustilojen tarvetta. Tyhjentyvällä maaseudulla ja muuttotappiopaikkakunnilla haasteena on seurakuntien kyky ylläpitää monia kiinteistöjä verotulojen vähentyessä ja seurakuntien yhdistyessä.

Kaikkiin siunauskappeleihin kohdistuvat muutostarpeet liittyvät vainajasäilytyksen kylmätekniikan sekä lämmityksen ja muun talotekniikan vanhenemiseen, toimintojen eriyttämisen tarpeeseen ja esteettömyyteen. Siunauskappelirakennuksissa on samantyyppisiä rakennusteknisiä haasteita kuin muissakin rakennuksissa: yläpohjissa on vesi- ja ilmapuotoja sekä kondenssiongelmia, betoni karbonatisoituu ja sisäilmanlaatu ja kosteus haittaavat käyttöä. Osa ongelmista liittyy rakennusajankohdan arkkitehtoniisiin ja rakennusteknisiin innovaatioihin, joiden kestävyyttä ei ollut koeteltu Suomen ilmastossa. Uusia rakennusmateriaaleja ja rakennustekniikkaa otettiin käyttöön etenkin 1950- ja 1960-luvulla, jolloin siunauskappeleita valmistui paljon. Taloushaasteiden edessä seurakunnat pyrkivät pienentämään kiinteistömenoja energiatehokkuutta parantamalla, jolloin edessä saattaa olla usein lämmöneristyksen parantaminen ja lämmitysjärjestelmien uusiminen. Lisäksi seurakunnat ovat valmiita panostamaan rakennusautomaatiojärjestelmiin henkilöstötarpeen ja henkilöstökulujen pienentämiseksi.

Muutostilanteessa on tärkeää arvioida siunauskappelirakennusta sekä suunniteltujen muutosten vaikutuksia rakennukseen ja sen ympäristöön. Arvioinnin tulee perustua rakennuksesta ja sen ympäristöstä koottuun yksilölliseen tietoon.

Tämä rakennustyyppitutkimus on laadittu auttamaan kulttuuriympäristöinventointia ja rakennushistorian selvitystä sekä korjaussuunnittelua.

Rakennustyyppitutkimuksen tarjoama tieto auttaa suhteuttamaan siunauskappelin ja sen ympäristön yksilöllisiä ominaisuuksia ja piirteitä aikansa muihin vastaaviin kohteisiin sekä tiedostamaan kunkin siunauskappelin merkityksen myös osana oman aikansa siunauskappelirakentamista ja sen eri ilmiöitä.

Keuruun siunauskappeli (Erko Virkkunen, 1962).

Lähteet ja kirjallisuus

Painetut lähteet

Aaltonen Pirjo, Palo Harri, Rimpiläinen Olavi, Rintala Ahto, Ruotsalo Pentti, Särkiö Pekka: Hautaustoimen käsikirja. Edita. Helsinki 2005.

Airas Jukka- Pekka: Uuden kirkkoarkkitehtuurin ongelmat. Kirkkorakennus Suomen evankelis-luterilaisen kirkon taidekysymyksenä. Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja 178. 1992.

Airio Tuula: Lappeen hautausmaa Lepola. Ilmari Wirkkalan 1930-luvun hautausmaaideaali. 2010.

Ars sacra fennica. aikamme taide kirkossa. SKSK-Kustannus Oy. 1987.

Blomqvist Helvi: Suomen siunauskappelit. Värteos Henna Oy. 2009.

Blomqvist Helvi, suomen siunauskappelit osa II. Värteos Henna Oy. 2010

Gunnar Asplund arkitekt 1885-1940: ritningar skisser och fotografier. Byggmästaren. stockholm, 1981.

Helin Martti: Tampereen kirkot ja hautausmaat. Tampere-seuran julkaisuja 65. Tammer-paino 1992.

Henttonen Maarit: Elsi Borg 1893–1958 arkkitehti. Suomen rakennustaiteen museo, abacus 5. Helsinki 1995.

Hohtari Jarmo: Heinolan kirkonkylän siunauskappeli ja uusi hautausmaa 1910–2010. Taidehistorian pro gradu-työ, Taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos, Jyväskylän yliopisto. 2011.

Jetsonen Jari ja Jetsonen Sirkkaliisa: Sacral Space- Modern Finnish Churches. 2003. Rakennustieto. Tampere 2003.

Hytönen Pentti: Kangasalan kirkko ja sen palvelijat 1400–1995. Kirjapainopalvelu Pekka Niemi Oy, Kangasala 1995.

Karlsmo, Emilie: Rum för avsked. Begravningskapellets arkitektur och konstnärliga utsmyckning i 1900-talets Sverige. Makadam förlag 2005.

Karvosenoja Heikki ja Niskala Kaarina: Varjoista valoon. Oulun siunauskappelit. Oulun tuomiokirkkoseurakunta. Oulu 2003.

Keskinen Riikka: Nokian siunauskappeli. Arkkitehtuurin diplomityö, TTY. 2009.

Kiiskinen Kyösti: Hautauskulttuuri Suomessa. Suomen hautaustoimistojen liiton 50-vuotisjuhlakirja. Suomen Hautaustoimistojen Liitto ry. Jyväskylä 1992.

Knapas Marja-Terttu, Tirilä, Soile: Suomalaista kirkkoarkkitehtuuria 1917–1970. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 30. 2. painos. Helsinki 2008.

Koho Timo: Modernismi suomalaisessa arkkitehtuurissa 1900–1960. Rakennustieto Oy. Tampere 2000.

Koho Timo: Suomalaisen arkkitehtuurin 60-luku. Konstruktivismi ja järjestelmäajattelu. Rakennustieto Oy. Tampere 1994.

Koho Timo: Suomalaisen kirkkoarkkitehtuurin suhde kansainväliseen modernismiin 1950–1970. Artikkeliteoksessa Uskon tilat ja kuvat (toim. Arto Kuorikoski). Suomalainen Teologinen Kirjallisuusseura. Helsinki 2008.

Lahtinen Tuomo: Polttohautaus Suomessa. Aatehistoria ja kehitys. Religionsvetenskapliga skrifter nr 18. Åbo Akademi 1989.

Laine, Marja: Siunauskappeli arkkitehtuurina ja tilakokemuksena. Taidehistorian pro gradu-työ, Taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos, Jyväskylän yliopisto. 2011.

Mukala Jorma: Metso Voima Tuulensuu. Tampereen arkkitehtuuria. Tampere-seura ry. Tampere 1999.

Nikula Riitta: Armas Lindgren 1874–1929 arkkitehti. Suomen rakennustaiteen museon monografiasarja. Helsinki 1988.

Nikula Riitta: Rakennustaiteen 1920- ja 1930-luku. Artikkele teoksessa Ars Suomen taide 5. Otava. Keuruu 1990.

Niskanen Riitta ja Rekola Tiina: Pyhän ja hiljaisuuden mailla. Lahtelaisia kirkkoja ja siunauskappeleita. Lahden historiallisen museon julkaisuja 5. 2014.

Paavilainen Simo: Arkkitehtikilpailut ja kirkkoarkkitehtuuri. Artikkele teoksessa Uskon tilat ja kuvat (toim. Arto Kuorikoski). Suomalainen Teologinen Kirjallisuusseura. Helsinki 2008.

Paijalan hautausmaan vaiheita 100 vuoden ajalta. Paijalan hautausmaan 100-vuotisjuhla-julkaisu. Mestarioffset Oy, Vantaa 1996.

Salokorpi Asko: Arkkitehtuuri vuoden 1940 jälkeen. Artikkele teoksessa Ars Suomen taide 6. Otava. Keuruu 1990.

Stigell Anna-Lisa: Erik Bryggman. Ekenäs Tryckeri Ab, Ekenäs, 1965.

Tempel Egon: Suomalaista rakennustaidetta tänään - Finsk byggnadskonst i dag. Otava. 1968

Toivanen Mari: Siunauskappelit Helsingin seudulla 1870–1992. Suomen ja Skandinavian kirkkohistorian pro gradu-työ, Helsingin yliopisto. 1998.

Turun siunauskappeli. Turku 1955.

Wasastjerna Rurik: Muutakin kuin rautatieristeys. Kouvolan keskustaajaman kaavoitus- ja rakennusperintö. Kouvolan kaupunginmuseon julkaisuja 3. 2011.

Lehdet ja pienpainatteen

Arkkitehti-lehti. Numerot 1/1912,1/1931-1939, 1942, 9-10/1957, 9/1961, 5/1963, 2/1969, 3/1972, 7/1973 8/1980, 7/1984, 1/1995, 6/2010.

Arkkitehtuurikilpailuja 1/2004. Helsingin pitäjän kirkon hautausmaan uuden kappelirakennuksen yleinen arkkitehtuurikilpailu. Arkkitehtilehden 1/2004 irtoliite.

Kirkosta kirkkoon. Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymän esitekooste.

Pyynikin kirkkopuisto. Tampereen kaupungin ja Pirkanmaan maakuntamuseon laatima esite. Luettavissa myös <http://www.tampere.fi/liitteet/p/jiSwrlyA0/pyynikin_kirkkopuisto_esite.pdf>.

Vaasan kirkot - Kyrkorna i Vasa. Vaasan ev.lut. seurakuntien esite.

Sähköiset lähteet

Erik Bryggman, Arkkitehtuurimuseon arkkitehtiesittely <<http://www.mfa.fi/arkkitehtiesittely?apid=3124>>.

Erik Bryggman, wikipedia <https://fi.wikipedia.org/wiki/Erik_Bryggman>.

Esko Toiviainen, Arkkitehtuurimuseon arkkitehtiesittely <<http://www.mfa.fi/arkkitehtiesittely?apid=16172581>>.

Haminan seurakunta, hautausmaat ja kappelit, <<http://www.haminanseurakunta.fi/18-hautausmaat-ja-kappelit>>

Hämeenlinnan seurakunta, Vuorentaan kappeli, <<http://www.hameenlinnanseurakunnat.fi/yhtymän-tilat/vuorentaan-kappeli/>>.

Kielitoimiston sanakirja verkossa, <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>.

Leirikankaan kappeli ja hautausmaa, Haminan seurakunta, <<http://www.haminan-seurakunta.fi/583-leirikankaan-kappeli-ja-hautausmaa>>.

Porvoon seurakunnat, Näsinmäen kappeli <<http://www.porvoonseurakunnat.fi/palvelumme/tilat-ja-kiinteistot/nasinmaen-siunauskappeli/siunauskappelin-historiaa-2/>>.

Talvisalon siunauskappeli, Savonlinnan seurakunta, <<http://www.savonlinnanseurakunta.fi/talvisalon-siunauskappeli>>.

Tarja Salmio-Toiviainen, Arkkitehtuurimuseon arkkitehtiesittely <http://www.mfa.fi/arkkitehtiesittely?apid=16172575>.

Vatjalan siunauskappeli, valtakunnallisesti merkittävien kulttuuriympäristöjen inventointi, <http://www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1451>.

Liitteet

LIITE 1 SIUNAUSKAPPELILUETTELO

